

**A MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG ÁLTAL KIADOTT
KÖNYVEK ÉS FOLYÓIRATOK
1831–1848**

Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára
A sorozatban megjelent könyvészeti kiadványok

ID. SZINNYEI JÓZSEF EMLÉKEZETE. MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
ÍRÁSAI

ID. SZINNYEI JÓZSEF (1830–1913) KÖNYVTÁRTUDÓS AKADÉMIKUS ÉLETMŰVE
DÖRNYEI SÁNDOR (SZERK.): A MAGYAR ORVOSTÖRTÉNETI IRODALOM 1715–1944
DÖRNYEI SÁNDOR (SZERK.): A MAGYAR GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI IRODALOM
1944-IG

ERNYEY JÓZSEF: GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNET – MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET –
KÖNYVÉSZET

ID. SZILY KÁLMÁN EMLÉKEZETE. TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁGÁNAK KRONOLÓGIÁJA

KARASSZÓN DÉNES: A MAGYAR ÁLLATORVOSLÁS KULTÚRTÖRTÉNETE.

AZ ÁLLATORVOSTÖRTÉNET-ÍRÁS SZAKIRODALMA 1944-IG

PACZOLAY GYULA: A MAGYAR KÉMIAI SZAKNYELV TÖRTÉNETÉBŐL

BATTA ISTVÁN: A MAGYAR FIZIKAI SZAKNYELV TÖRTÉNETE

EMLÉKKÖTET SZABÓ ÁRPÁD SZÜLETÉSÉNEK 100. ÉVFORDULÓJÁRA.
BIBLIOGRÁFIÁVAL

MAGYARY-KOSSA GYULA (1865–1944) ÉLETMŰ-BIBLIOGRÁFIÁJA

GAZDA ISTVÁN: SZÁZ ÉV A PESTI KÖNYVKERESKEDELEM ÉS SZAKKÖNYVKIADÁS
TÖRTÉNETÉBŐL (1748–1848)

GAZDA ISTVÁN

**A MAGYAR TUDÓS
TÁRSASÁG ÁLTAL
KIADOTT KÖNYVEK ÉS
FOLYÓIRATOK
1831–1848**

MAGYAR TUDOMÁNYTÖRTÉNETI
ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST, 2018

Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 129.

A kötet kiadását támogatta:
a Magyar Tudományos Akadémia

© dr. Gazda István, 2018

ISBN 978-615-5365-32-4

ISSN 1416-5368

Tördelte: Gazda Gergely
Nyomta: Monobit Nyomda, Budapest

Tartalom

Előszó	7

ELSŐ RÉSZ

Az akadémiai könyvkiadás megindulásának éve a korabeli dokumentumok tükrében	11
A Magyar Tudós Társaság kiadványsorozatainak és periodikáinak megindulása	32
Az 1831 és 1848 közötti akadémiai könyvsorozatok összegző áttekintése	45
A Magyar Tudós Társaság nyomdai háttere	54
Az akadémiai könyvkiadás pénzügyi mérlege és a nyomdai árajánlatok	64
A Magyar Tudós Társaság kiadványainak terjesztői	69
Az akadémiai kiadványok sorszámozásáról	74
Az eddigi kiadványjegyzékek hibás tételeiről	76
Az 1831–1848 közötti időszak kurrens magyar nemzeti bibliográfiája	79

MÁSODIK RÉSZ

A Magyar Tudományos Akadémia 1831 és 1848 között megjelent kiadványainak nyomtatástörténeti megjegyzésekkel és teljes szövegű online hozzáférést lehetővé tevő linkekkel ellátott bibliográfiája	97

HARMADIK RÉSZ

Kitekintés	175

Előszó

Jelen munka célja, hogy új adatokat és digitalizált műveket nyújtson át a Magyar Tudományos Akadémia (Magyar Tudós Társaság) reformkori történetének, illetve a korszak könyvészetének kutatói számára. A jelen kötetben közölt adatok egy része eddig feltáratlan volt, a korábbi bibliográfiák több helyen hiányosak voltak, a digitalizált művek is most első alkalommal kerülnek felsorolásra.

A Magyar Tudományos Akadémia által közreadott kiadványokról több jegyzék is készült, az első részletes összeállítás 1890-ben jelent meg,¹ ezt követően – a millennium tiszteletére – az Akadémia főtitkára, id. Szily Kálmán, szerkesztett kiadványjegyzéket,² amelyet a Társaság gondozásában megjelent folyóiratcikkek repertóriumával is bővített 1911-ben folytattak,³ majd az újabb nagyobb bibliográfia 1978-ra készült el.⁴ Ezekkel az összefoglaló könyvészetekkel, retrospektív összeállításokkal az volt az Akadémia célja, hogy a gondozásukban megjelent könyveket és folyóiratokat mintegy a közönség s a tudományos kutatók figyelmébe ajánlják, de egyik sem volt olyan mélységű, mint amilyenekkel Petrik Géza, Szabó Károly vagy Hellebrant Árpád – más témakörökhöz tartozó – összeállításaiiban találkozhattak a szakemberek a XIX. században és a XX. század elején.

Emellett a Társaság kiadóhivatala még jó néhány, az akadémiai kiad-

¹ A Magyar Tud. Akadémia kiadásában megjelent munkák és folyóiratok betűrendes cím- és tartalomjegyzéke 1830–1889 június hó végéig. Bp., 1890. MTA. 502 p.

² A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent munkák és folyóiratok címjegyzéke. 1831-től – 1895 végéig. Bp., 1896. MTA. VIII, 39 p.

³ A Magyar Tud. Akadémia kiadásában megjelent munkáknak és a folyóiratok tartalmának betűrendes címjegyzéke 1889–1910. Bp., 1911. MTA. 1–2. köt. 1188 p. Folyamatos lapszámozással.

⁴ Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. 442 p.

ványok raktárkészletét bemutató összeállítást készített, s egykoron azok a kereskedők is adtak közre akadémiai kiadványjegyzéket, akik felhatalmaztattak a testület kiadványainak forgalmazására. Ezek a jegyzékek természetesen inkább kereskedelmi jellegűek voltak, semmint tudományosak.⁵

Jelen összeállítás *kísérletet tesz* a Magyar Tudós Társaság valamennyi reformkori kiadványa számbavételére. Összeállításunk az autopszia módszerével készült, vagyis minden egyes kötetet felkutattunk, s azok alapján készítettük el a címleírásokat. Feladatunk nem volt könnyű, hiszen sem a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, sem Kézirattára nem rendelkezik teljes akadémiai sorozattal, egyes művek ugyanis soha nem érkeztek be a Könyvtárba, sőt még a Nemzeti Könyvtár állományából is hiányoznak. Körültekintő kutatómunkát igényelt annak tisztázása is, mely kiadványok tekinthetők akadémiaiaknak, s melyek azok, amelyeket egy-egy tudós valamely akadémiai pályadíj összegének felhasználásával, nem akadémiai szerkesztésben jelentetett meg.

Az elmúlt hónapokban az Osztrák Nemzeti Könyvtár számsz. 19. századi magyar kötetet, köztük a Magyar Tudós Társaság által kiadott művek közül is jó néhányat digitalizált. Ezek többségében azonban nem szerepel az eligazodást segítő főtítkári utószó, tehát nem volt elvesztett munka a kötetek eredeti példányainak felkutatása. Nem kis kutatómunkát jelentett számunkra, hogy kötetenként megkeressük az egykori akadémiai kötetek digitalizált változatait, majd javaslatunkra ezek folyamatosan beépültek az Akadémiai Könyvtár repozitóriumába. A művekre összeállításunkban pontosan utalunk, s a linkek elvezetik az olvasót a keresett, s teljes szövegében hozzáférhető kötethez. Így szinte tel-

⁵ Az egyik legkorábbi jegyzék megtalálható az Akadémia Könyvtáranak Kézirattárában K 166/201 jelzet alatt, amelyben Eggenberger közreadja az addig kinyomtatott akadémiai munkák címeit. Ezen a példányon számos javítás található, s nyilván ezeket is figyelembe vette Eggenberger, amikor jegyzékét bővített változatban adta közre. Ez a – lényegében már tudományos kutatáshoz is jól használható könyvjegyzék – a következő: 'A' magyar tudós társaság' költségein megjelent könyvek' sorjegyzéke. Budán, 1838. Egy. ny. 19 p.

jessé vált az Akadémia digitalizált reformkori könyv- és folyóirat-anyaga. Az új lelőhelyekre utaló összeállításunk – mint említettük – most első alkalommal jelenik meg.

A munka első egysége az Akadémia reformkori kiadói tevékenységének vázlatos áttekintése, a második maga a bibliográfia, a harmadik egy kitekintés.

A könyvkiadás és könyvkereskedelem történetéhez kapcsolódóan jelent meg a jelen sorok szerzőjétől még három kiadvány, ezekre is hadd hívjuk fel az olvasók figyelmét:

Könyvkereskedők a régi Váci utcában a pesti könyvnyomtatás első száz évében. Bp., 1988. Akadémiai Kiadó. 116 p.

Fejezetek a 175 éves akadémiai könyvkiadás történetéből. Bp., 2003. Akadémiai Kiadó. 43 p.

Száz év a pesti könyvkereskedelem és szakkönyvkiadás történetéből 1748–1848. Különös tekintettel a reáltudományi kiadványokra. Bp., 2017. Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet. 234 p.

Gazda István

ELSŐ RÉSZ

Az akadémiai könyvkiadás megindulásának éve a korabeli dokumentumok tükrében⁶

A válasz aránylag egyszerűnek látszik, hiszen már jó néhány éve minden akadémiai kiadványon olvasható az Akadémia kiadójának alapítási évszáma: 1828, amelyet az Akadémia épületét stilizáló kis rajzzal együtt helyeznek el, s nyomtatnak minden akadémiai kiadványra.

Ezek szerint a Magyar Tudós Társaság 1825-ben alakult, s 1828-ban kezdte meg kiadói tevékenységét. De vajon melyik volt az a kötet, amelyet a Társaság 1828-ban adott ki? Erre az 1978-ban az Akadémiai Kiadó által közreadott kiadványjegyzékből kaphatunk választ.⁷ Az 1828-as évszám alatt a bibliográfia az alábbi kötetet említi, mint az MTA első kiadványát:

’Relatio Deputationis Regnicolaris mixtae, pro dis-
cutiundo plano erigendae Nationalis Societatis Eru-
ditae Hungaricae, sub sessione 59. Modernorum Reg-
ni Comitiorum exmissae. 30 p.’

E bibliográfiai tétel elvileg jónak tűnik, hiszen mi más lenne egy testület első nyomtatványa, mint annak alapszabálya.

Több kérdést is felvet ez a mű, amelyet az Akadémia szakemberei 1978-ban minősítettek 1828-as kiadványnak, s azóta használja ezt az évszámot az alapítás dátumául az Akadémia kiadója. Vajon 1978 előtt

⁶ Lásd még: Zvornik János: Gondolatok a Magyar Tudós Társaság legelső munkájáról. Tudományos Gyűjtemény, 1831. II. p. 42.; Gazda István: Mikor jelentek meg a Magyar Tudós Társaság első kiadványai? = Magyar Tudomány, 1990. pp. 740–742.

⁷ Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. 442 p.

miért nem tüntették fel az akadémiai kiadványokon – a könyvkiadás megindulására emlékezve – az 1828-as évet? Nyilván azért nem, mert nem tudtak róla. Az Akadémia régi historikusai ugyanis sehol sem szóltak arról, hogy a testület könyvkiadói tevékenysége 1828-ban indult volna meg.

A bibliográfiák – köztük Petrik Géza kötete is – tudnak az egykoron kinyomtatott alapszabályról, de annak megjelenését nem 1828-ra teszik.

Petrik munkájában az alábbi címleírás olvasható:⁸

’Relatio deputationis regnicolaris mixtae, pro discutiendo plano erigendae nationalis societatis eruditae Hungaricae, sub sessione 59-na modernorum regni comitiorum exmissae. (2-r. 30 l.) [Pozsonyiensis, 1826.]’

Petrik megállapítását, tehát hogy az Akadémia alapszabályának tervezete nyomtatott formában 1826-ban jelent meg Pozsonyban, az 1978-ban megjelent retrospektív bibliográfia összeállítói nem fogadták el, könyvészetük előszavában ezt olvashatjuk: „Az első akadémiai kiadvány, amely 1828-ban jelent meg, az Akadémia alapszabályainak összeállítására kiküldött királyi bizottság jelentése volt. Ettől az időponttól szokás számítani az akadémiai könyvkiadás kezdetét.”⁹

E megállapítás téves. Pozsonyban ugyanis 1826. március 15-én így döntöttek: Az „Elegyes ülésbe összejöttek az ország rendei, és itten azon országos Deputatio, mely a Magyar Tudós Társaság coordinatioja végett ki küldetett, jelentését bé adván, s ezen jelentés per Extensum felolvastatván ... ki nyomtatatni rendeltetvén”.

Az idézett kiadvány azért sem nevezhető akadémiaiinak, mert közreadásakor (1826-ban) még nem iktatták törvénybe a Magyar Tudós Társaság megalapításának tényét. Az 1978-as munka összeállítói tévedtek

⁸ Magyarország bibliographiája 1712–1860. Összeállította s tudományos szakmutatóval ellátta: Petrik Géza. 3. köt. Bp., 1891. Dobrowsky. p. 200.

⁹ Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. p. 5.

tehát akkor, amikor az Akadémián megörzött első, nyomtatott alapszabályt 1828-as kiadványnak vélték. Ez a kötet még az 1825/27-es országgyűlés időszakában jelent meg, tehát 1826-ban s nem később.

Döbrentei Gábor a Társaság első Évkönyvében utal arra, hogy az 1825/27-es országgyűlés írásai első kötetében közreadták a 75. ülés anyagát, s ehhez kapcsolódóan az irományokban olvasható a Tudós Társaság előrajza latinul és magyarul is.¹⁰ A jelen sorok szerzője ezt az irományt összevetette az Akadémiai Könyvtár Kézirattára tulajdonában lévő, s annak fedőlapján 1828-as ceruzajelzéssel ellátott füzet szövegével, s megállapította, hogy a két szöveg azonos, a lapszámozás azonban nem. Nyilvánvaló, hogy az országgyűlési irományokban az egyes anyagokat folyamatos lapszámozással adták közre, így az önálló alapszabály-tervezet lapszámozása ettől eltér.

Döbrentei arra utal, hogy az 1826. március 20-i ülést követően „Aprilis 17d. 1826b. a' Felsőg eleibe terjesztetett az Ország előkelő sulyai és kívánságai sorában, a' Társaság' alaprajza, megerősítés végett”. Itt már a nyomtatott változatról van szó.

A 'híres' „1828-as kötet” pontosított címe a következő:¹¹

'Relatio Deputationis Regnicolaris mixtae, pro discutiendo Plano erigendae Nationalis Societatis Eruditae Hungaricae, sub Sessione 59-na modernorum Regni Comitiorum exmissae. + Plánuma a felállítandó

¹⁰ A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Első kötet. Pesten, 1833. p. 49. (3. lapalji jegyzet)

¹¹ Az 1890-es akadémiai könyvjegyzékből sem lehetünk okosabbak, mert az – címlapján – 1830-ra datálja a Társaság első kiadványát, de hogy melyik az, arra már nem ad választ, mert belül – az élőfej tanúsága szerint – csak 1836-tól sorolja fel a köteteket, igaz a kör első évkönyvét, helyesen, 1833-as évszámmal közli. Szóval már akkor sem volt minden rendben az adatokkal, s mivel az 1978-as kötet évszámait az 1890-essel vetették össze, az új kiadvány minden hibát átörökített. Kár érte. Az ugyanabban az évben (1890) megjelent Petrik-féle retrospektív bibliográfiából is hiányzik néhány adat: az 1832-es igazgatósági jelentést pl. nem sikerült fellelnie, s a kinyomtatott jutalomkérdéseket sem.

Magyar Nemzeti Tudós Társaságnak. H. n., é. n. [Posoniensis, 1826.]
30 p.’¹²

Az akadémiai könyvkiadás előtörténetének kronológiája

1826. febr. 17.

Az alapszabályokat kidolgozó országos küldöttség tagjait mindkét tábla megválasztja, elnöke Végh István koronaőr lesz.¹³

1826. febr. 21.

A koronaőr vezetésével megalakult bizottság megkezdi a Vay Ábrahám által készített tervezet vizsgálatát.

1826. márc. 15.

Már a „Magyar Nemzeti Tudós Társaság” elnevezés szerepel a 75. ülés programjában. Erre készül vitaanyagul a „...a’ felállítandó Magyar Nemzeti Tudós Társaságnak” c. anyag, amelyeket az alapítók elgondolásait követve Vay Ábrahám gr. fogalmazott meg.¹⁴

A 75. ülés írásaihoz kapcsolódik a következő, magyar nyelven is közreadott anyag: ’Plánuma a’ felállítandó Magyar Nemzeti Tudós Társaságnak’. Ez a Magyar Tudományos Akadémia első, nyomtatott terveze-

¹² Lásd még szakcikkeinket: Gazda István: Mikor jelentek meg a Magyar Tudós Társaság első kiadványai? = magyar Tudomány 35 (1990) No. 6. pp. 740–742.; Gazda István: Az akadémiai könyvkiadás és könyvszerkesztés reformkori történetéből. A Fülöp Géza-emlékülésen elhangzott előadás. = Könyvtári Figyelő 24 (2014) No. 2. pp. 194–198.

¹³ 59. ülés írásai. LIV-dik szám LIX-dik ülésben. Hasonló észrevételei a főrendeknek ugyanazon tárgyban, a felállítandó Magyar Nemzeti Tudományos Intézet – az arra tett ajánlások –, s az Intézet elrendelése dolgában. (1826. febr. 17.)

¹⁴ 75. ülés írásai. LXXIX-dik szám LXXV-dik ülésben. Jelentése azon elegyes országos küldöttségnek, mely a felállítandó Magyar Nemzeti Tudós Társaság planumának megvizsgálása végett, a jelen országgyűlés 59-dik üléséből kiküldetett.

te,¹⁵ amely – a márc. 15-i rendelkezés alapján – külön füzetben is megjelent, s amelyből egy példányt megőrzött az utókor számára az Akadémia gyűjteménye.

1826. ápr. 17.

Az uralkodó elé terjesztik a Társaság tervét (alaprajzát), annak megerősítését kérve.

1827. aug. 18.

Az országgyűlés 1827. aug. 18-án véget ér azáltal, hogy a király szentesíti az 1825–27. évi országgyűlés végzéseit, köztük a Magyar Tudós Társaság megalapítására vonatkozó 11. tc-t.¹⁶

Ebben ez olvasható: „(...) mihelyst Ő Hercezségének felügyelése alatt azon Társaság összeáll, ugyan az annak nagyobb állandósága végett, azonnal a’ planumot is, az országos deputatióknak munkájában nyilván meghatározott és az ajánlók által is kinyilatkoztatott principiumok szerint, az erejéhez és segédeszközeihez alkalmaztatandó statutumokkal együtt, bővebben kidolgozza, Ő. cs. kir. Hercezsége pedig azt Országgyűlésen kívül is, Ő Felségének színe eleibe, kegyes jóváhagyattatás végett, fel fogja jelenteni, melly annakutána az Országgyűlés eleibe fog terjesztetni.”¹⁷

1827. nov. 30.

A törvényben leírtak megvalósítása érdekében a nádor e napon 22 tudóst és író-t nevez ki abba a bizottságba, amely a részletes alapszabályokat és a ’rendszabás’-okat fogja kidolgozni, elnöke Teleki József gr. lett.

¹⁵ E tervezet a 75. ülés írásai között jelent meg, magyar szövege a 270–279. oldalon található.

¹⁶ Bővebben lásd: Kónya Sándor: „...Magyar akadémia állíttassék fel...”. Akadémiai törvények, alapszabályok, ügyrendek, 1827–1990. Bp., 1994. MTAK. 513 p. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 32/107).

¹⁷ A’ magyar tudós társaság’ Évkönyvei. Első kötet. Pesten, 1833. p. 55.

1828. márc. 11.

Pesten tartja alakuló ülését a részletes alapszabályokat kidolgozó bizottság, melynek tagja az alapítón és az elnökön kívül a tudósok közül Bene Ferenc orvos, Budai Ézsaiás filológus, Bitnicz Lajos matematikus, Döbrentei Gábor nyelvész, Ercsei Dániel filozófus, Fejér György történész, Guzmics Izidor nyelvész, Horvát István könyvtártudós (ő lesz a jegyző), Jankovich Miklós könyvtörténész és bibliográfus, Kazinczy Ferenc író, Kis János író, Kisfaludy Sándor (elh. 1829. 07. 24.) író, Kövi Sándor (elh. 1828. 03. 30.) jogász és szerkesztő, Schedius Lajos esztéta, Szemere Pál jogász, Vitkovics Mihály (elh. 1829. 09. 09.) jogász. A főrendiek közül Dessewffy József gróf, Mednyászy Lajos br., az egyháziak közül Horvát Endre plébános és Horvát János püspök.

1828. márc. 15.

Első munkaülését tartja a bizottság, utána ápr. 7-ig naponta üléseznek.

1828. ápr. 17.

Horváth István és Döbrentei Gábor bemutatja az elkészült szöveget Teleki Józsefnek – aki azt azon a napon a nádornak továbbítja –, ebben a tervezett könyvkiadói munkálatokról ez olvasható:

„A’ Nyelvnek a’ Tudományokkal együtt való elterjedése végett foglaltoskodnak a’ Tudós Társaságnak Tagjai mindenféle munkáknak írásával. – Legelőbb is pedig a’ már Görög, Deák, Anglus, Francia, Német, Olasz Nyelveken meg lévő derekabb munkáknak Magyar Nyelvre való által tételével – később pedig majd nagyobb készüllettel tulajdon elméik szüleménnyel is gazdagíthatják, ’s fényesíthetik Litteraturánkat.”¹⁸

1828. aug. 18.

Az uralkodónak beterjeszti a nádor a tervet.

¹⁸ Vö.: MTAK Kézirattár, RAL 1/1828

1830. júl. 07.

Az udvari kancellár, Reviczky Ádám gr. kézhez kapja az uralkodói jóváhagyást.

1830. júl. 19.

A nádor levélben közli a jó hírt Teleki József gróffal.

1830. nov. 17.

Czirák Antal gr. országbíró elnökletével első igazgatósági ülést tartja a Társaság, elnökké Teleki József grófit, másodelnöknek Széchenyi István grófit választották, a jegyző Döbrentei Gábor lett.

A 25 igazgató tag javaslatot tett 23 rendes tagra a nyelvtudomány, a filozófia, a történettudomány, a matematika, a jogtudomány és a természettudomány terén. Külön csoportosították a helybeli, s külön a vidéki tudósokat.¹⁹

1830. dec. 12.

Az Igazgatóság második ülésén elfogadták, hogy az alapszabályok nyomtatásban is jelenjenek meg, s erről a következő döntést hozták:

„Elfogadta ezen ülés, az elsőben kinevezett megbízottsága által²⁰ a' szerint lett szerkesztetését az alaprajz és rendszabások némelly pontjainak, a' hogy' ezek kisebb változtatásait a' királyi válasz kívánta, 's mostan sajtó alá így eresztetésére választott Elölülőjét kérte.

Úgy adta kéziratban Országgyűlés' eleibe az egészet a' Főherczeg Nádor, December 13d.²¹ Megjelenvén az majd nyomtatva is 5000 magyar és 600 latin példányban, Ferencz Császár és Király valamint Vdik Ferdinand Király Ő Felségek 's a' Főherczegek számára, nem különben

¹⁹ A fentiekben közreadott adatsorokat részletesen közli Döbrentei Gábor a Magyar Tudós Társaság első Évkönyvében (pp. 56–62.).

²⁰ Benne volt: Gróf Teleki József, Gróf Széchenyi István, Szegedi Ferencz, Somssich Pongráz, Nagy Pál, Döbrentei Gábor.

²¹ L. 1830beli Országgyűlés' irásai 36d. ülés, 472–499d. lap.

az országbeli egyházi és világi minden hivatal ágazataihoz a Főherceg Nádor küldötte meg Martiusban 1831.”²²

1830. dec. 13.

A nádor az országgyűlés elé terjeszti az Alaprajzot és a Rendszabásokat.²³

Ez jelenik meg nyomtatásban 1831. márciusában 5000 példányban magyarul és 600 példányban latinul, s ezzel veszi kezdetét a Társaság könyvkiadói tevékenysége.

Az Akadémiai Kiadó 1978-as jegyzéke erről a kiadványról a következő címléírást adja:

1831

Planum et statua Societatis Eruditae Hungaricae. 28 p.

A Kiadvány összeállítója tehát csak a latin szövegváltozatról tud, a magyar nyelvűről nem. Az évszám ugyan helyes (1831), mindössze a nyomda neve maradt le: a kötetet a Trattner – Károlyi nyomda készítette. A cím helyesen így hangzott volna:

1831

A' magyar tudós társaság alaprajza és rendszabásai. Pesten, 1831. 27 p. Trattner–Károlyi ny.

Planum et statua Societatis Eruditae Hungaricae. Pestini, 1831. 28 p. Typis Trattner et Károlyi.

E két kiadványt a nádor megküldte a császárnak, I. Ferencnek, valamint az előző évben királlyá koronázott fiának, V. Ferdinándnak, valamint a főhercegnek, továbbá a főbb egyházi és világi méltóságok viselőinek. Ez volt hát a Társaság tagjainak közreműködésével készült első két

²² Vö.: Igazgatóság' ülései. 2. ülés. Dec. 12. 1830. In: A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. pp. 61–62.

²³ Vö. Az 1830-beli Országgyűlés írásai. 36 d. ülés. pp. 472–499.

produktum: az alaprajz és a rendszabások egy kötetbe kötve, magyar és latin szövegváltozattal, amelyek közül a magyar az 1833-ban kiadott első évkönyvben és önálló füzetként is megjelent.

Összegezve:

- a) az Akadémia 1826-ban Pozsonyban kinyomtatott alaprajza még nem tekinthető akadémiai kiadványnak
- b) az Akadémia könyvkiadási tervéről először 1828-ban tárgyaltak
- c) az Akadémia 1830-ban kapta meg működési engedélyét, ez a könyv- és folyóiratkiadásra is vonatkozott, de a reformkor éveiben a kiadványok szövegét – nyomdába adás előtt – a szerzők voltak kötelesek a cenzorral jóváhagyatni²⁴
- d) az akadémiai könyvkiadás 1831-ben indult meg, az első évben az intézményre vonatkozó hivatalos kiadványokkal
- e) az első szakmai jellegű akadémiai kiadvány 1832-es.

Az MTA megalapításáról közreadott szakirodalmi forrásokból

Döbrentei Gábor: Magyar tudós társaság' történetei. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten, 1833. Trattner–Károlyi ny. pp. 3–46.

Döbrentei leveles tárcájából. = Történeti Lapok, 1874. pp. 604–606.

Szilágyi István – Vaszary Kolozs – Révész Imre: Adalékok a M. T. Akadémia megalapítása történetéhez. Bp., 1877. Akadémia. 100 p.

Szász Károly: Gróf Széchenyi István és az Akadémia megalapítása. Bp., 1880. Akadémia. 259 p.

²⁴ Társadalomtudományi kéziratok esetében a cenzor többször is élt szövegtörlési jogával – ilyen, cenzor által javított kéziratok találhatóak az OSzK Kézirattárában

B. Wesselényi Miklós levele az Akadémia megalapításáról. = Akadémiai Értesítő, 1893. pp. 119–120.

Viszota Gyula: Egykorú tudósítások a M. Tud. Akadémia megalapításáról. = Akadémiai Értesítő, 1901. pp. 605–613.

Székely Ödön: Döbrentei Gábor eddig ismeretlen levele az Akadémia szervezéséről és megalakulásáról. = Irodalomtörténeti Közlemények 18 (1908) No. 4. pp. 464–470.

Balogh Jenő: A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása. = Budapesti Szemle 200 (1925) pp. 161–188. és Akadémiai Értesítő, 1928. pp. 127–135.

Kumlik Emil: Melyik pozsonyi házban alapította Széchenyi az Akadémiát? = Századok, 1925. pp. 366–375.

Viszota Gyula: Mi indította Széchenyit az Akadémia megalapítására? In: A Szent István Akadémia Értesítője, 1925. pp. 73–83 és klny.: Bp., 1926. Stephaneum ny. 13 p.

Az Akadémia megalapítása. In: Viszota György: Széchenyi élete 1820–1825 közt. Széchenyi István naplói. 2. köt. Bp., 1926. M. Tört. Társ. pp. CXXXVII–CXLVIII.

Takáts Sándor: Gróf Széchenyi István reünioja és az Akadémia alapítása. = Budapesti Szemle 217 (1930) pp. 196–207.

Az Akadémia megalapításának körülményei. In: Viszota Gyula: Széchenyi élete 1826–1830 közt. Széchenyi István naplói. 3. köt. Bp., 1932. M. Tört. Társ. pp. LVII–LXXV.

Fráter Jánosné (szerk.): Az Akadémia felállítására kirendelt „Alkotóküldöttség” munkálatai. = Magyar Tudomány, 1974. pp. 511–518.

Széchenyi István: Kötelező levél az Akadémia részére. (Pozsony, 1826. márc. 19.) In: Gergely András (szerk.): Széchenyi István válogatott művei. 1. köt. Bp., 1991. (1992). Szépirodalmi. pp. 112–113.

Az akadémiai könyvkiadás reformkori évei – a határozatok tükrében²⁵

Az 1831-es Alaprajz a könyvkiadói tevékenységről

Az Akadémia első kiadványa, az Alaprajz és a Rendszabások 1831 márciusában jelent meg, s ebben ez áll a testület kiadói tevékenységéről. Először az Alaprajzból idézünk:

„Munkák' kiadása

Hogy a' tudós Társaság a' tudományokat, művészséget foganattal terjesztesse, magyar nyelven irt különbféle munkák közre bocsátása szükséges; egyes tagjait tehát mindenek felett eredeti munkák, saját elme szülemények alkotására ösztönzi, nem felejtetvén azonban velek e' mellett a' mívelt nemzetek, úgymint: a' régi görög és római, az újabb olasz, francia, angol, német 's a' t. remek tollu 's nagy hasznu Íróik fordítását, mert nyelvünket ez által is több rövidség, hajlékonyság, tömörttség és kerekdedség kellemesítheti.

Gyakran a' tudós férfiak részszerint szerénységből, részszerint szükkölködésből még legfontosabb munkáikat is, a' közönség szemei előtt elvonják, a' tudós Társaság tehát az ilyeneket felkeresteti, elfogadja, 's megvizsgáltatván, ha helyben hagyást nyernek, a' Társaság' költségén az ő tulajdon hasznára, közre bocsátatja, az Írókat pedig azokért érdemek szerint jutalommal tiszteli meg. – Az efféle kiadandó munkák azonban, mint szinte minden egyéb kéziratok, censura alá terjesztessenek.

²⁵ Lásd még: Hajnóczy R. József: A Magyar Tudományos Akadémia Törvénytarunkban. = Akadémiai Értesítő, 1915. pp. 62–77.; Fráter Jánosné (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia alapszabályainak változásai 1831–1949. = Magyar Tudomány, 1975. pp. 550–553.; Kónya Sándor: Akadémiai törvények alapszabályok, ügyrendek, 1827–1990. Bp., 1994. MTAK. 513 p. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 32/107).

Mivel pedig a' honni nyelv csinosítására, különös befolyásu a' nemzeti játékszín, a' Társaság ezen célra szükséges, részszerint eredeti, részszerint fordított drámák' elegendő számmal lételére is kiterjeszti gondját.

Végre hogy a' Társaság' előmenetele közönségesen tudva légyen, kötelessége lesz, egyéb Társaságok példájaként munkálkodásának évkönyveit időről időre kiadni; mellyek a' Társaság történetét, nem különben a' Társaság tagjai által dolgozott tudós értekezéseket foglalják magokban.

Munkák' megbirálása

A' munka becsének köz hirül adása, a' jó 's rossz kimutatása, mind az olvasó közönségnek, mind az írói pályára indult ifjuságnak hasznos utmutatásul szolgálván, a' tudos Társaság ügyelni fog arra, hogy bármely nyelven írott munkák', értekezések' (akár a' Társaság' tagjaitól, akár más szerzőktől származzanak ezek) tulajdonságai, tudományos és erkölcsi hasznai, valamint fogyatkozásai és tévedései szorgos gondnal, de mégis tiszta szelíd lélekkel ítéltesse meg. Ezen bírák azonban soha se feledjék, hogy munkás hivatalok egyedül csak a' honni nyelv miveltetésére, és az ezzel öszveköttötött tanulásra vagy szorítva; a' haszontalan, szívet lelket ingerlő, a' szép egyességet dülő vetekedésektől, úgy a' vallást, az Ország' polgári állapotját és polgári kormányát illető, vagy akármely más politikai tárgyak vitatásától óvják magokat. Ezen megbirálásokat a' Társaság folyóiratában melly egyszersmind különbféle tudományos jelentéseket is veszen fel, fogja kiadni.”²⁶

Az ugyanabban az évben közreadott rendszabásokban pedig a következők olvashatók az Akadémia kiadói tevékenységről:

²⁶ Lásd: A' magyar tudós társaság' alaprajza. In: A' magyar tudós Társaság alaprajza és rendszabásai. Pesten, 1831. Trattner–Károlyi ny. 27 p. és A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. pp. 102–103.

I. A' Társaság' iránya és foglalatosságai (részletek)

„Azt mind eredeti munkák' dolgozása, mind régi és új remek írások' magyarrá tétele által gyarapítja.

E' végre bármely oklevelet, egyéb emléket és még rejtve lévő kéziratot felkeresvén, a' tudományok díszére szolgálándókat köz ismeretbe hozza.

Gondja lészen, hogy a' nemzeti játékszin, egyik segéde a' hazai nyelv kimiveltetésének, jó darabokban szükségére ne szenvedjen.

A' beadandó kéziratokat megvizsgálván, ha helyben hagyást nyernek, tulajdon költségén és hasznára közre bocsátja, szerzőiknek pedig illendő jutalmat ad.

Tulajdon évkönyveit, értekezéseivel és gyűlései' jelesebb munkálkodásaival együtt sajtó alá bocsátja.

Nyomtatásra készített dolgozásaik valamint minden egyéb kéziratok censura eleibe terjesztetnek.

Az írásban bényújtott dolgozások helyben hagyatván, kinyomtattnak, szerzőiknek pedig érdemlett jutalom jár.”²⁷

1835-ös rendszabásnak a könyvkiadásra vonatkozó részei

„Nyomtatás végett beadott kéziratok' megvizsgálása

Az academia egyedül olly kéziratokat kíván saját költségével kiadni, mellyek, akár eredetiek, akár fordítások legyenek, jóval felül mulván a középserzt, a literatura' bármely ágának díszére, előmenetelére szolgál-

²⁷ Lásd: A' magyar tudós társaság' rendszabásai. In: A' magyar tudós Társaság alaprajza és rendszabásai. Pesten, 1831. Trattner–Károlyi ny. 27 p. és A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. p. 112.

nak; s' vagy hasznosan gyarapítják a' már meglévőt, vagy valóságos hiányt pótolnak; végre előadás és nyelv' tekintetében is korunk' jobb íróival vetekednek. Soha sem kell, t.i. elfeledni, hogy egyik fő rendeltetése az academiának egyenesen a' nyelvmívelés. – Ennyi általában.

Különösen a' bírálók' figyelmébe ajánltatik:

I. ha a' munka tudományos, és

a) Eredeti: hogy az, egyfelől tárgyát, a' szükséges előkészületek' célirányos használása mellett, helyes rendszerrel, mennyire lehet kimerítőleg adja elő; másfelől bármely grammaticai rendszert követ is, azt híven kövesse; a' tudomány' méltóságához illő, mívelt nyelven legyen írva; a' netalán szükséges műszavak pedig a' származtatás' és összetétel' szabályai szerint legyenek alkotva.

b) Ha a' munka fordítás, vagy azon megjegyzéssel adatik ki, *α)* hogy az eredetinek, mind magában vett, mind a' mi szükségünkhez képesti becseről hozassék ítélet; vagy *β)* csak a' nyelv és fordítás' mineműségéről; 's itt nem szóhoz tapadó, hanem az értelmet híven és világosan visszaadó álteltétel kívántatik.

II. Ha a' munka szépliteraturai, és

a. Eredeti: úgy leszen elfogadandó, ha vagy magában igen jeles, vagy az illető literaágnak, jelen állapotjában, érezhető előmenetelére 's hasznos gyarapítására szolgálhat.

b. Ha fordítás, ismét vagy *α)* az eredetinek becse felől is, vagy *β)* csak a' fordítás' millyenségéről ohajtatik ítélet. – Fordítástól azt kívánja a' társaság, hogy az eredetinek, mind értelmét, 's kifejezése' formáját, mind hangját 's mennyire lehet egész külső mineműségét tekintve, hű másolata legyen; hibátlan, keresetlen, tárgyhoz szabott szép nyelven.

Ezen tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfelett bő, de minden oldalt érdeklő, s' határozottan kifejezett véleményeket vár a' társaság az iránt:

a) Minden észrevétel nélkül, kereken elfogadhatónak tartja-e véleményadó a' kéziratot? vagy

b) Elfogadandónak ugyan jelen állapotjában is, de ohajt némelly észrevételeket a' kézirat' szerzőjével közölni, annak tetszése szerint leendő haszonvétel végett? vagy

c) Csak bizonyos észrevételek' tekintetibe vétele után, 's így föltételesen, tartja-e a' kéziratot elfogadhatónak; vagy végre

d) Kereken visszaadandónak.

Az ítéletnek, okkal támogatása nem csak a' társaság' meggyőztetése végett kívántatik, hanem azért is, mert a' vélemények az illető szerzőknek másolatban (névtelenül) hivatalosan ki szoktak adatni.

Végül, a' véleményeknek olvasható leiratását, 's a' kifizött határidőig beküldését várja a' titoknoki hivatal; fontos akadályok' esetében pedig, legalább ezek iránti tudósítást, 1835. kgy. 349. pt.

Censura

Mind az Évkönyvekbe menő dolgozatok, mind egyéb, a' társaság' költségével nyomtatandó kéziratok iránt a' cenzorral maga a' szerző végezzen. III. nyg. XV. és XC. pt.

Kéziratsajátsági jog

Az Évkönyvek' és a' Tudománytár' számára készült 's oda bevett dolgozatok, kijövetelöktől számított egy évig kirekesztőleg a' társaság' tulajdonai. IV. nyg. CIX. pt. és VI. nyg. LV. pt.

Könyvajánlás

A' társaság semmiféle könyvajánlást nem fogad el. II. nyg. VIII. pt.

Tiszteletpéldányok

Az igazgatóság' rendelése szerint, a' társaság' költségével nyomtatott munkákból tiszteletpéldányt a' munka' szerzője vagy szerkeszte-

tője, és bírálói, kapnak, kiknek előadására az sajtó alá bocsátott; az Évkönyvek' illető kötetéből pedig mind azok, kik abba dolgoztak. Igazg. hat.

A' titoknok az igazgatósági, valamint a' társaság' havi és évi ülésiben előterjesztői hivatalt visel, azok' határozatainak végrehajtásáról gondoskodik, az academia' levelezéseit viszi, történeteit 's mindenemű, az academia' nevében szóló, tudósításait írja, Évkönyveit és Értesítőtjét szerkeszti, a' társaság' mindennemű kiadásaira a' fő felügyelést viszi, 's felvigyáz, hogy a' titoknoki hivatal' tisztviselői kötelességeikben gondosan eljárjanak."²⁸

Az 1845-ös Utasító határozatból a könyvkiadásra vonatkozó rész

A' M. T. T. utasító határozatai
1845

„A titoknok (...) az academia Évkönyveit és Értesítőtjét szerkeszti, a' társaság mindennemű kiadásaira a' fő felügyelést viszi.

Munkálkodások

I. Évkönyvek

Miután az Értesítő kimerítőleg tudósít a' társaság' munkálatairól, az Évkönyvekbe 1841-től fogva a' részletes „Történetek” helyébe az azokat rendszeresen összeállító, 's köz ülésben felolvasott titoknoki jelentés megyen.

Émlékbeszédek, nagy gyűlés által nevezett választmányban olvastatnak fel, 's ott határoztatik el az Évkönyvekbe felvételök.

A' rendes tagok' székfoglaló értekezései, mihelyt szerzőik által

²⁸ Lásd: Magyar Tudós Társasági Névkönyv 1836-ra. Budán, 1837. Egy. ny. pp. 42–51.

felolvastattak, minden további vizsgálat nélkül az Évkönyvekbe mennek.

Határozatván, hogy az Évkönyvekbe csak olyan értekezések vétessenek föl, melyek vagy új tárgyat adnak elő, vagy bár ismeretes alapokon új vizsgálatokba bocsátkoznak, új összevetéseket, összeállításokat, nézeteket, következtetéseket foglalnak magokban, 's e' mellett tárgy- és nyelvbéli előadásra a' jelenkor' haladási fokának teljesen megfelelnek; az osztálybéli vizsgálók e' tekintetre szoros figyelemmel lesznek kiknek tudósításaik' nyomain, az értekezések' sorsát az illető osztály határozza el.

Végre a' pénz- és régiséggyűjtemény' jelességeinek leírásai is, melyeknek kidolgozása az illető ör' kötelességei közé tartozik, a' kis gyűlésben olvastatnak fel, 's miután itt helybenhagyattak, az Évkönyvekbe iktattatnak.

II. Acad. Értesítő

Hogy a' tagok, 's mind azon hazafiak, kiket az academia' munkálkodásai érdekelnek, ezekről folyvást és részletesen értesülhessenek, mind azon tárgyakat, mik közzé tételére alkalmasak, a' titoknok által szerkesztett 's időhöz nem kötött számokban megjelenő Acad. Értesítő terjeszti elő, mellyből a' tagoknak ingyen jár példány.

III. Régi magyar Nyelvmlékek' kiadása

A' régi magyar Nyelvmlékek' gyűjteményébe felvételnek a' legrégebb időktől 1550-ig költ és készült nagyobb és kisebb magyar iratok; innen 1575-ig némi válogatással csak a' nyelv' hivatalos életét, sajtóságait, helyesírását, elavult szavait, szerkezetét mutatók, kivált ha egyszerűs mind hazai történeteket, házi életet és szokásokat is felvilágosítanak. 1575-től 1600-ig ugyanazon tárgyuak, még nagyobb megválasztással. A' szerkesztő' dolga a' felveendők iránt javaslatot adni, melly szerint aztán a' kötetek' tartalma nagygyűlésileg határozatik meg.

Nyomatatás végett beadott kéziratok' megvizsgálása és kiadása

A' feltétellel vagy a' nélkül elfogadott kéziratokról a' vizsgálók' észrevételei használat végett az illető szerzőkkel közöltnék; a' kereken visszamenőkről szólók nem.

A' mely kézirat eredtiként adatik be, 's vizsgáltatásából kitetszenék, hogy fordítás vagy más munkákban szedett darabokból szerkesztett plagium, a' társaság által egyszerűen elmellőztetik.

Eredetileg hellen és romai mértékben írott munkák' fordításai, ha e' formától eltérnek, vizsgálat alá sem bocsátatnak.

Minden a' társaság által jutalom vagy tiszteletdíj mellett kiadandó kéziratban megtartatik a' szerző' helyesírása: az ifjuságnak szánt munkákban mindazáltal az academia' nyelvszabályainak szoros követése kiköttnetik.

A' nyomtatás végett elfogadott kéziratok az elfogadási időrend szerint adatnak sajtó alá: az elnökre bizatván egyes esetekben, gyorsabb jövedelmezést ígérő könyveknek, a' pénztár' állapotjára való tekintettel, soron kívül nyomtatása. De megjegyeztetik, hogy elfogadott munkák' nyomtatását csak akkor lehet sorban eszközözni, midőn magának a' társaságnak, az alaprajzban kitűzött dolgozatai' nyomtatásán felül költség marad.

Ha valamely szerző bizonyos munka' kiadhatása végett, mely tárgyánál fogva csekély kelettel biztat, pénzbeli segedelemért folyamodnék, a' munka szigoru vizsgálat alá vétetik, 's ha jelesnek ítéltetik, 's megjelenése az irodalom' előmozdítására szolgálónak, az igazgatóság segédpénzt rendelhet, de mely csak a' munkának nyomtatásban megjelente után adatik ki az írónak.

Elegy

Censura. Mind az Évkönyvekbe menő dolgozatok, mind egyéb a' társaság' költségével nyomtatandó kéziratok iránt a' censorral maga a' szerző végezzen."²⁹

²⁹ Lásd: Magyar Tudós Társasági Névkönyv 1846-ra. Budán, 1847. Egy. ny. pp. 38–58.

Főtitkári jelentések a Társaság kiadói tevékenységéről – időrendben

MTA története 1825. nov. 3. – 1832. szept. 9. (egykorú)

Döbrentei Gábor: Magyar tudós társaság' történetei. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten, 1833. Trattner–Károlyi ny. pp. 46–130.

Működése első és második éve üléseinek (1831. február 14. – 1832. szeptember 9.) bemutatásával.

MTA története 1832. nov. 16. – 1834. nov. 12. (egykorú)

Döbrentei Gábor: Magyar tudós társaság' történetei. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. pp. 1–100.

Működése harmadik éve (1832. november 16. – 1833. november 15.) és negyedik éve (1833. november 16. – 1834. november 12.) üléseinek bemutatásával.

MTA története 1834. nov. 24. – 1836. szept. 10. (egykorú)

Döbrentei Gábor: A' magyar tudós társaság' történetei. Ötödik év. + Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' történetei. Hatodik év. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Harmadik kötet. Budán, 1838. Egy. ny. pp. 1–155.

Működése ötödik éve (1834. november 24. – 1835. szeptember 16.) és hatodik éve (1835. november 16. – 1836. szeptember 10.) üléseinek bemutatásával.

MTA története 1836. nov. 21. – 1838. szept. 10. (egykorú)

Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' történetei. Hetedik év + Nyolczadik év. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Negyedik kötet. Budán, 1840. Egy. ny. pp. 1–154.

Működése hetedik éve (1836. november 21. – 1837. szeptember 14.) és nyolczadik éve (1837. november 20. – 1838. szeptember 10.) bemutatásával.

MTA története 1838–1840 (egykorú)

Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' történetei. Kilenczedik év – tizedik év. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Ötödik kötet. Budán, 1842. Egy. ny. pp. 1–93, 214–240.

Működése kilenczedik éve (1838. november – 1839. szeptember) és tizedik éve (1839. november – 1840. szeptember) bemutatásával.

MTA története 1840. nov. – 1842. nov. (egykorú)

Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' történetei. Tizenegyedik és tizenkettedik év. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Hatodik kötet. Budán, 1845. Egy. ny. pp. 9–22., 90–103.

Működése tizenegyedik éve (1840. november – 1841. szeptember) és tizenkettedik éve (1841. október – 1842. november) bemutatásával.

MTA története 1843–1844 (egykorú)

Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' történetei. Tizenharmadik és tizennegyedik év. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Hetedik kötet. Budán, 1846. pp. 9–18, 60–72, 86–91, 156–165.

Működése tizenharmadik (1843) és tizennegyedik (1844) éve bemutatásával.

MTA története 1845–1847 (egykorú)

Toldy Ferencz: A' magyar tudós társaság' történetei. Tizenötödik – tizenhetedik év. In: A magy. tud. akadémia évkönyvei. Nyolczadik kötet. Budán, 1860. Egy. ny. pp. 3–20, 34–47, 64–80

Működése tizenötödik (1845), tizenhatodik (1846) és tizenhetedik (1847) éve bemutatásával.

MTA története 1848/49 (egykorú) I.

Toldy Ferencz: Az Akadémiának 1848 és 49-iki működéseiről. = Magyar Academiai Értesítő, 1850. pp. 2–6.

Működése tizennyolcadik éve bemutatásával.

MTA története 1848/49 (egykorú) II.

Toldy Ferencz: A Magyar Tudományos Akadémia történeteiről. In: A Magyar Tudom. Akadémia évkönyvei. Kilenczedik kötet. Bp., 1876. Egy. ny. pp. 12–18.

Működése tizenkilencedik éve bemutatásával.

A Magyar Tudós Társaság kiadványsorozatainak és periodikáinak megindulása

Az alábbiakban szeretnénk röviden áttekinteni az akadémiai sorozatokat, periodikákat.³⁰ Az első, évente kiadásra kerülő nyomtatvány (periodikus kiadvány) a Magyar Tudós Társaság által meghirdetett pályátételeket tartalmazza. E felhívások első sorozata – egyleveles nyomtatvány formájában – 1831 szeptemberében jelent meg (bár kinyomtatásáról már 1831. május 2-án döntöttek). A kolerajárvány miatt az 1831-re szánt kérdéseket is csak 1832. szeptember 8-án, vagyis a közgyűlés napján tudták közzétenni (kétezer példányban). A nyelvtudományi és matematikai pályakérdésre 1833. június 8-ig, a filozófiaira és történetire 1834. március 8-ig lehetett beküldeni a dolgozatokat.

Jelen sorok szerzője az első felhívás egy példányát megtalálta az Országos Széchényi Könyvtárban (a kisnyomtatványok között), így ennek létéről eddig nemigen jelent meg „híradás”. A nyomtatvány címe:

A' magyar tudós társaság által 1831 és 1832-re kitett jutalomkérdések. H. n.; é. n. [Pest, 1831. Trattner–Károlyi ny.] 1 lev.

³⁰ Lásd még: A' magyar tudós társaság' költségein megjelent könyvek' sorjegyzéke. Buda, 1838. Egy. ny. 19 p.; A Magyar Tud. akadémia kiadásában megjelent munkák és folyóiratok betűrendes cím- és tartalomjegyzéke (1830–1889). Bp., 1890. MTA. 502 p.; [Szily Kálmán szerk.]: A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent munkák és folyóiratok címjegyzéke (1831–1895). Bp., 1896. MTA. VII, 39 p.; A Magyar Tud. Akadémia kiadásában megjelent munkáknak és folyóiratok tartalmának betűrendes címjegyzéke (1889–1910). Bp., 1911. MTA. 1188 p.; Fráter Jánosné (szerk.): Részletek az Akadémia könyv- és folyóiratkiadásából. = Magyar Tudomány, 1974. pp. 598–605.; A 150 éves akadémiai könyv- és folyóirat-kiadás dokumentumaitól. = Magyar Tudomány, 1978. pp. 709–713.

A következő – több bővített és átdolgozott utánnomásban megjelenő – kiadványuk már nagyobb olvasóközönségre számíthatott, abban foglalkoztak ugyanis a magyar helyesírás szabályaival. Az 1978-as jegyzék szerkesztői úgy vélték, hogy e kötet 1831-ben jelent meg, vélekedésük azonban helytelen volt. Bár a szabályok kiadásáról a testület már 1831-ben döntött, de azt meg is kellett írni, meg is kellett vitatni és ki is kellett nyomtatni. Így a kötet csak 1832-ben lett kész.

Magyar helyesírás' főbb szabályai. Pest, 1832. IV.
5–32.p. Trattner–Károlyi ny.

Ez volt a Társaság első tudományos kiadványa. Az erről készült korabeli beszámolóban ezt olvashatjuk: „A' mint itten azt minden tag hozzá szólhatásával egy előre elfogadta az ülés, úgy jelent meg Martiusban 1832. 8czadban 32 lapon Pesten, az előszóban nyilvánosított elv szerint nem mindenkorra elhatározottan, sőt a' további vizsgálódásból származható javítások hozzáadhatása mellett. Azért vala most ez egyedül a' Társaság' különös használatára szánva, ha 750 példány közül 650 áruba ment is.”³¹

A helyesírási szabályzatnak sikere volt, de többen javasoltak abban módosításokat is.³² Éppen ezért úgy döntöttek, hogy gyorsan elkészítik a javított változatot is: „A' társaság által 1832ben kiadott „Helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályaira” béggyült észrevételeken³³ végig mentek a' héti ülések December 7dikétől fogva 1833, Martius 1sőjéig, 's a' 2dik kiadás, bővítve 's némellyfélének bizonyosabb elhatározásával és több

³¹ Második nagy gyűlés. 1832. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. p. 78.

Az 1978-as akadémiai könyvjegyzék úgy véli, hogy a szabályzat első kiadása 1831-es. Mint látható: tévednek.

³² Az egyik javaslat: Stancsics Mihály: Nyelvészet. Némely a' m. tud. társaság' külön használatára készült m. helyesírára tett észrevételekkel. Pest, 1833. Beimel ny. XXVI, 115 p.

³³ L. itt e' Ildik kötetben, IVdik nagy gyűlés, 33dik lap.

világosító példa' kijegyzésével megjelent Aprilisben.”³⁴ A szabályzatból összesen nyolc kiadás készült a reformkor éveiben, az utolsó 1847-ben.

Ami a valódi nyelvészeti sorozatokat illeti,³⁵ azok közül az első, a *Nyelvtudományi pályamunkák*, 1834-ben indult, s 1846-ig összesen négy kötetnyi dolgozatot adtak közre e sorozatban. A Döbrentei Gábor által indított nagy vállalkozás, a *Régi magyar nyelvemlékek* elsője 1838-ban került ki a sajtó aló, s 1846-ig e sorozatban is négy kötet jelent meg. Van azonban különbség a két sorozat között: a nyelvemlékek igencsak elegáns kiállítású és szép kötésű kötetek voltak, ellentétben a szerény kivitelű pályamunkákkal. A másodelnök, Széchenyi nehezményezte is, hogy a Társaság ily sokat költ e sorozatra.³⁶ Ezen segített Jankovich, midőn az egyik kötet kiadásának költségeit magára vállalta: „Jankowich Miklós tiszt. tag (...) azt ajánlá, hogy e' nyelvemlékek' 2dik kötetét saját költségével fogja nyomtatattatni, 's ennek foglalatja az ő tulajdon gyűjteményéből lesz véve, melly hazafiúi áldozatért az ülés köszönetét fejezte ki.”³⁷ Igaz, kikötötte, hogy csak a gyűjteményében lévő egyik szép nyelvemlék kiadása esetében vállalja át a költségeket.

A nyelvemlékek szerkesztési elveiről így határoztak 1835-ben: „A' régi magyar Nyelvemlékek' gyűjteményébe felvételnek a' legrégibb időktől 1550-ig költ és készült nagyobb és kisebb magyar iratok; innen 1575-ig némi válogatással csak a' nyelv' hivatalos életét, sajtáságait, helyesírását, elavult szavait, szerkezetét mutatók, kivált ha egyszerű-

³⁴ Vö.: Hétéi ülések. Nov. 1833. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 65.

³⁵ Lásd bővebben: Pais Dezső (szerk.): *Nyelvünk a reformkorban*. Bp., 1955. Akadémiai Kiadó. 684 p.; Gáldi László: *A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban*. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. 586 p. Tözsér Ágnes: *Szemelvények a Magyar Tudós Társaság nyelvészeti működéséből 1831 és 1848 között*. Bp., 1988. 78 p. Egy. Könyvtár. (Fontes et Studia 4.)

³⁶ Széchenyinek a könyv- és folyóirat-kiadásra vonatkozó feljegyzéseit és leveleit lásd az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában lévő Széchenyi-gyűjteményben. Körmeny Kinga: *A Széchenyi-gyűjtemény*. Bp., 1976. MTAK. 258 p. (Akadémiai Könyvtár Kézirattárának Katalógusai 9.)

³⁷ Vö.: Ötödik nagy gyűlés. 1834. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 77.

smind hazai történeteket, házi életet és szokásokat is felvilágosítanak. 1575-től 1600-ig ugyanazon tárgyuak, még nagyobb megválasztással. A' szerkesztő' dolga a' felveendőkhöz iránt javaslatot adni, melly szerint aztán a' kötetek' tartalma nagygyűlésileg határoztatik meg.”³⁸

A *Kazinczy Ferenc* írta művekből (nem fordításokból) csak két kötetnyit tudtak közreadni 1836-ban ill. 1839-ben, a szótárakból az olasz és a német középszótár jelent meg, továbbá a *Magyar Tájszótár*, valamint a matematikai, filozófiai és jogi szöszedet. (Ezeket a nyelvészek részletesen elemezték, nem akarjuk megismételni az általuk leírtakat.)³⁹ Összesen nyolc kötetnyi szótár jelent meg a Társaság gondozásában az 1834 és 1843 közötti években.

A következő sorozat a Társaság *névkönyv-sorozata* volt, amely 1832-ben vette kezdetét: „Januarius 8d. 1832b. költség határozottatott egy évenként kiadandó névkönyvre, melyben a Társaság tagjainak sora lenne, s abba csatoltatnának a rendszabások, az Igazgatóság jelentései a Társaság munkálódásáról, pénztára mibenlétéről és rövid életrajzok kihalt tagokról” – olvashatjuk első évkönyvük 84. oldalán. A kiadvány még abban az évben meg is jelent, e gyorsaságot a címben is jelezték: ez volt az 1832-re szóló, egyben az első ilyen névkönyv.

Névkönyv a' Magyar Tudós Társaságról 1832-re. Pesten. 46 p.
Trattner–Károlyi ny.

A névkönyvből – a reformkor időszakában – 15 kötetnyi jelent meg, az 1834-re és 1835-re szóló ugyanis nem jelent meg. Minden évben a névkönyv főbb adatsorait újratördelve – de nem újraszédve – egy-egy kis füzetkében is közreadták, ez volt az igazgatósági jelentés, melyről a bibliográfiák többsége nem tud, s a könyvtárakban is alig lelhető fel be-

³⁸ Lásd: A' magyar tudós társaság' alaprajza. In: A' magyar tudós Társaság alaprajza és rendszabásai. Pesten, 1831. Trattner–Károlyi ny. 27 p.

³⁹ Az e témában megjelent írások címeit a jelen kötet bibliográfiai fejezetében található meg az olvasó.

lölük példány. Ezek tudományos értéke végül is nem nagy, hiszen az abban közölt adatok a jóval vaskosabb névkönyvben is megjelentek, s azokból több példány maradt fenn, de egy testületi szakbibliográfiából egy ilyen (a sorrendben hatodik) mű mégsem maradhat ki. Az első jelentés címlapján ez olvasható:

A Magyar Tudós Társaság igazgatóságának jelentése a
Társaság' 1831beli munkálkodásairól 's pénztára' miben-
létéről. Első esztendő. Pesten, 1832. 8 p. Trattner–Károlyi ny.

Később így emlékeztek vissza az első igazgatósági jelentésre: „Miben munkálódtak a' dolgozó tagok 1831ben, arról az ország' törvényhatóságaihoz, nyomtatott tudósítás ment, illy czímmel: „A' magyar tudós társaság' Igazgatóságának jelentése, a' társaság' 1831beli munkálódásairól 's pénztára' miben létéről.” Megküldetik majd az 1832beli illy állapot is. E' kettőből pedig kezdése óta, 1833diki Januariusnak első napjáig, le-
húzván az 1831ben volt cholera miatt ötöd fél hónapot, 's így esztendő 's hat hónap alatt folyt foglalatosságai, itten adatnak elő tisztelettel.”⁴⁰
Az igazgatósági jelentésekből is 15 jelent meg, az utolsó kettő már nem készült el.

Van egy kevésbé ismert akadémiai kiadvány is, amely munkálkodásuk első időszakában jelent meg, mégpedig 1832. november 28-án. Erről a kiadványról a korábbi bibliográfiák összeállítóinak többsége nem tudott:

A' Társaság' Határozatai a' Tagoknak emlékeztetésül, utasítás-
sül, hivatalosan kiadva. [Pest, 1832. Trattner–Károlyi ny.] 8 p.

⁴⁰ Forrás: Első előterjesztés, az országosan egybegyűlt t. t. karokhoz és rendekhez a' magyar tudós társaság' eddigi munkálódásairól, annak igazgatóságától. 1833. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 24.

Az első Évkönyv 1833-ra készült el („Az évkönyvek’ elkészült 1ső kötetét bémutatta a’ titoknok November 11d.” – olvasható az egykori tudósításban⁴¹), s azt még hat követte. Ezek segítségével az 1825 és 1844 közötti eseménysorokat követhetjük végig, az 1845 és 1848 közötti történeésekről csak a jóval később, az 1860-ban és 1876-ban megjelent Évkönyvben olvashatunk.⁴²

A nagyon szép kiállítású első évkönyvből két változat is készült, amint az nem kis összeget tartalmazó nyomdászamlából ki is tűnik. Ezért határoztak később úgy, hogy ritkítják annak kiadását: „’S midőn ekkor a’ sok költségbe kerülő évkönyvek’ ügye eléfordult, az találatéék jobbnak, ezután csak minden két esztendőben jelenjen meg egy-egy kötet, de hogy az értekezések’ nyomtatása az alatt is folyhasson, minden kötet két osztályra, külön lapszámolással szakasztassék.”⁴³

1831 májusában a Társaság hírül adja, hogy jövedelméből magyar kéziratok kinyomtatására (a szerzői honoráriumokkal együtt) évente 2000 frt-ot fordít. A beérkezendő kéziratok bírálatára bizottságot állították fel. Május 16-án 71 lefordítandó külföldi színmű címét állították össze, s ehhez fordítókat kerestek. 1831. jún. 2-án a „M. Academia kebelbeli tagjait felszólítja az idegen nyelveken irt becsesebb szindarabok magyarrá leendő lefordítására”. Ennek kapcsán idézik az alapszabályban már lefektetett tények közül a következőket: a Társaság „...alaprajzának 6-ik lapja már előre inté a’ nemzeti játékszín pártfogására tagjait. Azon reménységgel bocsátja ekképen minden tiszteletbeli, rendes, és levelező taghoz e’ jelentést, hogy játékszíneinknek elvalahára

⁴¹ Vö.: Negyedik nagy gyűlés. 1833. In: A’ magyar tudós társaság’ évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 44.

⁴² Toldy Ferencz: A’ magyar tudós társaság’ történetei. Tizenötödik – tizenhetedik év. = A magy. tud. akadémia Évkönyvei. Nyolczadik kötet. Budán, 1860. Egy. ny. pp. 3–20, 34–47, 64–80. (Működése tizenötödik (1845), tizenhatodik (1846) és tizenhetedik (1847) éve bemutatásával.) Toldy Ferencz: A Magyar Tudományos Akadémia történeteiről. = A Magyar Tudom. Akadémia Évkönyvei. Kilenczedik kötet. Bp., 1876. Egy. ny. pp. 12–18. (Működése tizenennyolcadik éve (1848) rövid bemutatásával.)

⁴³ Vö.: Ötödik nagy gyűlés. 1834. A’ magyar tudós társaság’ évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 89.

tekintetbe eszmélése végett mindenikét hatalmasan ösztönözendi-fel a' nemzetisedés terjesztésének vágya. (...) Két utat kívána nyitni a' társaság az említett tárgyban: fordításét, és eredeti dolgozásokét; de most előre egyedül az első körében állapodik meg, a' másokra pedig később szólítja annak alkotójit. A' fordításra kész tagok figyelme ez úttal az inkább fenforgó olasz, angol, francia, német, és spanyol színjátékokra ébresztetik, 's azokból főképen azon darabokra, mellyek mint drámai jelesb alakúak, a' karaktert híven festők, és játékszíni sikerűek leggondosb nyelvű általtételre érdemesek. (...) A fordító munkáját tisztán leírva küldje-bé a' M. Gróf Elölülő Úrhoz jó alkalommal, 's minden tag, ha maga nem venne is részt e munkálódásban, ne sajnálja e' tárgyat olyan ismerősével közleni, a' ki ámbár nem tagja eddig a' társaságnak, de ezen mezőre sikerrel eredhet; mert a' társaság minden magyar hazafinak kész elfogandi jeles munkáját, a'kit csak ihlet és sürget a' szép művek szelleme."⁴⁴

1832 márciusában elhatározták, hogy a fordításra kijelölt színdarabokra versenyfordítások adassanak be, mert igen sokan szeretnének jelentkezni fordításaikkal. Az 1832. máj. 16-i döntés pedig így hangzott: „(...) a' Május 16kán volt ülésből a' titoknoki körlevél Juniusban minden taggal, ha kinek fordításra kedve volna, vagy hogy nem tagokat is serkentsenek fel tájaikon, 71 színjáték' címét közlött."⁴⁵

„Az így nyert 's nyerendő eredeti színjátékok' nyomtatására nézve továbbá új gyűjtemény' megindítását kívánta e' nagy gyűlés, e' czímmel: Eredeti játékszín. Kiadja a' magyar tudós társaság. Első, második 'stb. kötet. A' magyar tudós társaságtól 1833b 'stb. első (vagy második) pályadíjt nyert szomorújáték (vígjáték). Minden darab egyébiránt külön füzetben álljon 's külön is árultassék."⁴⁶

⁴⁴ Forrás: MTAK Kézirattár K 166/125

⁴⁵ Vö.: Héti ülések. 1832. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. p. 73.

⁴⁶ Vö.: Negyedik nagy gyűlés. 1833. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 36.

Az első nyomdába adott fordítások ezek voltak:

- Iphigenia Taurisban, ötös jambusokban Goethéből. Fordította Kis János.
- Nők' iskolája, hatos jambusokban Moliereből. Fordította Árvay Gergely.
- A' nőtelen philosophus, Alberto Notából, prosában. Fordította Császár Ferencz.⁴⁷

Első „szépirodalmi” sorozatuk – a *'Külföldi játékszín'* – 1833-ban indult, s e nagy vállalkozás nyomán 1833 és 1842 között 19 kötetnyi fordítás jelent meg. Lényegében ide sorolhatjuk az ókori auctorok műveiből készült fordításokat is, ezeket két sorozatba foglalták. A *'Római classicusok magyar fordításban'* megnevezésű kötetek sorában 1836 és 1845 között öt kötet jelent meg, míg A *'Hellen classicusok magyar fordításban'* sorozatban 1840 és 1847 között három kötetnyi.⁴⁸

A magyar szerzők munkáit közreadó *'Eredeti játékszín'* sorozat is sikeres vállalkozás volt, ebben 1834 és 1846 között 16 kötet látott napvilágot. Talán érdemes volt színdarabokkal jelentkezni a Társaságnál, hiszen „Minden Irónak híréül adatta majd a' Társaság Májusban, hogy eddigi jövedelméből jelesnek találandó magyar kéziratok kinyomtatására 's azok Szerzői' megtisztelésére 2000 pengő forintot fordíthatna évenként.”⁴⁹

A tudományos pályamunkák egyik csoportját a szélesebb értelemben vett humán tudományok témakörébe sorolhatjuk, s e kategóriában elsőként a filozófiaiak jelentek meg, azután elindult a történettudományi, majd a jogtudományi sorozat is. Az elsőben az 1835 és 1846 között

⁴⁷ Vö.: Harmadik nagy gyűlés. 1832. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. p. 95.

⁴⁸ A korai kiadványok kritikája: Kritikai értekezletek különös tekintettel a' m. t. t. munkáira. Irtá Stancsics Mihály. Első kötet. Pesten, 1835. Trattner–Károlyi ny. VI, 173 p.; Második kötet. Kolozsváron, 1835. Ref. Koll. ny. 4, 156 p.

⁴⁹ Vö.: Hétüli ülések. 1832. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. p. 75.

ti években három kötetnyit tartottak érdemesnek megjelentetni, a másodikban két kötetnyit, a harmadikban ismét három kötetnyit.

A reáltudományokban két sorozatba gyűjtötték a nyertes dolgozatokat, a természettudományiban 1837 és 1844 között három kötetnyi pályamű jelent meg, a matematikaiban két kötetnyi. A matematikai művek többsége sorozaton kívül látott napvilágot, sajnos a Bolyaiak munkáinak esetleges akadémiai kiadására nem ügyeltek. Egyébként sok vitát váltottak ki a mathézis területén megjelent művek.

Néhány egykorú kritika

- Vállas Antal: Magyar legújabb math. literatura ... = Tudománytár, 1837. 4. füzet. 143–172.
- Négyes kistükör, mely világosan megmutatja: mikép jártak el a' m. tudós társaság' mathematicai osztályának hivatalos bírálói 1846. mind a' pályadíj, mind a' nagy jutalom' elítélésében. Irta Kerekes Ferencz. Debreczenben, 1848. Városi ny. VIII, 142, 2 p., 1 t. (*Képzetes mennyiségek, feleletül a m. t. társaság által 1846. márcz. 31. kitűzött következő jutalomkérdésre: Mik a képzetes mennyiségek tulajdonságai, s mind analitikai, mind mértani értelmök? Hallgatással mellőzött pályamunka.*)
- Brassai Sámuel: Az akadémia igazsága. Kolozsvár, 1862. Stein. VI, 48 p. *Tartalma: Képzetes mennyiségek. Hallgatással mellőzött pályamunka (pp. 1–43); A' koszorúzott pályamunka' bírálata (pp. 44–92) (Arenstein munkája); A' mellőzött pályamunka bírálata, ennek ellenbírálataival együtt (pp. 93–104); Válasz Vállas A. bírálatára: Sorszámтан című munka bírálata, és ennek ellenbírálata (pp. 105–131) (a Pesti Hírlapban 1846-ban Kerekes fenti című könyvéről megjelent névtelen bírálat, s az arra adott válasz). Tóldalék. A' nagyjutalmat Győry Sándor és Vállas Antal között osztották meg; Bereszketés. Eszmék némely tudós társasági reformokról (pp. 136–142). (Az utóbbi két rész Győry és Vállas bírálata.)*

Néhány későbbi kritikai összegzés a matematika vonatkozásában:

- Sztoczek József: Mennyiségtan és természettudományok. In: Vázlatok az MTA félszázados történetéből. Bp., 1881. pp. 86–94.
- Szénássy Barna: A Magyar Tudományos Akadémia matematikai tevékenysége a kiegyezésig. = Acta Univ. Debr., 1 (1954) pp. 5–28.
- Vekkerdi László: „A Tudománynak háza vagyon...”. Reáliák a Régi Akadémia terveiben és működésében. Bp. – Piliscsaba, 1996. Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület. – Magyar Tudománytörténeti Intézet. 227 p. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 1.)

A Társaság folyóiratai⁵⁰

Ami a Társaság folyóiratát illeti: a Társaság folyóiratáról az első döntés 1831. febr. 14-én született meg: „A’ folyóirat osztatik 3 részre: kivonatokra, jelentésekre, mutatóra. Mert birálatok helyett egyik azon oknál fogva is, hogy jobb ha szorosabb kritikát csak külön személyek adnak ki mint egész Társaság, inkább olyan célirányos kivonatok’ közlése lett elfogadva, mellynél fogva az olvasó mind az írói világ’ ujságaival juthasson ismeretségbe, mind saját fejével hozhasson arról ítéletet, ha valami könyv hasznos-e ’s reá nézve gyönyörködtető vagy szükséges-e. (...) A’ cím lett: Tudománytár. Évenként 4 kötetben. Szerkesztetőnek senki sem ajánlkozván a’ rendes tagok közül, kiket különben is többféle

⁵⁰ Lásd még: Batári Gyula: A Magyar Tudományos Akadémia időszaki kiadványai 1834–1867-ig. = Magyar Tudomány, 1993. pp. 766–772.; Batári Gyula: A tudományos szaksajtó kialakulása Magyarországon. Bp., 1994. OSZK. 188 p. (Az Országos Széchényi Könyvtár füzetei 5.)

munka várt, választatott Februarius 22d. Stettner György levelező tag.⁵¹

Bár 1831 májusában döntöttek első periodikájuk, a *Tudománytár* beindításáról, de azt a kolerajárvány miatt elhalasztották. Ennek tudható be, hogy 1833-ban még csak korábbi döntéseik megerősítésére került sor:

„A’ kötetek’ nagysága mintegy 15 ívre, száma évenként négyre határozatott, megjelenésük’ idejéül a’ mennyire lehet, mindig a’ pesti vásár. A’ hová metszet kívántatik, eszközöltessék.

A’ cím így: Tudománytár. Közre bocsátja a’ magyar tudós társaság. Szerkezteti Schedel Ferencz.

Kezdetik pedig 1834ben ’s a’ közönséget felőle, annak idejében a’ titoknok fogja előre tudósítani.⁵²

Nem tudni, miért gondoltak arra, hogy a pesti vásáron a Tudománytár iránt érdeklődés mutatkozik, hiszen – és ezt bizonyították a későbbi évek – még a tudósok, tanárok közül is csak kevesen járták a lapot, kevés előfizetője akadt, s végül is tíz évnyi „halogatás” után, meg kellett szüntetni. Effajta tudományos lapokra akkor még kevesen vágytak.

A folyóirat – és a vele egy időben megjelenő kiadványok – példányszámát ekképpen határozták meg: „A’ Tudománytárból 700, a’ többi kéziratokból öt ötszáz példány legyen nyomtatva.”⁵³ Könyvek esetében néha eltértek ettől – igyekeztünk a pontos példányszámokra fényt deríteni, s a következő nagy fejezetben olvasható könyvészetben a nyomdászamlák ismeretében közöltük a kiadványok példányszámait. A Tudománytár példányszáma csak kezdetben volt 700, később folyamatosan csökkent.⁵⁴

⁵¹ Vö.: Első nagy gyűlés. 1831. In: A’ magyar tudós társaság’ évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. pp. 68–69.

⁵² Vö.: Negyedik nagy gyűlés. 1833. In: A’ magyar tudós társaság’ évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 34.

⁵³ Vö.: Igazgatóság ülése, Sept. 9. 1832. In: A’ magyar tudós társaság’ évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. p. 98.

⁵⁴ Lásd részletesebben: Viszota Gyula: A Tudománytár története. = Akadémiai Értesítő, 1910. pp. 121–136, 424–438

Végül is a Tudománytár a reformkor egyik legsikeresebb tudományos folyóiratának mondható, amelyben 1834–1844 között 36 kötetnyi jelent meg, s ezen belül az 'Értekezések' alsorozatban 28 kötetnyi, az elsősorban recenziókat közlő 'Literatura'-ban pedig (1837 és 1844) között 8 kötetnyi.⁵⁵

1832 áprilisában még egy ismeretterjesztő folyóirat kiadását vették tervbe, melynek címe így hangzott volna: „Hasznos ismeretek”. Erről is szólt az egykori titoknoki feljegyzés: „Április 2dikán a' köznépi folyóirat javaslatát az elébb kinevezett választottságtól mellynek tagja volt Gróf Széchenyi István előülése alatt: Fáy, Schedius, Szalay, Vörösmarty, ekképen fogadta el a' héti ülés:

Czíme legyen: Hasznos ismeretek, fordításokból. Tárgyai: A' tudományokra szükséges előkészületek' közértelmű előadása. Felügyeljen a' kiadandó darabokra egy öt tagból álló választottság, melly egy egy évig teljes szabadsággal ugyan de a' héti ülés' fő felvigyázata alatt fogja vinni a' szerkesztést. A kisebb 's nagyobb kötetek időhez nem szabva jelennek meg úgy a' mint tárgy és környülállás engedi. Tekintet legyen benne a' nemzetiségre, 's a' mit hazánkra alkalmaztatni lehet úgy adasék.”⁵⁶

A lap kiadása – anyagiak hiányában – nem indult meg.

Az akadémiai periodikák sorában még szólnunk a 'Honi irodalmi hirdető'-ről, Eggenberger kiadványáról, amelyről elsőként a jelen sorok szerzőjének sikerült megállapítania, hogy az valójában a Tudománytár melléklapja volt. Ez ugyanis egyértelműen kiténik Eggenberger kiad-

⁵⁵ Bárczay Oszkár: A Tudománytár ante-actái. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1895. pp. 109–115., pp. 206–214.; Bárczay Oszkár: Bajza levele Széchenyihez az „Auróra” és „Tudománytár” ügyében. = Akadémiai Értesítő, 1910. pp. 81–84.; Viszota Gyula: A Tudománytár története. = Akadémiai Értesítő, 1910. pp. 121–136, 424–438.; Fenyő István: Akadémiánk első folyóirata, a Tudománytár. In: Fenyő István: Magyarország és emberi egyetemesség. Bp., 1980. Szépirodalmi. pp. 168–218.; Tudománytár (1834–1844). Repertorium. Összeáll.: Rózsa Mária. Bp., 1999. OSZK. 221 p. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai)

⁵⁶ Vö.: Héti ülések. 1832. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Első kötet. Pesten. 1833. Egy. ny. pp. 86–87.

ványából, ha azt tüzetesen végigtanulmányozzuk. Megjegyzése így szól: „Tudománytár. (...) Megjelenik az 'Akadémiai értesítő és Honi irodalmi hirdető' melléklapokkal havonként egyszer.”⁵⁷

Az Akadémia 1840-ben indította útjára hivatalos értesítőjét, amelyből nyolc esztendő alatt csak négy kötetnyi jelent meg – anyagiak hiányában (e periodika 2., 3., 5. és 6. évfolyama nem jelent meg.)⁵⁸

Összegzés:

A Magyar Tudós Társaság gondozásában 104 számozott tudományos munka jelent meg, pontosabban az 1848-ban közreadott utolsó, számozott kötet sorszáma: 104, de mivel egy kötet, sorrendben a 19., nem került ki a sajtó alól, ezért összesen 103 számozott kötetről beszélhetünk. Ezek többsége a Társaság által közreadott sorozatok részeként jelent meg.⁵⁹

Szily Kálmán írta a következőket: „1831-től 1848-ig a M. Tud. Társaság, nem számítván az apróbb füzetkéket, összesen 166 kötetet adott ki, és pedig 64-et az I., 21-et a II., és 18-at a III. osztály köréből, 63-at az összes Akadémiára tartozót.”

⁵⁷ Vö.: Honi Irodalmi Hirdető 1 (1843) p. 56.

⁵⁸ Vizota Gyula: Az Akadémiai Értesítő 70 éves jubileumára. = Akadémiai Értesítő, 1911. pp. 370–375.; Darabos Pál – Domsa Károlyné (szerk.): Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe. 1–3. köt. Bp., 1975. MTAK. 1–1241 p. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai 73–75.)

⁵⁹ Lásd még: Fülöp Géza: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban. Bp., 1978. Akadémiai. 290 p. (Irodalomtörténeti könyvtár 33.); Voit Krisztina: Az akadémiai könyv- és folyóiratkiadás szervezési kérdései a múltban. = MTA I. Osztályának Közleményei, 1981. pp. 23–33.; Szántó György Tibor: Fejezetek az akadémiai könyv- és folyóiratkiadás történetéből. Bp., 1983. MTAK. 123 p. (Az MTA Könyvtárának közleményei. Új sorozat 11.)

Az 1831 és 1848 közötti akadémiai könyvsorozatok összegző áttekintése

Megindulásuk időrendjében

Külföldi játékszín

Megjelent 1833 és 1842 között 19 kötetben⁶⁰

Goethe: Iphigenia Taurisban (1833)
Molière: Nők iskolája (1833)
Nota: A nőtelen philosophus (1833)
Iffland: A játékos (1834)
Voltaire: Alzir (1834)
Voltaire: Tancred (1834)
Molière: A bot-csinálta doktor (1834)
Lessing: Barnhelmi Minna (1834)
Schiller: Turandot (1835)
Iffland: A végrendelet (1835)
Alfieri: Orestes (1836)
Alfieri: Sofonisba (1836)
Schiller: Messzinai hölgy (1836)
Schröder: A zászlótartó (1838)
Steigentesch, B.: A levelezők +
Uő.: Ész és szív + Molière: A kénytelen házasság
(1839)
Brinsley Sheridan, Richard: Rágalom iskolája
(1839)
Shakespeare: Romeo és Julia (1839)
Federici: Miss Sara Sampson (1842)

⁶⁰ Az ebben a sorozatban megjelent művek címei az 1978-as retrospektív akadémiai könyvjegyzékből kimaradtak.

Eredeti játékszín

Megjelent 1834 és 1846 között 16 kötetben

Vörösmarty M.: Várnász (1834, 2. kiad.: 1837)
Horváth Cz.: Tirus (1834)
Jakab I.: Falusi lakodalom (1834)
Tóth L.: Átok (1835)
Jakab I.: Zsarnok apa (1836)
Tóth L.: Ekebontó Borbála (1837)
Tóth L.: Az atyátlan (1839)
Gyurmán: Negyedik László (1840)
Szigligeti E.: Rózsa (1840)
Nagy I.: Az életuntak (1840)
Nagy I.: Tisztújítás (1843)
Szigligeti E.: Kinizsi (1844)
Obernyik K.: Főúr és pór (1844)
Szigligeti E.: Gerő (1845)
Szigligeti E.: Vándor színészek (1845)
Tóth L.: Hunyadi László (1846)

Nyelvtudományi pályamunkák

Megjelent 4 kötetnyi 1834 és 1846 között

Csató P. és Nagy I. pályaműve (1834)
D. Engel I. és Nagy I. pályaműve (1838)
Szilágyi I. és Fábián I. pályaműve (1846)
Szvorényi J. pályaműve (1846)

Magyar játékszíni jutalmazott feleletek

Megjelent 1 kötetnyi 1834-ben

Fáy A., Kállay F. és Jakab I. pályaműve (1834)

Műszótárak (rejtett sorozat)

Megjelent 3 kötetnyi 1834 és 1843 között

Mathematikai (1834)

Philosophiai (1834)

Törvénytudományi (1843., 2. kiad.: 1847)

Zsebszótárak

(Megjelent 4 szótár összesen 5 kötetben 1835 és 1843 között)

Olasz–magyar, magyar–olasz (1838)

Magyar–német (1838)

Német–magyar (1835., 2. kiad.: 1843)

Magyar tájszótár (1838)

Philosophiai pályamunkák

Megjelent 3 kötetnyi 1835 és 1846 között

Almási Balogh P. pályaműve (1835)

Hetényi J. pályaműve (1844)

Beke K. és Wargha I. pályaműve (1845-46)

Római classicusok magyar fordításban

Megjelent 5 kötet 1836 és 1845 között

Sallustius (1836)

Cicero (1837)

Julius Ceasar 1. (1839)

Julius Ceasar 2. (1840)

Tibullus (1845)

Kazinczy Ferenc eredeti munkái

Megjelent 2 kötetnyi 1836 és 1839 között

Eredeti poétai munkái (1836)

Utazásai (1839)

Természettudományi pályamunkák

Megjelent 3 kötetnyi 1837 és 1844 között

Topperczer T. és Csorba J. pályaműve (1837)

Balogh J. pályaműve (1840)

Wagner D. és Török J. pályaműve (1844)

A zárókötet csak 1858-ban jelent meg.

Régi magyar nyelvemlékek

Megjelent 4 kötetnyi 1838 és 1846 között

Első kötet (1838)

Második kötet (1840)

Harmadik kötet (1842)

Negyedik kötet (1846)

A negyedik kötet második része és az ötödik kötet csak 1888-ban jelent meg.

Hellen classicusok magyar fordításban

Megjelent 3 kötetnyi 1840 és 1847 között

Sophocles + Euripides (1840)

Homer (1846., 2. kiad. 1857)

Plutarch (1847)

Történettudományi pályamunkák

Megjelent 2 kötetnyi 1841–42-ben

Hetényi J. pályaműve (1841)

Kossovich K. és Horváth M. pályaműve (1842)

Törvénytudományi pályamunkák

Megjelent 3 kötetnyi 1841 és 1847 között

Szemere B. pályaműve (1841)

Sárváry J. pályaműve (1844)

Keresztúry József, Benczur János és Varga Soma
pályaműve (1847)

Mathematicai pályamunkák

Megjelent 2 kötetnyi 1844 és 1847 között

Taubner K. és Fest V. pályaműve (1844)

Arenstein J. pályaműve (1847)

Az 1831 és 1848 közötti hivatalos akadémiai kiadványok összesítése

Alaprajz és rendszabás

1. kiad.: 1831

2. kiad.: 1845

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai

Megjelent 1832 és 1847 között 8 kiadásban

1. kiad.: 1832
2. kiad.: 1834
3. kiad.: 1838
4. kiad.: 1840
5. kiad.: 1841
6. kiad.: 1843
7. kiad.: 1844
8. kiad.: 1847

Terve a' magyar szótár' belső elrendelésének

1. kiad.: 1834
2. kiad.: 1840

A' magyar szókötés' főbb szabályai

1. kiad.: 1843

A' magyar nyelv' rendszere

1. kiad.: 1846
2. kiad.: 1847

**Az 1831 és 1848 közötti *akadémiai periodikák*
összesítése**

A' magyar tudós Társaság' által ... kitett jutalomkérdések
Megjelent 1831 és 1847 között 16 kiírás

1831–1832-re

1833-ra

1834-re

1835-re

1836-ra

1837-re

1838-ra

1839-re

1840-re

1841-re

1842-re

1843-ra

1844-re

1845-re

1846-ra

1847-re

Névkönyv a' magyar tudós társaságról
Megjelent 1832 és 1848 között 15 kötetnyi

1832-re

1833-ra

1834-re: –

1835-re: –

1836-ra

1837-re
1838-ra
1839-re
1840-re
1841-re
1842-re
1843-ra
1844-re
1845-re
1846-ra
1847-re
1848-ra

**A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság ...
munkálkodásairól 's pénztára mibenlétéről**

Megjelent 1832 és 1845 között 15 jelentés

1. jelentés: 1831-ről
2. jelentés: 1832-ről
3. jelentés: 1833-ról
4. jelentés: 1834-ről
5. jelentés: 1835-ről
6. jelentés: 1836-ról
7. jelentés: 1837-ről
8. jelentés: 1838-ról
9. jelentés: 1839-ről
10. jelentés: 1840-ről
11. jelentés: 1840/41-ről
12. jelentés: 1841/42-ről
13. jelentés: 1842/43-ról
14. jelentés: 1843/44-ről
15. jelentés: 1844/45-ről

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei

Megjelent 1833 és 1845 között 7 kötetnyi

1. köt.: 1831–1832-ről
2. köt.: 1832–1834-ről
3. köt.: 1834–1836-ról
4. köt.: 1836–1838-ról
5. köt.: 1838–1840-ről
6. köt.: 1840–1842-ről
7. köt.: 1842–1844-ről

Tudománytár

Megjelent 1834–1844 között 36 kötetnyi

Ezen belül:

Értekezések: 1834–1844 között 12+16 kötetnyi

Literatura: 1837–1844 között 8 kötetnyi

Magyar academiái értesítő

Megjelent 1840–1848 között 4 kötetnyi

1. évf.: 1840/41
2. évf.: –
3. évf.: –
4. évf.: 1843/44
5. évf.: –
6. évf.: –
7. évf.: 1847
8. évf.: 1848

A Magyar Tudós Társaság nyomdai háttere⁶¹

Az Akadémia kiadványainak nyomdai előkészítését mindig a főtitkár felügyelte, s ebben segítségére volt az írnok. Nem volt tehát közömbös annak személye. Kezdetben Kecskeméthy Csapó Dániel és Frankenburg Adolf viselte e hivatalt, később mások, ahogyan arról a jelen kötetben közreadott akadémiai kéziratok is tanúbizonyságot tesznek, míg a korrektor hosszú időn keresztül Matics Imre volt. Tőlük kerültek át a kéziratok a nyomdába, s ők nézték át a szedést is.

A reformkor éveiben az akadémiai kiadványok többsége a budai Egyetemi Nyomdában készült, néhány kötetet Pesten nyomtattak a Trattner–Károlyi nyomdában, készült mű Kecskeméten Szilády Károly könyvnyomtató műhelyében és a pesti Beimel–Kozma üzemben is. Szinte mindent tudunk a reformkori akadémiai kiadványokról, egy valamit mégsem, nevezetesen: hol nyomtatták az Eggenbergerék által forgalmazott művek közül azokat, amelyeken – nyilván tudatosan – nem szerepel nyomdai impresszum. Valószínűleg arról van szó, hogy adót lehetett megtakarítani azáltal, ha a nyomda egy-egy művön nem tüntette fel a nevét, vagyis a kötetet nem szerepeltette produktumai sorában. Így kisebb lett a nyomdaszámla, ennek nyilván a megrendelő is örült, hiszen – mint említettük – e művek közreadásából túl nagy hasznot egyetlen cég sem remélhetett. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a műveket is, amelyek elkészíttetését az Eggenberger és Fia cég magára vállalta, de az általuk közreadott kötetek többségén semmilyen nyomdai megjelenés sem található.

A Magyar Tudós Társaság korai kötetei (az első tizennégy kiadvány) a *Trattner–Károlyi nyomdában* készültek, az 1833-as Császár Ferenc-féle olasz nyelvten és szótár szótári részét azonban már az Egye-

⁶¹ Lásd ehhez kapcsolódóan a következő munkákat: Szántó György Tibor: Fejezetek az akadémiai könyv- és folyóirat-kiadás történetéből. Bp., 1983. MTAK. 123 p. (Az MTA Könyvtárának közleményei. Új sorozat 11.); Voit Krisztina: Az akadémiai könyv- és folyóiratkiadás szervezési kérdései a múltban. = MTA I. Osztályának Közleményei, 1981. pp. 23–33.

temi Nyomdában készítették.⁶² 1834-től kezdődően a Magyar Tudós Társaság kiadványainak többsége a budai Egyetemi Nyomdában készült, de a hivatalos kiadványok egy részét továbbra is a Trattner–Károlyi-féle műhelyben állították elő.⁶³ Ennek az volt az előnye, hogy e nyomda abban az épületben volt, ahol a Tudós Társaság is helyiséget bérelt, s hosszú éveken keresztül ebben az Úri utcai épületben működött a Társaság. Az 1844-ben közreadott helyesírási szabályzat (tehát amelynek első kiadása még 1832-ben jelent meg a Trattner–Károlyi nyomdában) ismét a régi műhelyben készült, ez volt a szabályzat hetedik, javított kiadása. Ennek kinyomtatására azonban nem a Tudós Társaság kérte fel a nyomdát, hanem az Eggenberger cég, amelyik időközben a Társaság hivatalos terjesztője is lett. És végül: az 1848-ban közreadott Magyar Akadémiai értesítőt szintén ők nyomták, igaz ennek már csak három száma jelent meg.

A többi kötet jó része az *Egyetemi Nyomdában* készült, de a 40-es években, amikor az Akadémia igencsak híján állt az anyagiakkal, arról döntöttek, hogy egyes kereskedőket kérnek fel az akadémiai kéziratok kinyomtatására, s ők költségeiket azok forgalmazásából láthatják viszont. Úgy tűnik, hogy a kereskedők nem jelentkeztek csapatostul, elvégre ők is tudták, hogy tudományos művekből komoly haszonra nemigen tehetnek szert. Ennek ellenére néhányan vállalkoztak e feladatra, s ők már nem a Trattner–Károlyi nyomda, s nem is az Egyetemi Nyomda közreműködésére számítottak e művek kiadásakor, hanem ennél olcsóbb műhelyeket bíztak meg az akadémiai kéziratok kinyomtatásával.

⁶² Lásd: Iványi Béla – Gárdonyi Albert – Czákó Elemér: A K. M. Egyetemi Nyomda története 1577–1927. Bp., 1927. Egy. ny. 202 p.

⁶³ Szabó József: A Trattner–Károlyi könyvnyomda története. = Vasárnapi Ujság, 1867. pp. 225–227, 238–240.; Gelléri Mór: Trattner–Károlyi István nyomdász. = Gelléri Mór: A magyar ipar úttörői. Élet- és jellemrajzok. Bp., 1887. Dobrowsky és Franke. pp. 200–201.; Bogdán István: „Becsületesen közlegénykedni.” Egy sajtós múlt századi életút: Károlyi István. = Közgazdasági Szemle, 1988. pp. 258–291.

**A könyvkiadó-könyvkereskedő Eggenberger és Fia cég
gondozásában az alábbi akadémiai kötetek jelentek meg**

A' büntetésről 's különösebben a' halálbüntetésről. Másod rangu pályamunka. Irta Sárváry Jakab. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Egy. ny. 165 p. (Törvénytudományi pályamunkák 2.)

Kinizsi. Vigjáték három felvonásban. Irta Szigligeti. A' m. t. társaságtól 1842-ben második díjat nyert. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Egy. ny. 92 p. (Eredeti játékszín 12.)

Az iskolai tanok' könyve. Irta Edvi Illés Pál. Harmadik javított és bővített kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. (Első oktatásra szolgáló kézikönyv 1–3.) + annak különnyomatai.

Főúr és pór. Szomorújáték öt felvonásban Obernyik Károlytól. „A m. t. társaságtól 1843-ban 100 aranyat nyert”. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 149 p. (Eredeti játékszín 13.)

Verbőczy István' hármaskönyve. Az MDXVII-ki eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a' magyar tudós társaság. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. IV, 465, [3] p.

A lélektudománynak nevelési fontosságáról. Irta Hetényi János. Első rangu pályamunka. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. XVI, 247 p. (Philosophiai pályamunkák 2.)

Sebészég, melyet előadási kézikönyvül kiadott dr. Chelius M. J. heidelbergi professor. A negyedik öregbített és javított eredeti kiadat után a pesti m. kir. egyetemenbeli orv. kar iskolai használatára fordítá dr. Kun Tamás. Pes-

ten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.: Egy. ny.]. 329, 7 p.

Tisztujítás. 1842-ben 100 arany pályadíjat nyert vígjáték négy felvonásban. Irta Nagy Ignác. Második javított kiadás. Pest, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 171 p.

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' magyar t. társaság' külön használatára. Hetedik kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia., [Ny.: Trattner–Károlyi]. VIII, 9–48 p.

Gerő. Szomorújáték négy felvonásban, egy előjátékkal. Szigligeti Edvárdtól. A' m. t. társaságtól 1843-ban pályadíjat nyert. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Szilády ny. 184, [2] p. (Eredeti játékszín 14.)

Albius Tibullus' elégiái négy könyvben. Fordítá, jegyzetekkel Egyed Antal. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. VIII, 138, [2] p. (Rimai classicusok magyar fordításokban 5.)

Vándor színészek. Vígjáték három felvonásban. Szigligeti Edvárdtól. A m. tudós társaságtól 1844-ben megkoszorúzott vígjáték. Első rangú pályamű. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger és fia. [Ny.]: Szilády ny. 118, [2] p. (Eredeti játékszín 15.)

Hunyadi László. Történeti drama öt szakaszban. Tóth Lőrincztől. A m. tudós társaság által megkoszorúzott. Pesten, 1846. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Szilády ny. 194, [2] p. (Eredeti játékszín 16.)

Tisztujítás. 1842ben 100 arany pályadíjt nyert vígjáték négy felvonásban. Irta Nagy Ignác. Harmadik kiadás. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 171 p.

A' lélektudomány viszonya a neveléshez. Irta Beke Krisztof. Másod rangu pályamunka. + A' lélektudomány hatása a' nevelésre. Irta Wargha István. Harmad rangu pályamunka. Pesten, 1846. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 394, [6] p. (Philosophiai pályamunkák 3.)

A magyar szókötés szabályai. A magyar tudós társaság által koszorúzott pályamunka. Irta Szilágyi István. + A' magyar szókötés szabályai. A' magyar tudós társaság által díjazott pályamunka. Irta Fábíán István. Pesten, 1846. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. VIII, 276, [8] p. (Nyelvtudományi pályamunkák 3.)

Fenyítő törvényszéki magyar törvény. Fejtegette Szlemenics Pál. Második, ujonan átdolgozott kiadás. Kiadta a' m. t. társaság. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. [8], 189, [5] p.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1846. okt. 12-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

Törvénytudományi műszótár. Közre bocsátja a' magyar tudós társaság. Második, tetemesen bővített kiadás. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. X, 488 p.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1845. júl. 5-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

Párhuzamos életrajzok Plutarchból. Hellenből fordította D. Székács József. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.: Szilády ny.] XIV, 395 p. (Hellen classicusok magyar fordításokban 3.)

Keresztúry József: A hazánkban létező hitbizományok átalakítási terve. Első rangu pályairat. + Benczur János: A magyarországi hitbizományok czélszerű átváltoztatásáról. Harmad rangu pályamunka. + Varga Soma: A hazai hitbi-

zományok átalakításáról. Harmad rangu pályamunka. Pest, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. XI, 264, [2] p., 3 t. [Törvénytudományi pályamunkák 3.]

Magyar helyesírás' és szóragozás főbb szabályai. Nyolczadik javított kiadás. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger. [Ny.]: Beimel ny. 46, [1] p.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1846. okt. 12-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

Felsőbb egyenletek, egy ismeretlennel. Irta D. Vállas Antal. [Második füzet.] Kiadja a' magy. tud. társaság. Eggenberger és fia költségén. Budán, 1848. Egy. ny. VI, [2], 273–574 p.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1846. okt. 12-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

A Kilián könyves család két munka kinyomtatásának megszervezésére s terjesztésére kapott lehetőséget

Homer Odysseája. Hellenből Szabó István. Pesten, 1846. [Forg.]: Ifj. Kilián György. [Ny.: Szilády ny.] 8, 336, [4] p. (Hellen classicusok magyar fordításokban 2.)

A M. Tudós Társaság ennek kéziratát 1846. febr. 21-én engedte át kinyomtatásra – díjmentesen – ifj. Kilián Györgynek.

A' képzetes mennyiségek tulajdonságai, 's mind analitici, mind mértani értelmök. Irta Arenstein József. Első rangu pályamunka. Pesten, 1847. [Forg.]: Kilián György. [Ny.]: Beimel ny. VI, 93, [4] p. (Mathematicai pályamunkák 2.)

A Beimel-nyomda termékei⁶⁴

A Beimel nyomda nem csak ezt az akadémiai kiadványt készítette, hanem az Eggenbergerék által kinyomtatásra átvett kéziratok közül az 1847-es, fentebb idézett helyesírási szabályzatot is. A folyóiratok közül az egyik periodika egy teljes évfolyama is a Beimel ill. Kozma-féle nyomtató műhelyben készült:

Magyar academiái értesítő. Az academia rendeletéből kiadja Schedel (Toldy) Ferencz. Hetedik évfolyam. 1847. jan. – 1847. dec. [12. szám.] Pesten, 1847. [Ny.]: Beimel ny. + 1847. nov.-től: Kozma ny. VIII, 406 p., 18 t.

Év közbeni nyomdahely változások: pp. 1–290. Beimel ny.; pp. 291–406. Kozma ny.

A bizonyíthatóan és valószínűleg a kecskeméti Szilády-nyomdában készült akadémiai kiadványok⁶⁵

Gerő. Szomorújáték négy felvonásban, egy előjattékkal. Szigligeti Edvárdtól. A' m. t. társaságtól 1843-ban pálya-

⁶⁴ Lásd még: Rózsa Mária: „Közfényt gyarapítani”. Beimel József és Kozma Vazul pesti nyomdájának története és nyomtatványai, 1830–1864. Bp., 2012. OSZK – Gondolat. 414 p. (Nemzeti téka)

⁶⁵ Lásd még: Joós Ferenc – Fenyvessiné Góhér Anna: Az első kecskeméti nyomda története és kiadványainak bibliográfiája 1841–1918. Kecskemét, 1959. Megyei Könyvtár. 103 p.; Tóth Sándor (szerk.): Szilády Károly emlékkönyv. Kecskemét, 1981. Petőfi ny. 246 p.; Heltai Nándor: „Örökre ide fészkelem magam”. Az első kecskeméti könyv- és lapnyomtató Szilády Károly. Kecskemét, 2000. Kecskeméti Lapok. 100 p. (Jelenvaló-füzetek)

díjat nyert. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Szilády ny. 184, [2] p. (Eredeti játékszín 14.)

Vándor színészek. Vigjáték három felvonásban. Szigligeti Edvárdtól. A m. tudós társaságtól 1844-ben megkoszorúzott vigjáték. Első rangú pályamű. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger és fia. [Ny.]: Szilády ny. 118, [2] p. (Eredeti játékszín 15.)

Hunyadi László. Történeti drama öt szakaszban. Tóth Lőrincztől. A m. tudós társaság által megkoszorúzott. Pesten, 1846. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Szilády ny. 194, [2] p. (Eredeti játékszín 16.)

Homer Odysseája. Hellenből Szabó István. Pesten, 1846. [Forg.]: Ifj. Kilián György. [Ny.: Szilády ny.] 8, 336, [4] p. (Hellen classicusok magyar fordításokban 2.)

Párhuzamos életrajzok Plutarchból. Hellenből fordította D. Székács József. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.: Szilády ny.] XIV, 395 p. (Hellen classicusok magyar fordításokban 3.)

Megnéztük az egykoron a Nemzeti Könyvtárba beérkezett kötelesepéldányok szállítóleveleit is, de azokon is csak a kiadó, vagyis az Eggenberger cég szerepel, a nyomda nem. Lehetséges, hogy e művek egy része is Sziládyéknál készült, lehetséges, hogy Kozmáéknál, erre egyelőre nem tudunk választ adni.

Annyi azonban bizonyos, hogy már eddigi kutatásainkkal is néhány új adat került felszínre, ki tudjuk egészíteni a kecskeméti Szilády-nyomda kiadványjegyzékét, azt az összeállítást, amely a nyomda feljegyzései alapján készült, mert rábukkantunk olyan akadémiai kiadványokra, amelyekről a kecskeméti nyomda történetének kutatói eddig

nem tudtak, pontosabban nem tudták, hogy ezek a művek is Kecskeméten készültek.⁶⁶ E kötetek – a felsoroltak közül – a következők:

- Gerő. Szomorújáték négy felvonásban, egy előjátékkal. Szigligeti Edvárdtól.
- *Vándor színészek. Vígjáték három felvonásban. Szigligeti Edvárdtól.*
- Hunyadi László. Történeti drama öt szakaszban. Tóth Lőrincztől.
- Párhuzamos életrajzok Plutarchból. Hellenből fordította D. Székács József.

Valószínűsíthető, hogy ezek a kiadványok is Kecskeméten készültek

Miből következtetünk arra, hogy az Eggenbergerék által közreadott többi akadémiai kötet (vagy azok egy része) is Kecskeméten készült? Talán abból, hogy megrendelésükre jó néhány, nem akadémiai kötet is készült Sziládyék nyomdájában. Néhány példa:

Lukács Pál: Erdélyi kis magyarka. Pest, 1845. Eggenberger és Fia. 32 p.

Lukács Pál: Kis verselgető. Pest, 1845. Eggenberger és Fia. 192 p.

Márkli József: Számvetés elemi tanítók használatára. Pest, 1845. Eggenberger és Fia. 77 p.

Kiliánék is szívesen nyomattak Sziládyval. Kiliánék adták nyomdába 1844-ben az „Irodalmi Areopage” c. kötetet, 1848-ban pedig Bolla Már-

⁶⁶ Vö. Joós Ferenc – Fenyvessiné Góhér Anna: Az első kecskeméti könyvnyomda története és kiadványainak bibliográfiája 1841–1918. Kecskemét, 1959. Bács-Kiskun megyei Katona József Könyvtár. 103 p.

ton világtörténetének egyik kötetét. Tény az, hogy a kutatók eddig egy olyan akadémiai munkáról tudtak, amely a kecskeméti sajtó alól került ki, mi további négytel tudtuk bővíteni e sort, s lehetséges, hogy a nyomdahely feltüntetése nélkül megjelent, Eggenbergerék által kiadott kötetek (ezek száma – az önálló mű formájában megjelent különnyomatokat nem számolva – tizenöt) közül még néhányról sikerül bizonyítani, hogy azok is Kecskeméten készültek.

Sziládyék ajánlkozása

Szilády egyébként már korábban is vágyott arra, hogy a Tudós Társaság nyomtatója lehessen. Ehhez kapcsolódik az alábbi levélváltás. Szilády Károly 1844 februárjában írt az Akadémiának, s lényegében azt kérdezte: véleményük szerint nem lenne-e szükség Pesten még egy nyomdára, egy olyan műhelyre, amely az egyre gyarapodó tudományos monográfiák kinyomtatását magára vállalná (s nyilván olcsóbban dolgozna, mint a budai Egyetemi Nyomda). Íme a levél egyik részlete:

„A’ most lefolyt évben az iránt folyamodtam Felséges királyunkhoz, hogy Kecskeméti Könyvnyomó intézetemnek Pestre bevételét kegyelmesen megengedni méltóztassék. E’ folyamodásom a’ N. M. M. Kir. Helytartó Tanács útján közelebb Pest városhoz küldetett át véleményadásra; ’s minthogy a’ szerencsés süker főleg az innen felterjesztendő kedvező véleménytől függ, hogy esedezésem tárgyát’ a’ városi t. Tanács előtt annál több okokkal támogathassam: teljes tisztelettel esedezem a’ Tekintetes Egyesület előtt, méltóztassa azt megvizsgálni, hogy midőn nemzeti irodalmunknak a’ közelebbi években történt gyors és tetemes növekedése ellenében Budapesten most is csak annyi könyvnyomó intézet van, mint volt a’ régibb időkben: valjon a’ literatúrára nézve hasznos, vagy csak kívánatos volna é még egy ily intézetnek – azon felül tisztán magyar intézetnek – Pesten létrejövése?”

Az Akadémia válaszából: „az Academia oda nyilatkozik, hogy a budapesti sajtók megszaporodása nemcsak hasznos a literatúra fő tényezőire, az írókra és kiadókra, sőt magára a literatúrára s a tudományos mozgalom gyorsabbítására: hanem egy naponként kínosan érzett, való-

ságos szükség; s különösen Szilády Károlynak jól elrendelt kecskeméti műhelyének áttétele, azok után miket nyomtatványai közül láttunk, felette ohajtható. Mellyről, az igazság úgy hozván magával, az ülési elnök és titoknak aláírásával is az Intézet pecsétjével ellátott bizonyítványlél kiadása elhatároztatott.”⁶⁷

Az akadémiai könyvkiadás pénzügyi mérlege és a nyomdai árajánlatok⁶⁸

Tömören fogalmazva: rossz. Az akadémiai kiadványok bizony sokat felemésztettek a rendelkezésre álló szerény keretből, s e helyzetben csak néha-néha segítettek az új pályadíjak, a családok felajánlásai. Néhány számadat: nyomtatásra kezdetben évente 2000 pf állt rendelkezésre, amelynek mértékét azzal tudjuk jellemezni, hogy egy pesti akadémiai rendes tag évi illetménye 500 pf volt, egy vidéki tagé 300 pf, a főtítkáré 800 pf, a szolgálé pedig 150 pf. Később a kiadásra szánt összeget kénytelenek voltak megemelni.

1839-ben 19500 pf érkezett a Társaság kasszájába, 11000 pf viszont – amelyre számítottak – nem, s ekkor 3000 pf-et tudtak költeni nyomtatásra, s úgy tűnik, hogy ekkor már több helyen is felfigyeltek az akadémiai kiadványokra, mert 7500 pf bevétel származott e művek forgalmazásából.

A nyomdaköltséget minden évben a kötetekhez tartozó metszetek elkészítéseinek költsége és a szerzői honorárium is terhelte, így pl. 1843-ban a 3000 pf-os nyomdaköltséghez 1400 pf szerzői honorárium és 1500 pf egyéb díj járult, utóbbiból a metszetek díját és a kötészeti

⁶⁷ Mindkét levél teljes szövegét közreadjuk a jelen kötetben az akadémiai iratok között. A levelek szövege nyomtatásban most jelenik meg első alkalommal.

⁶⁸ Lásd még: Fráter Jánosné (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia anyagi alapjai. = Magyar Tudomány, 1975. pp. 180–182.

költségeket fedezték, ebben az évben tehát 5900 pf-et költöttek.

Egy másik évben, 1844-ben 20400 pf folyt be a kasszába, 13500 pf-re viszont hiába vártak, így abban az évben csak 1700 pf-et tudtak nyomtatásra költeni. A kötetek eladásából ebben az évben már csak 4000 pf folyt be.

Néhány árajánlat és számla

Az első kiadványról kiállított nyomdászámlla

Jegyzék

A' T. T. Magyar Tudós Társaság'
rendelésére nyomtatódott – alku szerint:

200 példány velencei finom velin papíron
1800 “ finom posta papíron
3000 “ fejér nyomtató median papíron
Összesen 5000 exempl: ezen czim alatt:

„A' Magyar Tudós Társaság' Alap- Rajza és Rendszabásai”

3” nyomtatott ív teszen a' 82 for.....	287
2000 Boríték naturpapíron.....	49
600 exe. Planum et Statua Erudita Societatis Hungaricae – mellyek között 20 velentzei velin – 80 postapapíron – alku szerint –	
nyomtatási ára: a' 12 fl.....	42
600 boríték a' Deák Státumokhoz finom naturpapíron a'	17
Summa.....	395 for. ezüstp.

Pesten, April 10. 1831.

Trattner és Károlyi Typographia

**A Magyar Tudós Társaság részére kiállított
első könyvkötői számla részlete
1831. május 29.-ről**

Darab	f	Kr	
1997	A' Magyar Tudós Társaság alaprajza és Rendszabásai be' eresztett Borítékkal	199	42
2998	A' Magyar Tudós Társaság alaprajza, ránczolva	149	54
600	Planum et Statua be' eresztve	60	
(...)			
2	A' Magyar Tudós Társaság alaprajza, az Magyar Ország mind a' Két Királyainak	15	
2	Planum et Statua mind a' Két Királyainak	15	
1	Planum et Statua az Nador Ispánynak	7	30

Budán 29-ik Május 831

Josef Lang
Könyv Kötő

*

**A Magyar Tudós Társaság
első igazgatósági jelentésének elkészülte után
kiállított nyomdászámlya
1832. március 8.-ról**

Jegyzék

A' Magyar Tudós Társaság'
Rendelésére nyomtatódott:

1832. febr. 8-án

5500 Exemplár – A' Magyar Tudós Társaság' Igazgatóságának Jelentése
a' Társaság 1831. eszt. Munkálódásairól és pénztárának mibenlétéről –
pénzt. tabellákkal –

5500 exemplár nyomtató posta papiroson

200 finom velin író papiroson nyomva

" ív – 80 – alku szerint

32 f

Somma... 32 f

Pesten, Marc. 8.kán 1832.Trattner és Károlyi
§§Typographia

*

**A Magyar Tudós Társaság által nyomtatott
első szakkönyv leszállításáról szóló nyugta
1832. július 28.-ról**

Ellen-Nyugtatvány.

Hétszáz negyvenöt példány körmöczi nyomtató és 5 példány velin papirosra nyomtatott Magyar Helyes Írás című Munkácskáról, melyet a Magyar Tudós Társaság' számára és költségére, Könyv-nyomtató Intézetünkben készítettünk, 's hogy ennél sem többet sem kevesebbet nem, ezzel bizonyítjuk.

Pesten, Julius 28. 1832.

Az az 750 példányTrattner és Károlyi
Typographia

Megjegyzés: 1832. július 30-án a Wigand Könyvkereskedés igazolja, hogy a fenti műből 600 példányt eladás céljára átvett a Magyar Tudós Társaságtól.

*

Kiadói jog átengedése

Az Akadémia 1845-ben kénytelen volt több akadémiai kiadvány kiadásának jogát átengedni a könyvárosoknak. A szerződésben (1845. júl. 5-én) arról állapodtak meg, hogy a Társaság szerződést köt az „Eggenberger József és Fia céggel olyan kéziratok kiadására, amelyek valamennyi költségét a könyvkiadó-könyvkereskedő fedezi”. A kereskedő köteles volt „azokat, két év leforgása alatt, saját költségeiken” kiadni. Őt kéziratról volt szó, amelyek közül az 1., 2. és 3. sorszámú végül is nem jelent meg.

1. Magyar Tájszótár, második kötet.
2. Philosophiai műszótár, második bővített kiadás.

3. Matematikai műszótár, második bővített kiadás.
4. Törvénytudományi műszótár, második bővített kiadás.
5. Eredeti Játékszín XVI. kötet: A' vándor színészek.

A Magyar Tudós Társaság kiadványainak terjesztői⁶⁹

Már 1833-ban arról döntöttek, hogy „Számvételre nézve egyszerűbbnek 's jobbnak találtatott, hogy az Igazgatóság a' társaság által kijövő könyveket csak egy középponti könyvárosnak adja által százától olly járandósággal, melly mellett ez, a' példányokat minden más könyvárosnak önkezeskedésére küldözhesse meg.”⁷⁰

ifj. Kilián György

Több kereskedő is jelentkezett a Társaságnál, hogy szívesen vállalná kiadványaik terjesztését. Az első ifjabb Kilián Györgytől⁷¹ érkezett 1833. március 24-én (ő egyébként 1832-től foglalkozott könyvkereskedelemmel): „Méltóságos Gróf Ur! Azon gondolattól lelkesítve, hogy Hazám boldogságát, mennyire tölem telhetik, én is előmozdíthassam, bátorságot veszek magamnak a nagy érdemű Magyar tudós Társaságot Méltóságod személyében mint Elölülőjében alázattal megkérni, hogy a

⁶⁹ Lásd még: Benczúr József: A' magyar tudós társaság könyvterjesztési oldala. = Pesti Hírlap, 1841. pp. 521–522.; Magyar Mihál: A magyar könyvkereskedelem és irodalom ügyében. IV. A Magyar Tudományos Társaság. = Pesti Divatlap, 1848. I. pp. 289–292, 322–323.

⁷⁰ Vö.: Igazgatóság' tanácskozó ülései. Nov. 1833. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. p. 57.

⁷¹ Ifj. Kilián Györgyről lásd részletesebben korábbi kötetünkben: Gazda István: Könyvkereskedők a régi Váci utcában a pesti könyvnyomtatás első száz évében. Bp., 1988. Akadémiai Kiadó. pp. 73–82.

Társaság minden kiadandó munkáji árulását rám bízni méltóztassék. (...) A munkák eladását mind a külső Könyvárosokra nézve, mind itt helyben Pesten 10 kamatért 100-tól vagyok kész elválni.”⁷²

Wigand Ottó

A következő ajánlkozó Wigand Ottó volt (1833. jún. 27.): „addig is, míg a’ Tek. Igazgatóság, a’ Tek. Tudós Társaság által kiadandó könyvek árulása felől rendelkeznek, a’ már megjelent vagy időközben megjelenő munkák árulását 100-tól 10-nyi jutalomért kész általvenni, ’s alázatosan kéri a’ Tek. Tudós Társaságot, hogy ezen árulást egyedül ő reá bízni legyen kegyes”. Wigand nem kapott pozitív választ, s egyébként hamarosan elhagyni kényszerült Pestet. Utóda sógora, Heckenast Gusztáv⁷³ lett, aki bár később ajánlkozott néhány akadémiai mű közreadására, nem tudott megegyezni a Társasággal.

Csáthy Györgyné

Ezt követte Debrecenből özv. Csáthy Györgyné örökösei által írt ajánlat (1833. aug. 21.). A címzett Döbrentei Gábor volt. „Méltóztasson a’ Tektintetes ur – mint a’ ki kegyes ajánlásaival e’ tárgyban részünkre leg többet tehet – könyvkereskedésünket – hazán ezen vidékén egyget, ennélfogva a’ kivált magyar könyvek szélesztésében meglehetősen kiterjedésül, ’s körül – a’ magyar tudós társaságnak szívésségébe ajánlván, irántunk azon kegyességgel viseltetni”.

⁷² Az idézett levelek teljes szövegét közreadjuk a jelen kötetben az akadémiai iratok között. A levelek szövege nyomtatásban most jelenik meg első alkalommal.

⁷³ Heckenast Gusztávról és Wigand Ottóról lásd részletesebben korábbi kötetünkben: Gazda István: Könyvkereskedők a régi Váci utcában a pesti könyvnyomtatás első száz évében. Bp., 1988. Akadémiai Kiadó. pp. 61–72, 83–91.

A központi akadémiai könyvárus végül is Eggenberger József lett

A Magyar Tudós Társaság őket bízta meg kiadványaik terjesztésével, de végül is többen nem voltak elégedettek Eggenbergerékkal. 1838-ben például ezt írja nekik a főtitkár:

„Uram,

Tudtára esvén a' m. t. t. igazgatóságának, miképen nem csak Pesten kívül sok helyt teljességgel nem kaphatni az academia' nyomtatványait, hanem még helyben is a' könyvárosok olly kevéssé és későn látatnak el velök, hogy azok azonos néven vevén, semmi buzgóságot azok' terjesztésében nem mutatnak: az academia' könyvei' keletének nagy csökkenésével; de hogy azokat szükségkép gyakrabban is kellene hirdetni: felszólítatik Kegyed, ne terhelhetnék minél buzgóbb eljárás által a' társaság' érdekét mindenkép előmozdítani; egyuttal pedig a' két hazában és Bécsben levő minden biztosai' névjegyzékét velem közölni.”

Eggenbergerék válasza a következő:

„Mebízott középponti könyvárosok: Eggenberger József és fia Pesten, a' ferencziek' piacznán, saját házokban. Ezek' megbízottjai, kikkél a' m. academia' minden áru találatnak, vagy általok meghozathatnak: Magyarországnban:

Aradon: Schmidt József, Baján: Bendick T., Balassagyarmaton: Lévay S., Besztercebányán: Eisert S., Debrecenben: Csáthy Lajos, Egerben: Plank F. és Z., Eperjesen: Benczur József, Esztergomban: Beimel József és Sigler János, Fejérvárott: Rader Alajos, Győrben: Schwaigner András, Gyulán: Barna Péter, Halason: Mihó Miklós, Jolsván: Strska Sámuel, Kanizsán: Vustl Alajos és Vajdits János, Kassán: Haga Károly, Kecskeméten: Széles Sándor, Késmárkon: Schwaigner A., Komáromban: Sigler Antal, Kőszegen: Reichardt K., Liptószentmiklóson: Fejérpataky G., Losoncon: Prof. Homokai P., Lőcsén: Prof. Tomassek L., Makón: Bartha Mihály, Miskolcon: Striberny N., Nagybányán: Köbling József, Nagyszombatban: Wachter B., Nagyváradon: Prof. Faliczky és Vári Olvasztó József,

Nyíregyházán: Kollár Adolf, Pécssett: Gundl. Weidinger Alajos és János, Pozsonyban: minden könyváros, Rimaszombatban: Csapó J., Rozsnyón: Ethey János, Sárospatakon: Nádaskay, Selmechányán: Tischman A., Siklóson: Tóbi A., Sopronban: Wigand Károly, Szabadkán: Wolly Antal, Szatmárban: Prof. Zenovits, Szegeden: Grün János, Kibling József és Wimmer et Längenfelder, Szombathelyen: Zsoldos István, Temesvárat: ifj. Polacsek I., Újvidéken: Jancovics Pál, Vásárhelyen: Sály, Vácon: Schechiling és fia, Veszprémben: Vázsonyi István, Zágrábban: Hirschfeld E. és Suppan F., Zomborban: Gottlieb Márton.

Erdélyben:

Brassóban: Németh Vilmos, Kolozsvárt: Tilsch és fia, Barra özv. és Stein, Marosvásárhelyen: Spielenber László, Nagyenyeden: Prof. Péterfy L., Szebenben: Hochmeister és Thierry.

Ausztriában:

Bécsben: Beck F., Gerold K., Schamburg és T. Mösle özv., Braunmüller, Mayer.”

Felszólalás Eggenbergerék kizárólagos terjesztői joga ellen

A többi könyvkereskedő nehezményezte Eggenbergerék szinte kizárólagos terjesztői jogát, fel is szólaltak ellene 1840 szeptemberében.

„Miután a 'Tekintetes Tudós Társaság' könyvárosa a 'magyar Academia' költségén kiadott munkáknál a 'többi könyvárosoknak 10 pcent eladási díjnál többet nem adhat, ezen könyvárosok pedig a 'levél- és szállításbérnek 's egyéb kereskedési költségeknek, nem különben az általok könyvekben kihitelezett 's újévnél, a 'mikor ők a 'könyvek' árát pontosan lefizetni tartoznak, gyakran későbbben bejövő summák kamatjainak, sőt illy kihitelezett summák' elvesztése' esetében, mi nem épen ritkán történik, ezen vesztéségnak is aránylagos részét a 'fent érintett csekély eladási díjból kénytelenek viselni: nyilván kitetszik, hogy a 'szóban for-

gó munkák' árúloi legjobb esetben nyereség nélkül dolgoznak, legrosszabb esetben pedig kárt szenvednek. (...)

Ha a' többi könyvárosok is olly kedvezményekben részesülnének, mik által az academiai nyomtatványok' árulásánál minden kár ellen teljesen fedezve volnának, meg vagyunk győződve, hogy a' könyvárosok' szorgalma 's a' fentebb említésbe hozott eszközök' alkalmazása által az academiai nyomtatványok' kelete rövid idő alatt még egy annyira emeltethetnék. Miknél fogva

Alázatos véleményünk szerint legcélszerűbb volna, ha a Tekintetes Tudós Társaság vagy új tisztet választana, ki az ujdon megjelent és megrendelt munkákat a' könyvárosok közt divatozó eladási díj mellett küldözgetné szét 's vinné a számadásokat, vagy a' szétküldözést mostani könyvárosára, ki bizományainkat mindenkor legpontosabban teljesíté, bizná ezután is, de ezen fáradtságáért akár bizonyos fizetést, akár pedig olly kedvezményeket rendelne, mellyeknél fogva az említett könyváros a' többi könyvárosok' saját kiadásainál szokásban lévő feltételek mellett hitelezhetné nekik a' szóban forgó nyomtatványokat."

A levél aláírói között szerepel Heckenast Gusztáv és a két Kilián könyvkereskedés vezetője is.

A legfőbb gondot azonban az okozta – s erről nem a kereskedő tehet –, hogy e nem éppen könnyed olvasmányok iránt nem volt nagy kereslet, ami igaz volt a Társaság már említett folyóiratára, a Tudománytárra is.

Az akadémiai kiadványok sorszámozásáról

Azzal, hogy a testület döntött egy-egy mű kiadása mellett, még nem volt bizonyos, hogy a kinyomtatáshoz az anyagi alap is rendelkezésre állt, gondoljunk pl. Vajda Péter Cuvier fordítására, amelynek csak az el-

ső kötete jelent meg, vagy a Brassai Sámuel által elkészített Euklides-fordításra, amely két évtizeddel a kézirat elkészülte után került kiadásra. Az Akadémia közgyűlései tehát több művet támogattak, mint amennyi valójában megjelent.

Ennek fő oka a Társaság bizonytalan anyagi helyzetében keresendő. Ha az alapítók, felajánlók által „beígért” összeg (illetve annak az adott évre eső kamata) nem került befizetésre, a könyvek és periodikák kiadására is kisebb támogatás jutott.

A korábbi bibliográfiák és bibliográfusok egymástól vették át a bizonytalan adatokat, s e hibákat elkerülendő, nemcsak a Régi Akadémiai Levéltár (RAL) iratait dolgoztuk fel, hanem megpróbáltuk felkutatni az egykori nyomdászamlákat is, mert ezek egyértelműen igazolják, hogy végül is mely kiadványok készültek a Tudós Társaság költségén. Sorra vettük azokat az intézkedéseket is, amelyek egy-egy kiadvány közreadásához kötődtek, igyekeztünk megkeresni a kinyomtatáshoz kapcsolódó nyomdai árajánlatokat, majd a nyomdai szerződést, azután a nyomdászamlát, az összeg kifizetésére vonatkozó okiratot, illetve a pénztárkönyveket.

A Magyar Tudós Társaság főtítkárai (Döbrentei Gábor és Toldy Ferenc) maguk is készítettek feljegyzéseket a társasági kiadványokkal kapcsolatosan, e kézíratos jegyzeteket is felkutattuk és áttanulmányoztuk, s feldolgoztuk az egyes évekről készült főtítkári beszámolókat éppen úgy, mint az igazgatóság által az országgyűléshez megküldött jelentéseket. (Az utóbbiak teljes sorozatát elsőként a jelen sorok szerzője kutatta fel, hiszen Petrik Géza könyvészetében mindössze egy ilyen jelentés szerepel az egykoron megjelent 15 helyett.)

Az eddigi kutatók nem figyeltek fel arra, hogy a Társaság már könyvkiadásának megkezdésekor határozatot hozott, hogy minden egyes, úgynevezett sorszámmal ellátott kiadványban a főtítkár köteles feltüntetni, hogy az Akadémia hányadik kiadványát tartja kezében az olvasó. Döbrentei Gábor is és Toldy Ferenc is eleget tett e kívánalomnak, s a Magyar Tudós Társaság minden egyes, úgymond nem hivatalos kiadványában, fel is jegyezték, hogy az adott kötet milyen pályázat eredményeként adatott közre, ki lektorálta, s hogy hányadik társasági

kiadványról van szó. Egy-egy esetben elfeledkeztek erről, s a hiányt a következő kötetben pótolták. Íme az erről szóló egykori akadémiai döntés:

TUDNIVALÓK.

Külön külön minden munkához alkalmazva.

1. A' magyar tudós társaság ezen munkának csak kiadója lévén, nem kezeskedik a' benne követett nyelvszabályokról, sem írásmódról, sem végre akárminemű nyelvet 's írást illető elvekről; egyedül arra kívánt a' kéziratok' bírálatában ügyelni, hogy az elfogadott és sajtó alá bocsátandó munka, mint egész egy vagy más tekintetből ajánlható legyen 's a' literatúra' jelen állapotjában kiadásra méltónak tartathassék.

2. Nem vizsgálhatván meg a' benyújtott kéziratokat a' társaság fejenként és egészben: ez, u. m. (a' munka' czíme) N. N. és N. N. (véleményadók' neve) mint e' végre hivatalosan megbízott (tiszteleti, rendes v. levelező) tagok' írásbeli ajánlására adatott sajtó alá.

3. E' színjáték azon 71 közül való, mellyek' fordítására a' társaság 1831ben Juniusban tagjait és 1832ben Martiusban a' magyar írókat általjában felszólítás.

Jegyzés. Ezen pont változtatással megyen a' társaság által kitűzött tudományos munkákhoz. Egyéb akármineműeknél pedig elmarad.

4. A' társaság által kiadott kéziratok közül ez (I. II. II. IV. 'stb.) számu. A' magyar tudós társaság' határozata szerint.

Titoknok' aláírása⁷⁴

A jelen bibliográfia összeállítójának gondot okozott, hogy a hiányzó sorszámokra, illetve e sorszámokkal ellátott kötetekre hogyan leljen rá, hiszen a jelen összeállításig egyetlen olyan listáról sincs tudomásunk, amely a Társaság reformkori kiadványait a sorszámok ismeretében teljes egészében közölte volna.

⁷⁴ Vö.: Negyedik nagy gyűlés. 1833. In: A' magyar tudós társaság' évkönyvei. Második kötet. Budán, 1835. Egy. ny. pp. 42–43.

Az eddigi kiadványjegyzékek hibás tételeiről

Nem könnyű sorra venni az akadémiai kiadványokat, hiszen az eddigi kiadványjegyzékek nem voltak hibátlanok. Mielőtt saját jegyzékünket útjára bocsátanánk, néhány olyan elírásra, tévedésre szeretnénk felhívni az olvasók figyelmét, amelyre kutatómunkánk során bukkantunk.

Az 1890-es akadémiai kiadványjegyzék

E bibliográfia – tévesen – akadémiai kiadványnak véli a Jancsovcics-féle szótárt (Jancsovcics István: Új magyar–szláv és szláv–magyar szótár. 1–2. 1848.), holott az nem a Tudós Társaság gondozásában jelent meg.

Ugyanez a jegyzék az 'Akadémia munkálódásairól s pénztára mibenlétéről' elnevezésű sorozatról azt tartja, hogy csak 1847-ben indult, holott ez már 1831-ben elindult. Nyilván akkor csak az 1847-es kötetet találták meg.

Az 1896-os akadémiai kiadványjegyzék

Ez a jegyzék nem szólt az akadémiai rendszabályok 1845-ben tervezett módosításához kiadott kötetéről Szily, Frivaldszky Imre 'Balkányi természettudományi utazás' című 1838-as írását pedig külön műként tűntette fel, holott az csak különlenyomat az évkönyvből.

Az 1978-ban, az akadémiai könyvkiadás megindulása 150(?) évfordulója tiszteletére, közreadott akadémiai kiadványjegyzék

Ennek összeállítói az alábbi reformkori műveket – tévesen – akadémiai kiadványoknak vélték:

1841

Kazinczy Ferenc eredeti munkái. Levelei Kis Jánoshoz. 2. köt. (1811–1830). (Össze szedék Bajza József és Schedel Ferenc.) 388 p.

1842

Kazinczy Ferenc levelei Kis Jánoshoz. I. köt. 1793–1830. (Összeszedték Bajza József és Schedel Ferenc.) XVIII, 384 p.

Széchenyi István: A Magyar Academia körül. Trattner és Károlyi ny. 56 p.

1848

Balogh Pál, Almási: Egy pár szó a' Magyar Tudós Társaság ügyében. 22 p.

Jancsovics István: Uj magyar–szláv és szláv–magyar szótár. 1–2. köt. A Magyar Tudományos Társaság meghagyásából. Szarvas, Réti Lipót ny. VI, 448; XVIII, 417 p.

Tóth Lőrinc: Esmék a magyar tudományosság, Akadémia s iskolaügy körül. Pozsony, 79 p.

A fenti műveket nem a Magyar Tudós Társaság jelentette meg. Elhatározták ugyan a Kazinczy-sorozat egészének elkészítését, de abból az Akadémia gondozásában csak két kötet jelent meg. (E bibliográfia összeállítójának azért feltűnhetett volna, hogy – szerinte – előbb jelent meg a levelezés második kötete, s csak egy évre rá az első.)

Széchenyi munkáját ugyanúgy nem az Akadémia adta közre, mint Almási Balogh Pál vagy Tóth Lőrinc kötetét. Jancsovcics szótára sem akadémiai kiadvány, címében egy tudományos társaságra hivatkozik, az azonban nem a Magyar Tudós Társaság és nem is a Magyar Tudományos Akadémia.

Elképesztő címleírási hibákat követtek el az 1978-as akadémiai bibliográfia összeállítói, ezek közül csak egyet kívánunk kiemelni:

1843

Szinnyei József, id.: A' magyar szókötés főbb szabályai. A' magyar tudós társaság külön használatára. 7, 129 p.; 2. jav. kiad. 1852. VI, 96 p.

Ezzel ugyanis az a gond, hogy id. Sinnyei József, a híres bibliográfus, aki a század 70-es éveiben tűnt fel tudományos munkáival, s akinek a 'Magyar írók élete és munkái' című sorozata 1890-ben indult útjára, 1843-ban aligha írhatott tudományos művet az Akadémia felkérésére, mivelhogy 13 esztendő volt. A címben jelzett könyvet egyébként Szvorényi József írta. További gondot jelent, hogy Szvorényi 1843-ban még nem volt a Magyar Tudományos Akadémia tagja, így őt nyilván nem is kérhették fel egy hivatalos akadémiai kiadvány megírására. Szvorényit 1846-ban választották a testület sorába, s e műve is 1846-ban jelent meg. A kötetnek a címe sem pontosan ez, a valódi cím, a valódi szerző, a valós kiadási év és a mű valós terjedelme a következő:

Magyar ékes szókötés. A' magyar tudós társaság' jutalomkérdésére. Irta Szvorényi József. Első rangu pályamunka. Budán, 1846. Egy. ny. VI, 253, [5] p. (Nyelvtudományi pályamunkák 4.)

Végül még egy megjegyzés: nem tudunk róla, hogy Szvorényi munkája 1852-ben ismét megjelent volna, a jegyzék nyilván téved.

Az 1831–1848 közötti időszak kurrens magyar nemzeti bibliográfiája

Schedel (Toldy) Ferenc javaslatára a tagok minden évben beküldték a szakmájukban megjelent művek címeit, s ebből állt össze egyfajta, *teljességre nem törekvő* kurrens nemzeti bibliográfia. Ezt később Petrik beépítette saját könyvészetébe. Az alábbi jegyzékben közreadott művek az Akadémia kiadói tevékenységének fontos vonzata, s segíti a korszak könyvészeté jobb megismerését.

A 'Tudománytár'-ban megjelent közléseket Schedel Ferencz szerkesztette, a 'Bibliographiai Értesítő'-t Heckenast Gusztáv cége, a 'Honi irodalmi hirdető'-t az 'Eggenberger József és Fia' cég adta közre, utóbbit 1843–44-ben a Tudománytár mellékletének tekintik (mindkettő könyvkereskedői jegyzék, éves szakmutatóval).

1831-ről. = Tudománytár. Második kötet (1834) pp. 197–213.

1832-ről. = Tudománytár. Harmadik kötet (1834) pp. 192–209.

1833-ról. = Tudománytár. Hatodik kötet (1835) pp. 228–249.

1834-ről. = Tudománytár. Hetedik kötet (1838) pp. 195–216.

1835-ről. = Tudománytár. Tizedik kötet (1838) pp. 207–214.

1836-ról. = Tudománytár. Literatura. Első kötet (1837)
pp. 473–483.

1837-ről. = Tudománytár. Literatura. Második kötet (1838)
pp. 392–412.

1838-ról. = Tudománytár. Literatura. Harmadik kötet (1839)
pp. 443–470.

1839-ről. = Tudománytár. Literatura. Negyedik kötet (1840)
pp. 477–502.

1840-ről. = Tudománytár. Literatura. Ötödik kötet (1841)
pp. 489–526.

1840-ről. = Bibliographiai Értesítő, 1840. 80, VIII p.

- 1841-ről. = Tudománytár. Literatura. Hatodik kötet (1842)
pp. 481–512.
- 1841-ről. = Bibliographiai Értesítő, 1841. 88, XX p.
- 1842-ről. = Tudománytár. Literatura. Hetedik kötet (1843)
pp. 481–505.
- 1842-ről. = Bibliographiai Értesítő, 1842. 32 p.
- 1843-ról. = Tudománytár. Literatura. Nyolcadik kötet (1844)
pp. 477–505.
- 1843-ról. = Honi irodalmi hirdető. I. év (1843) 56, [10] p.
- 1844-ről. = Honi irodalmi hirdető. II. év (1844) 56, [10] p.
- 1845-ről. = Honi irodalmi hirdető. III. év (1845) 50, [4] p.
- 1846-ról. = Honi irodalmi hirdető. IV. év (1846) 48, [4] p.
- 1847-ről. = Honi irodalmi hirdető. V. év (1847) 52, [6] p.
- 1848-ról. = Honi irodalmi hirdető. VI. év (1848) 47 p.

**A Magyar Tudós Társaság elnöke, Teleki József gróf levele, amely
lehetővé tette a fenti bibliográfiák kiegészítését**

**A Társaság másodelnökéhez, Széchenyi István grófhhoz
1840. július 8-án**

Méltóságos Gróf, cs. kir. Kamarás,
Magyar tud. társasági Másod Elnök Ur,

Betelvén ez idén a 'magyar tudós társaság' fennállásának első évtizede, az igazgatóság' rendelkezéséből egy olly munka készül, mellynek czélja nem csak mind azt, mi intézetünk' eddigi állapotjáról 's munkálatairól tudandó, rövid és tömött átnézetben előterjeszteni, hanem minden egyes tagot is külső állapotjánál és eddigi munkálatainál fogva a' közönséggel megismertetni.

Ennek következtésében felszólítom Méltóságodat e' levél' vételétől számított két hét alatt, a' következő adatokat velem közölni:

1. Születése' idejét, ennek, valamint nevelkedése' helyeit, viselt hivatalait, tapasztalt megiszteltetéseit, netalán tett nagyobb utazásait 's literaturai vállalatait, szóval mindent, mi élete' külsőségeit 's főbb munkálatait illeti.

2. Irói munkálatai lajstromát, és pedig:

a) bármely nembeliek azok;

b) bármely nyelven készültek;

c) akár eredetiek, akár fordítások;

d) akár külön és önállóan jelentek meg, akár folyó lapok, időszaki munkák és gyűjteményekben. És pedig:

e) A' melly munka külön jött ki, annak egész cízmlapja, minden kihagyások nélkül, lemásoltassék; úgy a' formatum is pontosan meg legyen határozva, kiteve, hány lapból áll a' könyv, 's itt, ha a' könyvnek két vagy több rendbeli lapozása volna, ezeknek külön följegyzéséről sem kell meg feledkezni.

f) A' mik folyóírásban, heti 's eff. lapokban vagy gyűjteményes munkákban jelentek meg, azok szinte teljes címöknél fogva felhordandók, 's megjegyzendő, hol, melly évfolyamatban, kötetben, melly lapokon állanak: kivévén talán egészen apró, prosai v. verses darabokat, mellyekről elég általánosan megemlíteni, hogy e' vagy ama munka' e' 's e' kötetében, e' vagy ama' munka' e' 's ez esztendei folyamatában, illy 's illy, apróbb dolgozatok jelentek meg.

g) Ha valamely munkából több kiadás jelent volna meg, ezek is csak úgy, mint az új munkák felhozandók, annak megjegyzésével: javított, bővített kiadás-e, vagy pusztá újra nyomtatás.

h) Nincsenek kizárva a' névtelen vagy álnévű dolgozatok is, úgy, hogy a' miket a' szerző titkolni nem akar, azok, mint ha igaz neve alatt jelentek volna meg, az e) és f) pontokban említett, mód szerint iratnak le, az álnév följegyzésével együtt; ha ellenben még tovább is titkolni akarná, általánosan mondatik: egy vagy több, illy meg illy tárgyú munkát írt, külön vagy folyóírásokban; ha tetszik ez utóbbiak megneveztetetnek.

i) Nem csak saját dolgozatok, hanem azok is feljegyeztessenek az említett mód szerint, miket valaki összegyűjtött, kiadott, vagy mikhez előszót írt, a' folyóiratokat mellyeket szerkesztett stb.

k) Nem csak azon dolgozatok és kiadások értetnek itt, mik az academia' felállása óta készültek, hanem mind azok, mellyek az író legelső fellépése óta láttak napvilágot. Végre

l) a' készülő, vagy már kéziratban kész, vagy éppen sajtó alatt levő dolgozatok' bejelentését is kérem.

Csak így nyerhetünk olly bibliographiai egészet a' társaság' minden tagjairól, melly nem csak igen fontos előkészületül szolgáltatand egy egykori literaria históriához, hanem a' jelen hétnak is: t. i. a' társaság minden tagjait különb helyzetök, és főleg munkálkodásaik neme és száma szerint' 'a legteljesebben megismertetni, igazán meg fog felelni.

Tökéletes bizván benne, hogy Méltóságod a' kitűzött határidő alatt, levelem' pontjai szerint szerkesztendő feleletével meg fog örvendeztetni; magamat Méltóságod' kegyeibe ajánlott maradok

Budán, julius 8. 1840.

engedelmes szolgája
Gróf Teleki József

GRAMATICA
UNGHERESE

DELL' AVVOCATO

FRANCESCO CSÁSZÁR

PATRIZIO CONSIGLIERE DEI DUE LIBERI DISTRETTI DI FIUME, E
DI BUCCARI; MEMBRO CORRISP. DELL' ACADEMIA UNGARICA.

Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriae volumus, si nobis vivere chari.

Hor. Epist. Lib. I. 3.

PESTINO,

STAMPATA COLLE SPESE DELL' ACADEMIA
UNGARICA.

MATHEMATIKAI
M Ű S Z Ó T Á R.

KÖZRE HOCSÁTJA

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

B U D Á N.

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1 8 3 4.

NYELVTUDOMÁNYI
P Á L Y A M U N K Á K.

KIADJA
A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

ELSŐ KÖTET.

1. A' magyar nyelvbeli ragasztékok és szóképzők,
Irta CSATÓ PÁL. 1— 98 lap.
2. A' magyar nyelv' szókötő 's módosító ragninak
nyelvtudományi vizsgálata, Irta NAGY JÁNOS. 103— 176 lap.

B U D Á N.

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1 8 3 4.

PHILOSOPHIAI
M Ű S Z Ó T Á R.

KÖZRE BOCSÁTJA

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

B U D Á N.

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1 8 3 4.

MAGYAR JÁTEKSZINI
JUTALMAZOTT FELELETEK,

MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁGNAK

1833beli

ESEN KÉRDÉSÉRE:

**Miképen lehetne a' magyar játékszint Budapesten
állandóan megalapítani?**

I.

FAY ANDRÁS' FELELETE.

II.

KÁLLAY FERENCZ' FELELETE.

III.

JAKAB ISTVÁN' FELELETE.

KIADTA

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

B U D Á N,

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1834.

C. C. SALLUSTIUS'

ÉPEN MARADT

MINDEN MUNKÁI.

MAGYARRA

KAZINCZY FERENCZ.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

M. D. CCX. XXX. VI.

V É R N Á S Z.

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

IRTA
VÖRÖSMARTY MIHÁL.

Második kiadás.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' BETŰIVEL.

1837.

FABINI JÁNOS'

ORVOS DOCTOR, SZEMÉSZMESTER 'S' A'-M. KIR. EGYETEMBEN
A' SZEMÉSZET' NYILV. REND. PROFESSORA'

TANÍTMÁNYA

A'

SZEMBETEGSÉGEKRŐL.

A' MÁSODIK, JAVÍTOTT KIADÁS UTÁN

FORDÍTÁ

VAJNÓCZ JÁNOS.

A' M. TUDÓS TÁRSASÁG' KÖLTSEGIN.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' BETŰIVEL.

1837.

VEZÉRKÖNYV
AZ ELEMI
NEVELÉS- ÉS TANÍTÁSRA.

VALLÁSI KÜLÖNBSÉG NÉLKÜL MINDEN TANÍTÓK' S TANULÓK'
SZÁMÁRA KÉSZÜLT 'S A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG ÁLTAL
MÁSOD RENDŰ MARCSENYI LAJOS-JUTALOMMAL KORÖRÖZÖTT
PÁLYAMUNKÁ.

IRTA

WARGA JÁNOS,

PROF., 'S A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG' LEVELEZŐ TAGJA.

ELSŐ KÖTET.

AZ ELEMI NEVELÉS' ALAPVONATAI.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' BETŰVEL,

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG' KÖLTŐSÉG.

1837.

RÉGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK.

Í D Ő K Ő R:

A' magyar keresztyénedés elejétől minden, a' mi, 1550-nig eredetiében elérül. Már 1550tól 1575tig némi válogatással csak a' nyelv' hivatalos életét, sajátságait, helyesírását, elavult szavait, szerkezetét mutatók, mellyekkel históriai felvilágítás, magyar háziélet, szokás kifejlése is jár. 1575—1600ig ugyan ezen tárgyuak, még nagyobb megválasztással.

K I A D T A

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

DÖBRENTAI GÁBOR,

budai kerületi első helyettes tartománybíró, m. akadémiai rendes tag, ns Hunyad, Heves, Pest, Fejér, Vas, Nógrád, Csanád, Somogy, Szabolcs, Bereg, Hont, Csongrád, Komárom, Torna vármegyei táblabíró, Bukarestben a' gazdasági társaságnál tisztel. levelezőtág,

MINT SZERKESZTŐ FELÜGYELÉSE ALATT.

ELSŐ KÖTET.

FOGLALAT.

- I. Temetési beszéd és könyörgés.**
II. Ó testamentomi néhány könyv.

B U D Á N,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' NYOMTATÁSA.

1 8 3 8.

FELSŐBB
EGYENLETEK,

EGY
ISMERETLENNEL.

IRTA
D. VÁLLAS ANTAL,

A' M. TUD. TÁRS. REND. TAGJA.

E L S Ó F Ü Z E T.

B U D Á N,
A' M. KIR. EGYETEM' BETŰVEL, 'S A' M. NEMZ.
ACADEMIA' KÖLTSÉGÉVEL.
1 8 4 2.

FRSZRUTIFÁS.

VIGJÁTEK

NÉGY FELVONÁSBAN.

IRTA

NAGY IGNÁC.

Ha nem virít is tulipán,
Mégis ő lesz az alispán.

Korteszal.

BUDÁN,

A MAGYAR KIR. EGYETEM BETŰIVEL.

1843.

M A G Y A R

HELYESÍRÁS'

É S

SZÓRAGASZTÁS'

FŐBB SZABÁLYAL.

A' MAGYAR T. TÁRSASÁG'
KÜLÖN HASZNÁLATÁRA.

HETEDIK KIADÁS.

PESTEN, 1844.

EGGENBERGER JÓZSEF ÉS FIA

m. acad. könyvtárosoknál.

A'

MAGYAR NYELV'
RENDSZERE.

KÖZRE BOCSÁTÁ

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' BETŪIVEL.

M.DCCC.XLVI.

MÁSODIK RÉSZ

A Magyar Tudományos Akadémia 1831 és 1848 között megjelent kiadványainak nyomtatástörténeti megjegyzésekkel és teljes szövegű online hozzáférést lehetővé tevő linkekkel ellátott bibliográfiája

A művek jegyzéke az egyes éveken belül így épül fel:

Sorszámmal ellátott művek

A Magyar Tudós Társaság által közreadott könyvsorozatok és az önálló tanulmánykötetek egyedi sorszámot kaptak, amelyet minden egyes kötet végén a főtítkári (titoknoki) utószóban tüntettek fel. Jelen bibliográfia az első, amely ezeket a sorszámokat a teljesség igényével összegyűjtötte, az eddigi Magyar Könyvészetek és az MTA által kiadott kiadványjegyzékek ezeket a sorszámokat nem tüntették fel, mert valószínűleg nem volt róluk tudomásuk.

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A mgy helyesírással és a tervezett nagyszótárral kapcsolatos kiadványok többségét a Társaság nem helyezte el könyvsorozataiban, így ezeket nem látta el sorszámmal sem.

Ide soroltuk a jutalomkérdéseket is.

Évkönyvek, névkönyvek, periodikumok

Ebben a csoportban kaptak helyet a Társaság jól ismert folyóiratai és névkönyvei (naptári függelékekkel), valamint a kevésbé ismert egyéb periodikus kiadványai, köztük az Országgyűlés számára évente kiadott hivatalos jelentések.

1831

Sorszámmal ellátott művek

–

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' magyar tudós Társaság alaprajza és rendszabásai. Pesten, 1831.
Trattner–Károlyi ny. 27 p.

Megjelent 5000 példányban 1831 januárjában.

E kötetről, tehát a Magyar Tudós Társaság gondozásában megjelent első műről az Akadémiai Kiadó által 1978-ban közreadott retrospektív kiadványjegyzék összeállítói nem tudtak (vö. Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga /szerk./: A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. p. 15.)

URL:

https://archive.org/details/Magyar_Tudos_Tarsasag_alaprajza

Planum et status societatis eurditae Hungaricae. Pestini, 1831. Typis J.
M. Trattner et S. Károlyi. 28 p.

Megjelent 600 példányban.

A fenti kiadvány latin fordítása.

Mindkét kiadvány 1831 márciusában került szétosztásra.

Évkönyv, névkönyv, periodikum

–

Sorszámmal ellátott művek

–

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' magyar tudós társaság' különös használatára. Pesten, 1832. Trattner–Károlyi ny. 32 p.

Első kiadás.

Megjelent 1832 júliusában 750 példányban, amelyből 630 került kereskedelmi forgalomba, a mű árusítását Wigand könyvkereskedése vállalta magára.

Ezt az első kiadást az Akadémiai Kiadó által 1978-ban közreadott retrospektív kiadványjegyzék összeállítói – tévesen – 1831-re tették (vö. Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga /szerk./: A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. p. 15.).

Második kiadása 1834-ben jelenik meg.

A' magyar tudós Társaság' által 1831 és 1832re kitett jutalomkérdések. [Pest, 1832. Trattner–Károlyi ny.] 1 lev.

A kolerajárvány miatt az 1831-re szánt kérdéseket is csak 1832 szeptember 8-án, vagyis a közgyűlés napján tették közzé (a nyomda 1832. szeptember 6-án szállított le a társaságnak 2000 db egyleveles nyomtatványt, amely a kitűzött kérdéseket tartalmazta).

A nyelvtudományi és matematikai pályakérdésre 1833. június 8-ig, a filozófiára és történetire 1834. március 8-ig lehetőleg beküldeni a dolgozatokat.

Ezt követően minden évben megjelentek a jutalomkérdések hasonló, egyleveles nyomtatvány formájában.

Lásd részletesebben: Fekete Gézáné: Az Akadémia 1831–1858

között alapított jutalomtételei és előzményei. Bp., 1988. MTAK. 229 p. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 21/96)

A' Társaság' Határozatai a' Tagoknak emlékeztetésül, utasításul, hivatalosan kiadva. [Pest, 1832. Trattner–Károlyi ny.] 8 p.

A nyomdászámbla szerint 1832. november 28-án készült el 250 példányban 4-ed ívrét méretben, fél nyomdai iv terjedelemben. Erről a kiadványról a korábbi bibliográfiák összeállítóinak többsége nem tudott.

Évkönyv, névkönyv, periodikum

Névkönyv a' magyar tudós társaságról 1832re. Szerkesztette: Döbrentei Gábor. Pesten, 1832. Trattner–Károlyi ny. 46, [2] p.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6755/>

gr. Teleki József – Döbrentei Gábor: A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság 1831beli munkálkodásairól 's pénztára mibenlétéről. Első esztendő. Pesten, 1832. Trattner–Károlyi ny. 8 p.

Különlenyomat a névkönyvből; eredeti oldalszámozása: pp. 30–36.

A nyomdászámbla tanúsága szerint márciusra készült el 5700 példányban.

Ez a jelentés a reformkorban lényegében minden évben megjelent – összesen 15 alkalommal –, de erről a sorozatról az Akadémiai Kiadó által 1978-ban közreadott retrospektív kiadványjegyzék összeállítói egyáltalán nem tudtak (vö. Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga /szerk./: A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. p. 15.).

Petrik Géza egykoron csak a sorozat 1837-es kötetét találta meg (vö. Magyarország bibliographiája 1712–1860. 2. köt. Bp., 1890. Dobrowsky. p. 277.), Szily Kálmán hat évre rá már utalt arra, hogy minden egyes évben jelent meg igazgatósági jelentés (vö. A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent munkák és folyóiratok címjegyzéke 1831-től – 1895 végéig. Bp., 1896. MTA. p. 38.), bár ő úgy vélte, hogy ez a jelentés-sorozat hiánytalan. A jelen bibliográfia összeállítójának sikerült valamennyi kötetet felkutatnia, s igazolnia, hogy a 16. és 17. jelentés egykoron nem jelent meg.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8709/>

1833

Sorszámmal ellátott művek (1–5)

1. Iphigenia Taurisban. Drama Goethétől. Fordította Kis János. Pesten, 1833. Trattner–Károlyi ny. 99, [3] p. /Külföldi játékszín 1./

Lektorok: Vörösmarty Mihály és Schedel Ferencz.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

Nyilván szerkesztési hibának tudható be, hogy az Akadémiai Kiadó által 1978-ban közreadott retrospektív kiadványjegyzék összeállítói a 'Külföldi játékszín' sorozatcímmel ellátott akadémiai sorozat – amelyben 19 kötet jelent meg – kötetei közül egyetlen műnek sem adták közre a címét, tehát 19 kötetnyi akadémiai kiadványról elfeledkeztek e bibliográfia szerkesztői (vö. Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga /szerk./: A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. pp. 15–24.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1239/>

2. Nők' iskolája. Vígjáték öt fölvonásban, Molieretől. Magyarosítva Árvay Gergely által. Pesten, 1833. Károlyi–Trattner ny. 122, [4] p. /Külföldi játékszín 2./

Lektor: Schedel Ferencz.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1240/>

3. A' nótelen philosophus. Vígjáték három felvonásban, Nota Alberttől. Fordította olaszból Császár Ferencz. Pesten, 1833. Károlyi–Trattner ny. 161, [3] p. /Külföldi játékszín 3./

Lektorok: Vörösmarty Mihály és Schedel Ferencz.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

URL:

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ174548800

4. Gramatica Ungherese dell' avvocato Francesco Császár. Pestino, [1833]. Stampata colle spese dell' Academia Ungarica. Presso Trattner–Károlyi + Tip. della Regia Università Ungarica. 420 p.

Tartalma: Grammatica ungherese (pp. 9–302) + Dizionario italiano–ungherese ed ungarico–italiano (pp. 303–420). A nyelvtani rész a Trattner–Károlyi nyomdában, a szótári rész az Egyetemi Nyomdában készült. A szerző a művet Ürményi Ferencnek ajánlotta.

Lektorok: Schedel Ferencz és Guzmics Izidor.

Döbrentei Gábor utószavával.

Úgy tűnik, hogy a fenti kiadvány szótári része elkerülte Gáldi László figyelmét, amikor a Tudós Társaság szótárait elemezte akadémiai doktori disszertációjában (v. ö. Gáldi László: A

magyar szótárírodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. p. 448.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/2623/>

5. Horatius' levelei. Fordítá Kis János. Az eredeti textussal Döring szerint, 's Wieland' magyarázó jegyzeteivel, Kazinczy Ferencz által. A' magyar tudós társaság költségével. Pesten, 1833. Trattner–Károlyi ny. 549, [3] p.

Ajánlók: Fáy András és Schedel Ferencz.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtitkári megjegyzéseivel.

URL <http://real-eod.mtak.hu/1270/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' magyar tudós Társaság által 1833ra kitett jutalomkérdések. Pest, é. n. 1 lev.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Első kötet. 1831–1832. Pesten, 1833. Trattner–Károlyi ny. [X], 369 p., 4 t.

Kazinczy arcképével. (Acélmetszet.)

URL: <http://real-j.mtak.hu/480/>

Magyar tudós társasági névkönyv 1833ra. Szerkesztette Döbrentei Gábor. Pesten, [1833]. Trattner–Károlyi ny. [2], 48, [2] p.

A Trattner–Károlyi nyomda számlája szerint az 1833-ra szóló névkönyv 300 példányban készült, s 1833. febr. 20-án készült el. Az 1834-re és 1835-re szóló névkönyv nem jelent meg.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6756/>

gr. Teleki József – Döbrentei Gábor: A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1832beli munkálkodásairól 's pénztára' mibenlétéről. Második esztendő. Pesten, 1833. Trattner–Károlyi ny. 12 p.

Különlenyomat a névkönyvből; eredeti oldalszámozása: pp. 28–39.

A fentivel egy időben szállította le a nyomda.

Készült 5500 példányban.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8699/>

1834

Sorszámmal ellátott művek (6–19)

6. A' játékos. Drama öt felvonásban Ifflandtól. Fordította Thaller István. Budán, 1834. Egy. ny. 163, [3] p. /Külföldi játékszín 4./

Lektorok: Horvát Endre és Guzmics Izidor.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1271/>

7. Alzir, vagy az amériкаиak. Szomorújáték öt felvonásban. Voltairetól. Fordította Jakab István. Budán, 1834. Egy. ny. 92, [4] p. /Külföldi játékszín 5./

Lektorok: Döbrentei Gábor és Schedel Ferencz.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1272/>

8. Várnász. Szomorújáték öt felvonásban. Irta Vörösmarty Mihál. A' magyar tudós társaságtól 1833^b első pályadíjt nyert szomorújáték. Budán, 1834. Egy. ny. 159, [3] p. /Eredeti játékszín 1./

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

Második kiadása 1837-ben jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1273/>

9. Tirus. Szomorújáték öt felvonásban. Szerzője Horváth Czirill. A' magyar tudós társaságtól 1833^b második pályadíjat nyert szomorújáték. Budán, 1834. Egy. ny. 144, [2] p. /Eredeti játékszín 2./

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1332/>

10. Tancred. Szomorújáték öt felvonásban. Voltairetól. Fordította Árvay Gergely. Budán, 1834. Egy. ny. 109, [5] p. /Külföldi játékszín 6./

Lektorok: Schedel Ferencz és Csató Pál.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1333/>

11. A' magyar nyelvbeli ragasztékok és szóképzők. Irta Csató Pál. Első rangú jutalomfelelet. + A' magyar nyelv' szóalkotó, 's módosító ragainak nyelvtudományi vizsgálata. Irta Nagy János. Másod rangú jutalomfelelet. Budán, 1834. Egy. ny. X, 176 p. /Nyelvtudományi pályamunkák 1./

Döbrentei Gábor előszavával.

A főtítkár a 13. kötethez írt utószavában jegyezte meg, hogy e mű volt a Társaság gondozásában megjelent 11., sorszámozott mű.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1334/>

12. Matematikai műszótár. Közre bocsájtja a' magyar tudós társaság. Budán, 1834. Egy. ny. VIII, 110 p.

Tittel Pál, Bolyai Farkas, Győry Sándor, Bitnicz Lajos, Nyiry István, valamint Czuczor Gergely, Czech János, Sztrokay Antal, Balkay Pál, Beregszászi Pál, Povolni Ferencz, Szász József, továbbá Kiss Károly, Szontagh Gusztáv és Baricz György gyűjtése. Sajtó alá rendezte: Bitnicz Lajos.

Döbrentei Gábor előszavával.

A főtítkár a 13. kötethez írt megjegyzéseiben közölte, hogy e mű volt a Társaság gondozásában megjelent 12., sorszámozott mű.

A szótárt részletesen elemzi Gáldi László (v. ö. Gáldi László: A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. pp. 450–454.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1337/>

13. A' bot-csinálta doktor. Vigjáték három felvonásban. Moliere után Kazinczy Ferencz. Budán, 1834. Egy. ny. 74, [4] p. /Külföldi játékszín 7./

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1338/>

14. Barnhelmi Minna, vagy a' katona-szerencse. Vigjáték öt felvonásban. Lessingtől. Fordította Kazinczy Ferencz. Budán, 1834. Egy. ny. 146, [2] p. /Külföldi játékszín 8./

„E munka híven az elhunyt író kézírata szerint nyújtatik a közönségnek.”

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1339/>

15. Falusi lakodalom. Vigjáték három felvonásban. Szerzője Jakab István. A' magyar tudós társaságtól 1834^b. tiszteletdíjat nyert másod

karbeli vígjáték. Budán, 1834. Egy. ny. 123, [3] p. /Eredeti játékszín 3./
A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1342/>

16. A' természetes számok' logaritmái 1^{t⁶¹} 108000^{ig}. Szerkesztette Babbage Károly. Stereotyp–harmadik kiadás. Készült Nagy Károly felügyelése alatt. A' magyar tudós társaság' költségével. London, 1834. W. Clowes. [2], VII, XIV, 202 p.

Nagy Károly előszavával.

Az előrészben – számozatlan oldalak – Döbrentei Gábor főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 600 példány magyar előszóval, 200 példány magyar–angol–német előszóval, 100 példány magyar–angol, 100 példány magyar–német előszóval.

Az összesen 1000 példányból 500-at zöld papírra, 250-et sárgára, 250-et fehérre nyomtattak.

A német előszóval is ellátott kiadás címlapja a következő:

Logarithmen der natürlichen Zahlen 1 bis 108000. Von Karl Babbage. Dritte Stereotyp-Auflage, besorgt und mit der Einleitung in deutscher Sprache herausgegeben, von Karl Nagy. Gedruckt für die Ungarische Akademie der Wissenschaften. London, 1834.

Az angol előszóval ellátott kiadás címlapja a következő:

Table of the logarithms og the natural numbers from 1 to 108000. By Charles Babbage. Stereotyped-third edition. Printed for the Hungarian Academy of Sciences. London, 1834.

E kiadásokban Ch. Babbage eredeti, angol nyelvű előszava is kinyomtatásra került, míg a csak magyar előszóval készült változatban, annak Nagy Károly által átdolgozott és kiegészített szövege jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1343/>

17. Philosophiai műszótár. Közre bocsájta a' magyar tudós társaság. Budán, 1834. Egy. ny. VIII, 212 p.

Imre János, Berzsényi Daniel, Szilasy János, Szalay Imre, Dóhivics Bazil, Ercsei Dániel és Fábrián Gábor gyűjtése.

Szerkesztette: Szalay Imre.

Döbrentei Gábor előszavával.

A szótárt részletesen elemzi Gáldi László (v. ö. Gáldi László: A magyar szótáriródalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. pp. 454–460.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1344/>

18. Magyar játékszini jutalmazott feletek, a' magyar tudós társaságnak 1833beli ezen kérdésére: Miképen lehetne a' magyar játékszint Budapesten állandóan megalapítani? Fáy András' felelete. Első karbeli jutalomirat. + Kállay Ferencz' felelete. Második karbeli jutalomirat. + Jakab István' felelete. Harmad karbeli jutalomirat. Kiadta a' magyar tudós társaság. Budán, 1834. Egy. ny. VI, 2, 58, 32, 23 p.

Döbrentei Gábor előszavával.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1346/>

19. –

A 19-es sorszámú mű nem jelent meg. Lásd erre vonatkozóan Schedel (Toldy) Ferenc sajátkezű feljegyzéseit kéziratok között 111/1838-as sorszám alatt. Ebben a feljegyzésében felsorolja az 1838-ig megjelent akadémiai műveket, s abból kitűnik, hogy a 19-es és a 20-as sorszámú műként a (kétkötetes) Német–magyar zsebszótárt jelölte meg. Egyik kötete ekkor el is készült, mégpedig 20-as sorszám alatt a Német–magyar zsebszótár, a Magyar–német zsebszótár viszont csak 1838-ra készült el. Ennek tudható be, hogy a 19-es sorszámot nem használták fel. Más munkák kiadását is tervezték 1837-re, de végül is egyetlen, sorszámozott kötetet sem tudtak közreadni.

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' magyar tudós társaság különös használatára. Második kiadás. Budán, 1834. Egy. ny. VI, 7–40, [2] p.

Döbrentei Gábornak az első és második kiadásához írt főtükári előszavával.

Új kiadása 1838-ban jelenik meg.

Terve a' magyar szótár' belső elrendelésének. A' tagok' különös használatára. Budán, 1834. Egy. ny. IV, 5–16 p.

Döbrentei Gábor előszavával.

Megjelent 300 példányban.

Szövegét Vörösmarty Mihály és Schedel (Toldy) Ferenc állította össze (vö. Gergely Pál (szerk.): Vörösmarty Mihály: Akadémiai és Kiszfaludy-társasági iratok. Bp., 1977. Akadémiai Kiadó. pp. 672–673. /Vörösmarty Mihály összes művei 16./).

Átdolgozott kiadása 1840-ben jelenik meg.

A' m. tudós társaság által kitett jutalomkérdések 1834-re. Pest, 1834. 1 lev.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

Névkönyv.

Ebben az évben nem jelent meg.

Igazgatósági jelentés.

Az 1833-ról szóló (harmadik) igazgatósági jelentés csak 1835-ben jelent meg, s kinyomtatták azt a második Évkönyvben is (pp. 23–29).

Tudománytár. Szerkeszti Schedel Ferencz.

Első kötet. Három kőmetszettel. Budán, 1834. Egy. ny. VI, 250 p., 3 t.

Második kötet. Egy kőmetszettel. Budán, 1834. Egy. ny. [4], 236, [2] p., 1 t.

Harmadik kötet. Egy kő-, és egy rézmetszettel. Budán, 1834. Egy. ny. [4], 252 p., 2 t.

Negyedik kötet. Egy kőre metszett táblával. Budán, 1834. Egy. ny. [4], 276 p., 1 t.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

1835

Sorszámmal ellátott művek (20–24)

20. Magyar és német zsebszótár. Közre bocsátá a' magyar tudós társaság. Második, vagy német–magyar rész. Budán, 1835. Egy. ny. IV, 846, [2] p.

Háromhasábos szedés. Készült „Antal Mihály’ ügyelése alatt”.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor főtitkári megjegyzéseivel.

Szeptember elején jelent meg.

Szerkesztette: Antal Mihály, Bajza József, Bugát Pál, Schedel Ferencz, Vörösmarty Mihály.

Javított kiadása: 1843.

Vörösmarty szerepéről lásd: Gergely Pál (szerk.): Vörösmarty Mihály: Akadémiai és Kisfaludy-társasági iratok. Bp., 1977. Akadémiai Kiadó. p. 681. /Vörösmarty Mihály összes művei 16./).

Az első, tehát a magyar–német rész 1838-ban jelenik meg, a második rész új kiadása 1843-ban kerül ki a sajtó alól. Az első részből a reformkor éveiben második kiadás nem készült. Sági

István bibliográfiája szerint 1843-ban mindkét kötet újra megjelent, Sági azonban téved. V. ö.: Sági István: A magyar szótárak és nyelvtanok könyvészete. = Magyar Könyvszemle, 1920/21. pp. 96–116; 1922. pp. 72–156 és klny.

Lásd még: Viszota Gyula: A M. Tud. Társaság Zsebszótára történetéhez. = Magyar Nyelv, 1908. p. 63. és Gáldi László: A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. pp. 460–474.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1348/>

21. Almási Balogh Pál felelete ezen kérdésre: Minthogy a' philosophia' minden ágának kifejtése 's hazánkban terjesztése leginkább az által eszközölhető: ha nemzeti íróink a' philosophiára nézve szüntelen szemök előtt tartják, milly sikerrel dolgozának elődeik, vagy miben 's mi okra nézve maradának hátra; ez a' kérdés: Tudományos mivelődésünk története időszakonként mit terjeszt elénkbe a' philosophia állapotja iránt; és tekintvén a' philosophiát, miben 's mi okra nézve vagyunk hátrább némelly nemzeteknél? Első karbeli jutalomfelelet. Budán, 1835. Egy. ny. X, 211 p. /Philosophiai pályamunkák 1./

Döbrentei Gábor előszavával.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1409/>

22. Turandot. Tragi-comedia. Gozzi után Schiller. Fordította Gáthy János. Budán, 1835. Egy. ny. 159, [3] p. /Külföldi játékszín 9./

Lektorok: Vörösmarty Mihály és Csató Pál.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz fötitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 750 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1350/>

23. Átok. Dramai költemény. Irta Tóth Lőrincz. Budán, 1835. Egy. ny. 173, [3] p. /Eredeti játékszín 4./

Bírálok: Guzmics Izidor és Horváth Cyrill.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1351/>

24. A' végrendelet. Drama öt felvonásban. Ifflandtól. Fordította Külkey Henrik. Budán, 1835. Egy. ny. 166, [2] p. /Külföldi játékszín 10./

Lektorok: Vörösmarty Mihály és Csató Pál.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1352/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' magyar tudós társaság által 1835^{ben} kitűzött jutalomkérdések. Pest, 1835. 1 lev.

Összeállította: Döbrentei Gábor.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Második kötet. 1832–1834. Budán, 1835. Egy. ny. [XII], 326 p., 12 t.

Imre János arcképevel. (Acélmetszet). A táblák között két színes – valószínűleg kézi színezésű – nyomat.

URL: <http://real-j.mtak.hu/481/>

M. tudós társasági névkönyv 1836ra. (Szerkesztette: gr. Teleki József és Döbrentei Gábor). Budán, [1835]. Egy. ny. [8], 9–33, [3] p.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8652/>

gr. Teleki József – Döbrentei Gábor: Jelentés az ország' törvényhatóságaihoz a' magyar tudós társaság' igazgatóságától, a' társaság 1833beli munkálódásai és pénztára' mibenléte felől. Harmadik esztendő. Budán, [1835]. Egy. ny. 12 p.

Különlenyomat az 1836-ra szóló névkönyvből; eredeti oldalszámozása: pp. 52–61.

gr. Teleki József – Döbrentei Gábor: Jelentés az ország' törvényhatóságaihoz a' magyar tudós társaság' 1834beli munkálódásai és pénztára mibenléte felől. Negyedik esztendő. Budán, 1835. Egy. ny. 13 p.

Különlenyomat az 1836-ra szóló névkönyvből; eredeti oldalszámozása: pp. 67-72.

Tudománytár. Szerkeszti Schedel Ferencz.

Ötödik kötet. Egy kőre metszett táblával. Budán, 1835. Egy. ny. [4], 268, 12, [4] p.

Az utolsó négy számozatlan oldalon hirdetés található, mely a Landerer nyomdában készült.

Hatodik kötet. Budán, 1835. Egy. ny. [4], 268 p.

Hetedik kötet. Budán, 1835. Egy. ny. [4], 274, [10] p.

Nyolczadik kötet. Hat fába metszett ábrázolattal, 's három kőmetszetű táblával. Budán, 1835. Egy. ny. [4], 288, [2] p.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Sorszámossal ellátott művek (25–33)

25. Kazinczy Ferencz eredeti poetai munkái. A' M. t. t. megbízásából összeszedék Bajza és Schedel. Budán, 1836. Egy. ny. XX, 305 p. /Kazinczy Ferencz eredeti munkái 1./

A kötet 1837-ben akadémiai nagyjutalmat kapott.

Megjelent 500 példányban.

A második kötet 1839-ben jelenik meg.

Néhány bibliográfia – tévesen – úgy véli, hogy a Bajza–Schedel szerkesztette teljes Kazinczy sorozat a Magyar Tudós Társaság gondozásában jelent meg. E sorozatban azonban csak két kötetnyit adott közre a Társaság. A téves adatokat közlő bibliográfiák közül kiemeljük a következőt: Gergely Pál – Pamlényi Ervin – Pétervári Helga /szerk./: A Magyar Tudományos Akadémia kiadványai 1828–1950. Bp., 1978. Akadémiai Kiadó. p. 21., amely mű több olyan kötetet is a Tudós Társaságnak tulajdonít, amely nem az ő gondozásukban jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3022/>

26. Orestes. Szomorújáték öt felvonásban. Astii gróf Alfieri Victoriustól. Eredeti olaszból fordította Császár Ferencz. Budán, 1836. Egy. ny. 107, [3] p. /Külföldi játékszín 11./

Lektorok: Jakab István és Tessedik Ferenc.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 750 példányban.

URL:

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ174549506

27. A' felsőbb analysis' elemei. Irta Györy Sándor. A' m. tudós társaság költségével. Első füzet. Budán, 1836. Egy. ny. [4], 124 p.

Lektorok: Bitnicz Lajos és Nyiry István.

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

A második füzet 1840-ben jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3020/>

28. Fenyítő törvényszéki magyar törvény. Eredeti deák munkája után magyarul fejtegeté Szlemenics Pál. A' magyar tudós társaság' költségéin. Budán, 1836. Egy. ny. [2], 226 p.

Lektorok: Fáy András, Sztrokay Antal.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

E mű átdolgozott kiadása 1847-ben jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1355/>

29. Sofonisba. Szomorújáték öt felvonásban. Astii gróf Alfieri Victoriustól. Eredeti olaszból fordította Császár Ferencz. Budán, 1836. Egy. ny. 72, [2] p. /Külföldi játékszín 12./

Lektorok: Jakab István és Tessedik Ferenc.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 750 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1356/>

30. Sebészség, melyet előadási kézikönyvül kiadott dr. Chelius M. J. heidelbergi professor. A' negyedik öregbített és javított eredeti kiadat után a' pesti m. kir. egyetembeli orv. kar' oskolai használatára fordítá Bugát Pál. Első kötet. Budán, 1836. Egy. ny. 6, XX, 349, [3] p.

Chelius négy előszavával.

Lektorok: Horváth József és Pólya József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 600 példányban.

Folytatása 37-es sorszám alatt.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/2327/>

31. Zsarnok apa. Drama öt felvonásban. Irta Jakab István. Budán, 1836. Egy. ny. 11, [3] p. /Eredeti játékszín 5./

Bírálok: Vörösmarty Mihály és gr. Dessewffy Aurél.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1358/>

32. Messzinai hölgy. Szomorújáték öt felvonásban. Schillertől. Fordítá Szenvey József. Budán, 1836. Egy. ny. 201, [3] p. /Külföldi játékszín 13./

Schiller előszavával. Ennek címe: A' Kar' vagy Chorus' alkalmaztatásáról a' szomorújátékban.

Lektorok: Vörösmarty Mihály és Jakab István.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1364/>

33. C. C. Sallustius' épen maradt minden munkái. Magyarra Kazinczy Ferencz. Budán, 1836. Egy. ny. XXXVIII, 246, [2] p. /Római classicusok magyar fordításokban 1./

Kazinczy előszavával, történelmi és geográfiai mutatóval.

Bírálok: Schedel Ferencz és Bajza József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1365/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' magyar tudós társaság által kitett jutalomkérdések 1836-ban. Pest, 1836. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv. 1837-re. Budán, [1836]. Egy. ny. [27], 28–99, [1] p.

A mű első része kalendárium, amelyet Nagy Károly állított össze.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6751/>

gr. Teleki József – dr. Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1835beli munkálódásairól 's pénztára' mibenlétéről. Ötödik esztendő. Budán, 1836. Egy. ny. 16 p.

Különlenyomat a névkönyvből; eredeti oldalszámozása: pp. 75–92.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8698/>

Tudománytár. Szerkeszti Csató Pál.

Kilenczedik kötet. Egy rézmetszettel. Budán, [1836]. Egy. ny. [4], 239, [1] p., 1 t.

X. [köt.]. 1836diki második kötet. Két kőmetszettel. Budán, 1836. Egy. ny. [4], 252 p., 2 t.

XI. [köt.]. 1836ra harmadik kötet. Kőmetszetekkel. Budán, 1836. Egy. ny. [4], 234 p., 1 t.

Az 1836. évi negyedik kötet csak 1837-ben jelenik meg.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Sorszámmal ellátott művek (34–40)

34. M. T. Ciceróból beszédek, levelek és Scipio' álma. Fordítá Kazinczy Ferencz. Budán, 1837. Egy. ny. [8], 218, [2] p. /Római classicusok magyar fordításokban 2./

Bírálok: Schedel Ferencz és Bajza József.

A függelék számozatlan oldalain Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1366/>

35. Első oktatásra szolgáló kézikönyv, vagyis a' legszükségesebb tudományok' öszvesége. Első rendű Marczibányi Lajos-jutalommal koszoruzott pályamunka. Irta Edvi Illés Pál. Budán, 1837. Egy. ny. [2], XXXVI, 37–666 p., 1 + 1 t.

Függelék: Magyar és Erdélyország földképe. Metszette: Karacs Ferenc. (Színes).

Schedel Ferencz főtítkár előszavával.

A könyvet 1836-ban akarták forgalomba hozni, amit onnan tudunk, hogy az 1836-os évszámmal ellátott címlapot használták a kötéshez kötőanyagul, az egyik szétesett példány gerincén az évszám jól olvasható.

Erről a kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.)

Edvi Illés műve új kiadását lásd alább a 43-as szám alatt!

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3026/>

36. Vezérkönyv az elemi nevelés- és tanításra. Vallási különbség nélkül minden tanítók' 's tanulók' számára készült 's a' magyar tudós társaság által másod rendű Marczibányi Lajos-jutalommal koszoruzott

pályamunka. Irta Warga János. A' magyar tudós társaság' költségén. Első kötet. Az elemi nevelés alappontjai. Budán, 1837. Egy. ny. XVI, 152 p., 1 t.

Schedel Ferencz főtitkári előszavával.

Melléklet: Fali abc és olvasóablák. A' m. tudós társaság' költségén. Prof. Warga Jánostól. Budán, 1837. Egy. ny. 5 iv.

A korabeli közlés szerint e táblázatokat kemény írópapirosra nyomták.

Petrik Géza megjegyzése: E kötet a fali olvasóablakkal együtt jelent meg (vö.: Magyarország bibliographiája. 1712–1860. III. p. 826).

A második kötet és a második falkép 1838-ban jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1371/>

37. Sebészség, melyet előadási kézikönyvül kiadott dr. Chelius M. J. heidelbergi professor. A' negyedik öregbített és javított eredeti kiadat után a' pesti m. kir. egyetombeli orv. kar' oskolai használatára fordítá Bugát Pál. Második kötet. A' két kötetben előforduló műszavak' deáknémet–magyar és magyar–németdeák gyűjteményével. Budán, 1837. Egy. ny. 467, 8 p.

Lektorok: Horváth József és Pólya József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 600 példányban.

Előzménye 30-as, folytatása 53-as sorszám alatt.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/2327/>

38. Ekebontó Borbála. Szomorújáték négy felvonásban. Irta Tóth Lőrincz. Budán, 1837. Egy. ny. 129, [3] p. /Eredeti játékszín 6./

Bírálok: Fábíán Gábor és Szontagh Gusztáv.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1368/>

39. Fabini János' tanítványa a' szembetegségekről. A' második javított kiadás után fordítá dr. Vajnócz János. A' m. tudós társaság' költségein. Budán, 1837. Egy. ny. VI, 332, [2] p.

Korábban latinul jelent meg két kiadásban.

A magyar nyelvű kiadás függelékében receptminták, az orvosi szakkifejezések magyar–latin szószeke és bibliográfia.

Lektorok: Bugát Pál és Forgó György.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1369/>

A korábban, 1831-ben Wigand Ottó által latinul kiadott mű hasonmás kiadása:

Doctrina de morbis oculorum. In usum auditorum edidit Joannes Theophilus Fabini. Az előszót Kovács Bálint, a kísérő tanulmányt Szállási Árpád írta. Bp., 2000. Tudomány. 370 p. + mell.

40. A' magyarországi pokolvar, annak természete, okai, óvó és gyógymódjai. Irta Topperczer Tamás. Első rangu pályamunka. + A' magyarországi pokolvar, annak természete, okai, óvó és gyógymódjai. Irta Csorba József. Másod rangu pályamunka. Budán, 1837. Egy. ny. VIII, 150 p. /Természettudományi pályamunkák 1./

A lépfene (más néven anthrax) fertőzésről.

Döbrentei Gábor 1835-ben írt előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1370/>

Sz. n. Várnász. Szomorújáték öt felvonásban. Irta Vörösmarty Mihál. A' magyar tudós társaságtól 1833b. első pályadíjat nyert szomorújáték. Második kiadás. Budán, 1837. Egy. ny. 163, [5] p.

Megjelent 800 példányban.

A kötetnek nem adtak sorszámot, talán azért nem, mert a korábbi kiadás (1834) egyszerű utánnomásaként tartották számon.

Első kiadása a Társaság 8. számozott kiadványaként jelent meg, s azon belül az Eredeti játékszínek sorozatban az 1-es sorszám alatt.

URL:

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ168069709

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' magyar tudós társaság' által kitett jutalomkérdések 1837-ben. Pest, 1837. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: B/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv, astronomiai napkönyvvel és kalendáriummal 1838-ra. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1837]. Egy. ny. [45], 46–120 p.

A kalendáriumot Nagy Károly állította össze.

Megjelent 300 példányban.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6749/>

gr. Teleki József – dr. Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1836beli munkálódásairól 's pénztára' mibenlétéről. Hatodik esztendő. Budán, 1837. Egy. ny. 16 p.

Különlenyomat a névkönyvből; eredeti lapszámozása: pp. 103–118.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8710/>

Tudománytár. Szerkeszti Csató Pál.

XII. [köt.]. 1836ra negyedik kötet. Budán, 1837. Egy. ny. [4], 241 p.

Ez a Tudománytár első sorozatának utolsó kötete.

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János.

Új folyam első kötet. Hét kömetszettel. Budán, 1837. Egy. ny. [4], 344 p.

Új folyam második kötet. Budán, 1837. Egy. ny. [4], 326 p.

A Tudománytár második folyama első kötetének első része – a régi folyam szerinti folyamatos számozással ez a XIII. kötet – júniusban jelent meg, a XIV. kötet valószínűleg júliusban. Az új folyam második kötetének első része – a XV. kötet – augusztusban, a második része – a XVI. kötet – decemberben jelent meg.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=EInyt=E1r.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Első kötet. Budán, 1837. Egy. ny. [2], 493 p.

Az Értekezések társlapja. Megjelent havonta egy száma az Értekezésekkel egybefűzve, de önálló, folyamatos lapszámozással.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=EInyt=E1r.html>

Sorszámossal ellátott művek (41–49)

41. Blair Hugo' rhetorikai és aesthetikai leczkéi. Némelly kihagyásokkal és rövidítésekkel angolból Kis János által. A' magyar tudós társaság' költségével. Első kötet. Budán, 1838. Egy. ny. VI, 7–399, [3] p.

Lektorok: gr. Dessewffy Aurél és Tasner Antal.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz fötitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

A második kötetet lásd a 49-es sorszám alatt.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3027/>

42. Vezérkönyv az elemi nevelés- és tanításra. Vallási különbség nélkül minden tanítók' 's tanulók' számára készült 's a' magyar tudós társaság által másod rendű Marczibányi Lajos-jutalommal koszorozott pályamunka. Irta Warga János. A' magyar tudós társaság' költségén. Második kötet. Az elemi tanulmányok' alapvonatai. Magyarország' földképével 's írási mintákkal. Budán, 1838. Egy. ny. XII, 284 p.

Megjelent 500 példányban.

Egészségügyi fejezeteit keményen bírálja Schedel Ferencz. In: Figyelmező, 1839. pp. 683–688.

Petrik Géza címleírása szerint: megjelent „Magyarország falképével s írás–mintákkal” (vö.: Magyarország bibliographiája 1712–1860. III. p. 826).

Az első kötet 1837-ben jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1371/>

43/a. Közhasznu népi olvasókönyv. Négy részben értelem gyakorlásokat, erkölcsi elbeszéléseket és oktatásokat, az illendőség és okos maga-alkalmazás szabályait, 's mindenféle tanulságos és mulattató

verseket foglalván magában. Irta Edvi Illés Pál. Második, megjavított és bővített kiadás. Budán, 1838. Egy. ny. VIII, 136 p. /Első oktatásra szolgáló kézikönyv 1./

Schedel Ferencz előszavával.

Az 1837-ben 35. sz. alatt megjelent egykötetes munka három kötetbe kötött változatának első kötete.

Megjelent 2000 példányban 1838 márciusában.

A olvasókönyvhöz kapcsolódó oktatókönyvek ugyanilyen példányszámban novemberben jelentek meg.

Erről a kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.)

Edvi Illés olvasókönyve új kiadása 1841-ben jelenik meg, lásd a 73-as szám alatt.

43/b. Közhasznu népi oktatókönyv' első darabja, mely öt részben a' számvetés-, időszámlálás-, természet-, egészség-tudományt és földleírást foglalja magában. Magyarország' abroszával. Irta Edvi Illés Pál. Második, megjavított és bővített kiadás. Budán, 1838. Egy. ny. 245 p. /Első oktatásra szolgáló kézikönyv 2./

Az 1837-ben megjelent egykötetes munka három kötetbe kötött változatának második kötete, egyben a kétrészes oktatókönyv első kötete.

Megjelent 2000 példányban.

Erről a kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.)

43/c. Közhasznu népi oktatókönyv' második darabja, mely négy részben a' gazdaság-, történet-, törvény- és nyelv-tudományt foglalja magában: mellyekben e' könyv' bírálóinak és az iskolatanítóknak szóló kalauzoló beszédek is járulnak. Egy rézmetszett szépírási példánnyal. Irta Edvi Illés Pál. Második, megjavított és bővített kiadás. Budán, 1838. Egy. ny. 234 p. /Első oktatásra szolgáló kézikönyv 3./

Az 1837-ben megjelent egykötetes munka három kötetbe kötött változatának harmadik kötete, egyben a kétrészes tankönyv második kötete.

Megjelent 2000 példányban.

Erről a kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.)

44. Temetési beszéd és könyörgés. + Ó testamentumi néhány könyv. Kiadta a' magyar tudós társaság. Döbrentei Gábor, mint szerkesztő felügyelése alatt. Budán, 1838. Egy. ny. CIV, 280, [2] p. /Régi magyar nyelvemlékek 1./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3033/>

45. Magyar és német zsebszótár. Közre bocsátá a' magyar tudós társaság. Első, vagy magyar–német rész. Budán, 1838. Egy. ny. VIII, 790, [2] p.

Háromhasábos szedés. Készült „Antal Mihály ügyelése alatt”.

Vörösmarty Mihály és Schedel Ferencz előszavával.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Szerkesztette: Antal Mihály, Bajza József, Bugát Pál, Schedel Ferencz, Vörösmarty Mihály.

Vörösmarty szerepéről lásd: Gergely Pál (szerk.): Vörösmarty Mihály: Akadémiai és Kisfaludy-társasági iratok. Bp., 1977. Akadémiai Kiadó. p. 681. /Vörösmarty Mihály összes művei 16./).

A második rész, vagyis a német–magyar szótár már 1835-ben megjelent, a magyar–német részt pedig 1843-ban újra kiadják. Sági István bibliográfiája szerint 1843-ban mindkét kötet újra megjelent, Sági azonban téved. V. ö.: Sági István: A magyar

szótárak és nyelvtanok könyvészete. = Magyar Könyvszemle, 1920/21. pp. 96–116; 1922. pp. 72–156 és klny.

Lásd még: Gáldi László: A magyar szótáriróadalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. pp. 474–495.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1348/>

46. A' moldvai magyar telepekről. A' magyar tud. academia elébe terjesztve P. Gegő Elek által. Két toldalékkal 's Moldvaország' abroszával. Az academia' költségein. Budán, 1838. Egy. ny. [VIII], 166 p.

Lektorok: Jankovich Miklós és Kállay Ferenc.

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1372/>

47. Magyar tájszótár. Kiadta a' magyar tudós társaság. Budán, 1838. Egy. ny. XII, 397, [3] p.

Döbrentei Gábor 1835-ben és Schedel Ferencz 1838-ban írt előszavával. (A két előszót az indokolja, hogy e mű megjelentetését 1836-ra tervezték. 1835 szeptemberében azonban a főtitkári poszton Döbrenteit Schedel váltotta fel, s mivel az utóbbi lett a kiadványok felelőse, ő is írt előszót a kötethez.)

A főbb gyűjtők: B. Lakos János, Kállay Ferenc, Döbrentei Gábor, Buczy Emil, Czech János, Horváth Endre, Sztrokay Antal, Horváth Zsigmond, Horváth József, Czuczor Gergely, Kis János, Matics Imre.

Megjelent 500 példányban.

A M. Tudós Társaság 1845. júl. 5-én az 'Eggenberger és Fia' cégnek – díjmentesen –átengedte a szótár második kötete kiadási jogát. Ez a kiadás viszont már nem jelent meg.

Lásd még: Gáldi László: A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp., 1957. Akadémiai Kiadó. pp. 495–498.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3036/>

48. A' zászló tartó. Vigjáték három felvonásban. Schrödertől. Fordította Fel-Apáthi Molnár Sándor. Budán, 1838. Egy. ny. 118, [2] p. /Külföldi játékszín 14./

Lektorok: Csató Pál és Jakab István.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 750 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1373/>

49. Blair Hugo' rethorikai és esztetikai leczkéi. Némelly kihagyásokkal és rövidítésekkel angoltól Kis János által. A' magyar tudós társaság' költségével. Második kötet. Budán, 1838. Egy. ny. 362, [6] p.

Lektorok: gr. Dessewffy Aurél és Tasner Antal.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

Az első kötetet lásd a 41-es sorszám alatt.

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás és szóragsztás' főbb szabályai. A' m. t. t. különös használatára. Harmadik kiadás. Budán, 1838. Egy. ny. 42, [2] p.

Megjelent 1000 példányban.

Új kiadása 1840-ben jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1395/>

A' magyar tudós társaság' költségein megjelent könyvek sorjegyzéke.
Budán, 1838. Egy. ny. 19 p.

A jegyzék az Eggenberger cégnél kapható műveket sorolja fel, s valószínűleg a Tudós Társaság főtitkári hivatala és a könyvkereskedő közös szerkesztésében készült. A jegyzék nem teljes, a címleírások is csak tájékoztató jellegűek. Az 1845-ös, a leszállított árú műveket tartalmazó jegyzékből már egyértelműen kitűnik, hogy az a Társaság főtitkári hivatala szerkesztésében készült. E korábbi, 1838-as kiadványt is a Társaság kiadványai közé soroltuk.

A' magyar tudós társaság által kitett jutalomkérdések 1838-ban. Pest, 1838. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Harmadik kötet. 1834–1836. Egy aczél, két rézmetszettel 's hét kőrajzzal. Budán, 1838. Egy. ny. [2], VIII, 236, 238, 184, [2] p.

Az acélmetszet Berzsenyit ábrázolja.

Az előzéklapon a megjelenés dátumaként az 1837-es évszám szerepel.

Megjelent 600 példányban.

Online: <http://real-j.mtak.hu/482/>

M. tudós társasági névkönyv, astronomiai napkönyvvel és kalendáriummal 1839-re. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1838]. Egy. ny. IV, 166 p.

Az asztronómiai részt Nagy Károly szerkesztette.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6750/>

gr. Teleki József – dr. Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1837beli munkálkodásairól 's pénztára' mibenlétéről. Hetedik esztendő. Budán, 1838. Egy. ny. 44 p.

Különlenyomat a névkönyvből; eredeti oldalszámozása: pp. 116–157.

A nyolcadik évtől kezdődően már rövidebbek az éves igazgatósági jelentések, s azok mérete az eredeti Fr/5 méretről A/4-re változik.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8697/>

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János.

Új folyam harmadik kötet. Budán, 1838. Egy. ny. [4], 357 p.

Új folyam negyedik kötet. Budán, 1838. Egy. ny. [4], 313, 3 p.

Az új folyam harmadik kötetének első része – a régi folyam szerinti folyamatos számozással ez a XVII. kötet – márciusban, a második része – a tizennyolcadik kötet – júniusban jelent meg. Az új folyam negyedik kötetének első része – a XIX. kötet – augusztusban, második része – a XX. kötet – decemberben jelent meg. A XX. kötettel a kettős számozás megszűnt.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=EInyt=EI.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Második kötet.

Budán, 1838. Egy. ny. [2], 422 p.

Az Értekezések társlapja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=EInyt=EI.html>

Sorszámossal ellátott művek (50–59)

50. Az atyátlan. Szomorújáték öt felvonásban. Irta Tóth Lőrincz. Dicséretet érdemlett munka. Budán, 1839. Egy. ny. 137, [3] p. /Eredeti játékszín 7./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 800 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1374/>

51. A' magyar nyelv' gyökérszavai. A' m. tud. társaság' jutalomkérdése előterjeszté Engel József. Első rangu pályamunka. + Tiszta magyar gyökök. Irta Nagy János. Másod rangu pályamunka. Budán, 1839. Egy. ny. XII, 296 p., 3 t. /Nyelvtudományi pályamunkák 2./

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL:

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ168068900

52. A' levelezők. Vigjáték két felvonásban. B. Steigenteschtől. Fordítá Külkey Henrik. + Ész és szív. Vigjáték egy felvonásban. B. Steigenteschtől. Fordítá Külkey Henrik. + A' kénytelen házasság. Vigjáték egy felvonásban. Moliere után Kazinczy Ferencz. Budán, 1839. Egy. ny. 150, [2] p. /Külföldi játékszín 15./

Folyamatos lapszámozással: pp. 3–60, 61–96, 97–150.

Lektorok: az első két művet Horváth Cyrill és Árvay Gergely lektorálta, a harmadik mű bírálója Schedel Ferencz és Bajza József volt.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1375/>

53. Sebészség, melyet előadási kézikönyvül kiadott dr. Chelius M. J. heidelbergi professor. A' negyedik öregbített és javított eredeti kiadat után a' pesti m. k. egyetemenbeli orv. kar' iskolai használatára fordítá Smalkovics Mihály. Harmadik kötet. A' m. tudós társaság' költségeivel. Budán, 1839. Egy. ny. 299, [5] p.

Lektorok: Horváth József és Pólya József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 600 példányban.

Előzménye a 37-es, folytatása a 89-es sorszám alatt.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/2327/>

54. Kazinczy Ferencz utazásai. A' m. t. megbízásából összeszedék Bajza és Schedel. Budán, 1839. Egy. ny. X, 414, [2] p. /Kazinczy Ferencz' eredeti munkái 2./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

E sorozat első kötete 1836-ban jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3022/>

55. Philosophiai anthropologia. Irta Köteles Sámuel. Kiadta a' magyar tudós társaság. Budán, 1839. Egy. ny. VI, 7–218 p.

Posztumusz mű. Nyelvileg átdolgozta és az előszót írta: Schedel Ferencz.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1376/>

56. C. Julius Ceasar' minden munkái. Fordítá és jegyzeteivel bővíté Szenczy Imre. Első kötet. A gallus háboruról nyolcz könyv. Budán, 1839. Egy. ny. XVIII, 387, [3] p. /Rimai classicusok magyar fordításokban 3./

A fordító előszavával, valamint név- és tárgymutatóval.

Lektorok: Guzmics Izidor és Péczely József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

A második kötet 1840-ben jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1381/>

57. Rágalom' iskolája. Vígjáték. Brinsley Sheridan Richard után angolból Tóth Lőrincz által. Budán, 1839. Egy. ny. 151, [3] p. /Külföldi játékszín 16./

Lektorok: Schedel Ferencz és gr. Dessewffy Aurél.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 750 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1377/>

58. Romeo és Julia. Szomorújáték öt felvonásban. Shakespeare után magyarázta Nárai Náray Antal. Budán, 1839. Egy. ny. 176, [4] p. /Külföldi játékszín 17./

Lektorok: Schedel Ferencz és Balogh Pál.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1378/>

59. Elmékedések a' physiologia és psychologia' körében különös tekintettel a' polgári és erkölcsi nevelésre. Irta D. Mocsi Mihály. A' m. t. társaság' költségén. Budán, 1839. Egy. ny. 143, [5] p.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1379/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' m. t. t. által kitett jutalomkérdések 1839^{ben}. Pest, 1839. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv, astronomiai naplóval és kalendáriummal 1840-re. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, 1839. Egy. ny. [4], 219, [1] p.

A kalendáriumot Nagy Károly állította össze.

<http://real-j.mtak.hu/6748/>

Astronomiai napló és kalendárium 1840. Szerkeszté Nagy Károly. A' m. tudós társaság' költségén. Pesten, [1839]. Ny.: Sollinger J. P. (Bécs). 132, [2] p.

A hátsó borítón Eggenberger hirdetése.

A fenti mű kalendárium-részének önálló kötetként történt kiadása.

gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz: A' m. tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság 1838beli munkálódásairól 's pénzτέρα' mibenlétéről. [Budán, 1839. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a nyolcadik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János.

Uj folyam ötödik kötet. Budán, 1839. Egy. ny. [3], 400 p.

Uj folyam hatodik kötet. Budán, 1839. Egy. ny. [3], 411 p.

Egy-egy kötet hat füzetet tartalmaz.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Harmadik kötet. Budán, 1839. Egy. ny. [2], 477 p.

Az Értekezések társlapja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

1840

Sorszámmal ellátott művek (60–69)

60. A^o hazudság. Vigjáték öt felvonásban Federicitől. Olaszból Galvácsy László. Budán, 1840. Egy. ny. 111, [3] p. /Külföldi játékszín 18./

Lektorok: b. Eötvös József és gr. Dessewffy Aurél.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

A 'Világirodalmi Lexikon' 3. kötete (Bp., 1975. Akadémiai Kiadó. p. 59.) a fordító keresztnevét hibásan közli.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1380/>

61. C. Julius Ceasar minden munkái. Fordítá és jegyzeteivel bővíté Szenczy Imre. Második kötet. A polgári, alexandriai, atrikai és hispaniai háborúról. Budán, 1840. Egy. ny. X, 11–384, [4] p. /Római classicusok magyar fordításokban 4./

A fordító előszavával, időrendi, valamint név- és tárgymutatóval.

Lektorok: Guzmics Izidor és Péczely József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

Megjelent 500 példányban.

Az első kötet 1839-ben jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1382/>

62. A' magyarországi szíkes vidékek természettudományi tekintetben. Irta D. Balogh József. Jutalmazott pályamunka. Budán, 1840. Egy. ny. VIII, 120 p., 1 t. /Természettudományi pályamunkák 2./

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1383/>

63. Ödipusz, a király. Szophoklesz színműve. Az eredeti hellenből fordította Guzmics Izidór. + Iphigeneia Auliszban. Eüripidesz színműve. Az eredeti hellenből fordította Guzmics Izidór. Budán, 1840. Egy. ny. 204, [2] p. /Hellen classicusok magyar fordításokban 1./

Folyamatos lapszámozással: pp. 3–104, 105–204.

Lektorok: Schedius Lajos és Kölcsey Ferenc.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1384/>

64. Negyedik László. Szomorújáték öt felvonásban. Irta Gyurmán Adolf. A' m. t. társaságtól 1839-ben második pályadíjat nyert. Budán, 1840. Egy. ny. 172, [4] p. /Eredeti játékszín 8./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1385/>

65. Rózsa. Vigjáték három felvonásban. Irta Szigligeti Edvárd. A' m. t. társaságtól 1840ben első pályadíjat nyert. Budán, 1840. Egy. ny. 128, [4] p. /Eredeti látékszín 9./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1386/>

66. Az életuntak. Vigjáték öt felvonásban. Irta Nagy Ignác. A' m. t. társaságtól 1840ben második pályadíjat nyert. Budán, 1840. Egy. ny. 175, [5] p. /Eredeti játékszín 10./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Megjelent 800 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1387/>

67. Népszerű erkölcstudomány. Irta Zsoldos Ignác. A' m. tudós társaság' költségein. Budán, 1840. Egy. ny. 54, [2] p.

Lektorok: Horváth Cyrill és Szilasy János.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1388/>

68. A' felsőbb analysis' elemei. Irta Győry Sándor. A' magyar tudós társaság' költségeivel. Második füzet. Budán, 1840. Egy. ny. [4], 125–264 p.

Lektorok: Bitnicz Lajos és Nyiry István.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Az első füzet 1836-ban jelent meg a Társaság 27. köteteként.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3020/>

69. Kinizsy Pálné Magyar Benigna imádságos könyve 1513. + Vegyes tárgyú régi magyar iratok 1342–1599. Kiadta a' magyar tudós társaság. Döbrentei Gábor, mint szerkesztő felügyelése alatt. Budán, 1840. Egy. ny. [4], XXVIII, 404 p. /Régi magyar nyelvemlékek 2./

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor előszavával.

Id. Szily Kálmán (Akadémiai Értesítő, 1898) és később Radó Polikárp is felfedezte e műnek egy variáns kiadását.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3034/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' m. t. társaság' különös használatára. Negyedik kiadás. Budán, 1840. Egy. ny. VI, 7–40 p.

Új kiadása 1841-ben jelenik meg.

Elhhez kapcsolódóan jelent meg: A' magyar nyelvtudománynak és nyelvphilosophiának a' Parthenon' magyar Grammatikájában fölfedezett új elvei. Egy toldalékkal a' magyar academia' orthographiai szabályiról. Nagyenyed, 1840. IV, 151 p.

A' nagy magyar szótár' belső elrendelésének, 's miképeni dolgoztatásának terve. Utasításul a' magyar tudós társaság' tagjainak. Budán, 1840. Egy. ny. IV, 5–28 p.

Schedel Ferencz előszavával.

Előzménye 1834-ben jelent meg.

Szövegét Vörösmarty Mihály és Schedel (Toldy) Ferenc állította össze (vö. Gergely Pál (szerk.): Vörösmarty Mihály: Akadémiai és Kisfaludy-társasági iratok. Bp., 1977. Akadémiai Kiadó. p. 712. /Vörösmarty Mihály összes művei 16./)

A' m. tudós társaság által kitett jutalomkérdések 1840-ben. Pest, 1840. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Negyedik kötet. 1836–1838. Egy aczél- és tizenkét kőmetszettel. Budán, 1840. Egy. ny. [2], VIII, 154, 207 p.

Az acélmetszet Kölcseyt ábrázolja. A kőmetszetek közül kilenc színes.

URL: <http://real-j.mtak.hu/483/>

M. tudós társasági névkönyv. astronomiai naplóval és kalendáriummal 1841-re. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1840]. Egy. ny. [4], 192, 84 p.

Az asztronómiai részt Nagy Károly szerkesztette, a „Physikai magasságmérés” fejezetet Vállas Antal írta.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6761/>

gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz: A' m. tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság 1839beli munkálódásairól 's pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1840. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a kilencedik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luchenbacher János.

Uj folyam hetedik kötet. Budán, 1840. Egy. ny. [2], 414 p.

Uj folyam nyolcadik kötet. Budán, 1840. Egy. ny. [4], 384 p.

Egy-egy kötet hat füzetet tartalmaz.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=EInyt=EIr.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Negyedik kötet. Budán, 1840. Egy. ny. [2], 508 p.

Az Értekezések társlapja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=EInyt=EIr.html>

Sorszámossal ellátott művek (70–74)

70. Az állat-ország fölosztva alkotása szerint alapul szolgáló az állatok természetleírásához s bevezetésül az összehasonlító bonctanhoz Cuvier báró által. Természet után rajzolt ábrákkal. A második átnézett és öregbített kiadás szerint fordította Vajda Péter. I. kötet. A m. academ. költségein. Budán, 1841. Egy. ny. LX, 644 p.

A szerző 1. és 2. kiadáshoz írt, továbbá a fordító előszavával.

Lektorok: Schedel Ferencz és Pólya József.

Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

A második kötet nem jelent meg, bár a fordítás elkészült.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1391/>

71. Számolási segéd, a köz életben gyakorta előforduló pénz-számolások tábláit s egyszerű szabályait példákkal felvilágosítva foglaló. [Irt] Hradnay Ferenc. A magyar academia költségein. Budán, 1841. Egy. ny. [10], 263, [2] p.

Lektorok: Bresztyenszky Adalbert és Gáty István.

Schedel Ferencz előszavával.

Elsősorban a kamatszámításról szól. A 41. oldaltól csak táblázat!

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1392/>

72. Honi városaink' befolyásáról nemzetünk' kifejtődésére és csinosbulására. Hetényi Jánostól. Jutalmazott pályamunka. Budán, 1841. Egy. ny. X, 11–240, XXXIII, [2] p. /Történettudományi pályamunkák 1./

Okleveles toldalékkal.

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1393/>

73. Közhasznu népi olvasókönyv. Négy részben értelemgyakorlásokat, erkölcsi elbeszéléseket és oktatásokat, az illendőség és okos magalkalmazás' szabályait, 's mindenféle tanulságos és mulattató verseket foglalván magában. Irta Edvi Illés Pál. Olvasókönyv. Harmadik, megjavított és bővített kiadás. A' magyar tudós társaság' költségén. Budán, 1841. Egy. ny. VI, 7–140 p. /Első oktatásra szolgáló kézikönyv 1./

Schedel Ferencz előszavával.

Előző kiadása 1838-ban jelent meg 43/a sz. alatt.

Erről a kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.)

Folytatása a 83-as sorszám alatt.

74. A büntetésről 's különösebben a halálbüntetésről. Irta Szemere Bertalan. Koszorozott pályamunka. Budán, 1841. Egy. ny. VI, 194, [2] p. /Törvénytudományi pályamunkák 1./

Schedel Ferencz előszavával.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1394/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' m. t. társaság' különös használatára. Ötödik kiadás. Budán, 1841. Egy. ny. VI, 7–40 p.

Új kiadása 1843-ban jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1395/>

A' m. tudós társaság által kitett jutalomkérdések 1841-ben. Pest, 1841. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv, astronomiai naplóval és kalendáriummal 1842-re. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1841]. Egy. ny. [4], 132, 86, [2] p., 2 t.

Az asztronómiai részt (pp. 1–132) Nagy Károly szerkesztette.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6762/>

gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz: A' m. tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1840beli munkálódásairól és pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1841. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a tizedik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8711/>

Magyar academiái értesítő. Az academia rendeletéből kiadja Schedel Ferencz. Első évfolyam. 1840. nov. – 1841. szept. Budán, 1840–1841. Egy. ny. 106 p., 1 t.

1–5. szám.

A második és harmadik évfolyam nem jelent meg.

URL: <http://real-j.mtak.hu/30/>

<http://real-j.mtak.hu/41/>

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János. Új folyam kilencedik kötet. Budán, 1841. Egy. ny. 391 p.
Új folyam tizedik kötet. Budán, 1841. Egy. ny. [4], 384 p.

Egy-egy kötet hat füzetet tartalmaz.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Ötödik kötet.
Budán, 1841. Egy. ny. [2], 531 p.

Az Értekezések társlapja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

1842

Sorszámmal ellátott művek (75–77)

75. Miss Sara Sampson. Szomorujáték öt felvonásban. Lessingtől.
Fordítá Kazinczy Ferencz. Budán, 1842. Egy. ny. 141, [3] p. /Külföldi
játékszín 19./

Ajánló: Bajza József és Schedel Ferencz.

*A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtítkári
megjegyzéseivel.*

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1397/>

76. Az ipar' és kereskedés' története Magyarországbán, a XVI. század'
elejéig. Irta Kossovich Károly. Első rangú pályamunka. + Az ipar' és
kereskedés' története Magyarországbán, a XIV. század' elejéig. Irta
Horváth Mihály. Másod rangú pályamunka. Budán, 1842. Egy. ny. XIX,
334, [2] p. /Történettudományi pályamunkák 2./

Folyamatos lapszámozással.

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1398/>

77. Felsőbb egyenletek, egy ismeretlennel. Irta D. Vállas Antal. A' m.
nemz. academia' költségével. Első füzet. Budán, 1842. Egy. ny. [2],
277, [5] p.

Lektorok: Győry Sándor és Vásárhelyi Pál.

Schedel Ferencz előszavával.

A második füzet 1848-ban jelenik meg (sorszáma: 104.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1424/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' m. tudós társaság által kitett jutalomkérdések 1842-ben. Pest, 1842. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: A/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Ötödik kötet. 1838–1840. Egy aczél- 's egy rézmetszettel. Budán, 1842. Egy. ny. [2], VIII, 240, 403 p.

Az acélmetszet Guzmics Izidort ábrázolja.

Online: <http://real-j.mtak.hu/354/>

M. Tudós társasági névkönyv, astronomiai naplóval és kalendáriummal 1843-ra. (Szerkesztette: gr. Széchenyi István és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1842]. Egy. ny. [4], 235, [1] p.

A kalendáriumot Nagy Károly állította össze.

<http://real-j.mtak.hu/6757/>

gr. Széchenyi István és dr. Schedel Ferencz: A' m. tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1840/41beli munkálódásairól és pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1842. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a tizenegyedik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8712/>

Magyar academiái értesítő.

E periodika második évfolyama nem jelent meg.

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János.

Uj folyam tizenegyedik kötet. Budán, 1842. Egy. ny. [4], 384 p.

Uj folyam tizenkettedik kötet. Budán, 1842. Egy. ny. [4], 392 p.

Egy-egy kötet hat füzetet tartalmaz.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Hatodik kötet. Budán, 1842. Egy. ny. [2], 517 p.

Az Értekezések társlapja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

1843

Sorszámmal ellátott művek (78–80)

78. Tisztujtás. Vigjáték négy felvonásban. Irta Nagy Ignác. A' m. t. társaságtól 1842ben első pályadíjat nyert. Budán, 1843. Egy. ny. 168, [2] p. /Eredeti játékszín 11./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

1844-ben javított kiadásban ismét megjelenik.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1399/>

79. Tatrosi másolat 1466-ból. + Vegyes tárgyú régi magyar iratok. 1540–1600. Kiadta a' magyar tudós társaság. Döbrentei Gábor felügyelése alatt. Budán, 1842. [1843]. Egy. ny. [6], XXXIV, LVII, 366, [12], VIII, 152 p. /Régi magyar nyelvemlékek 3./

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3031/>

80. Törvénytudományi műszótár. Közre bocsátja a' magyar tudós társaság. Budán, 1843. Egy. ny. XII, 444 p.

Szlemenics Pál, Stettner György, Sztrokay Antal, Perger János, Kölcsey Ferenc, Lassú István, Jászay Pál, Szász Károly, Bártfay Walther, Fogarasi János, Császár Ferenc és Zsivora György gyűjtése. Sajtó alá rendezte Perger János, majd halála után a munkát Sztrokay Antal folytatta.

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

1847-ben bővített kiadásban ismét megjelenik.

URL: <http://mek.oszk.hu/05200/05267/05267.pdf>

Sz. n. Magyar és német zsebszótár. Közre bocsátá a' magyar tudós társaság. Második, vagy német–magyar rész. Második kiadás. Budán, 1843. Egy. ny. VIII, 844, [2] p.

Döbrentei Gábor 1835-ös és Schedel Ferencz 1843-as főtítkári, valamint Vörösmarty és Schedel 1835-ös szerkesztői előszavával.

A számozatlan oldalakon Döbrentei Gábor 1835-ös főtítkári megjegyzéseivel.

Az 1835-ös kiadás javított változata.

Megjelent 2000 példányban.

A német–magyar rész második kiadásban nem jelent meg, annak első kiadása 1838-as. Sági István bibliográfiája szerint 1843-ban mindkét kötet újra megjelent (v. ö.: Sági István: A magyar szótárak és nyelvtanok könyvészete. = Magyar Könyvszemle, 1920/21. pp. 96–116; 1922. pp. 72–156 és klny.), Sági azonban téved: a német–magyar rész csak egyszer jelent meg.

„/1840/. júl. 6-án javasolták, hogy a kifogyóban levő német–magyar zsebszótárból újranyomassanak kétezer példányt, mégpedig valamivel nagyobb méretben. Az Igazgató Tanács ezt elfogadta, és év végén valóban megjelent.” – állapította meg

1977-ben Gergely Pál (vö. Gergely Pál (szerk.): *Vörösmarty Mihály: Akadémiai és Kisfaludy-társasági iratok. Bp., 1977. Akadémiai Kiadó. p. 711. /Vörösmarty Mihály összes művei 16./*). A megállapítás azonban téves, a szótár csak 1843-ban jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1348/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' m. t. társaság' különös használatára. Hatodik kiadás. Budán, 1843. Egy. ny. VI, 7–40 p.
Új kiadása 1844-ben jelenik meg.

A' magyar szókötés' főbb szabályai. A' magyar tudós társaság' külön használatára. Budán, 1843. Egy. ny. VI, 7–129, [3] p.
Schedel Ferencz előszavával.
Második kiadása 1852-ben jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1403/>

A' magyar tudós társaság' jutalomtételei 1843-ban. Pest, 1843. 1 lev.
Összeállította: Schedel Ferencz.
Mérete: B/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv 1844-re. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1843], Egy. ny. [9], 10–93, [1] p.
Megjelent 300 példányban.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6758/>

gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz: A' m. tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1841/2beli munkálódásairól és pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1843. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a tizenkettedik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8713/>

Magyar academiái értesítő.

E periodika harmadik évfolyama nem jelent meg.

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János.

Uj folyam tizenharmadik kötet. Budán, 1843. Egy. ny. [4], 384 p.

Uj folyam tizennegyedik kötet. Budán, 1843. Egy. ny. [4], 392 p.

Egy-egy kötet hat füzetet tartalmaz.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Hetedik kötet. Budán, 1843. Egy. ny. [2], 509 p.

Az Értekezések társlapja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Honi Irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és Fia magy. tud. akad. könyvtárosok és kiadók Pesten. I. évf. Pest, 1843. 56, [10] p.

A kiadó az 1843-as évfolyam végén feltüntetett folyóiratok között az alábbi megjegyzést teszi: „Tudománytár (...) Megjelenik az 'Akadémiai értesítő és Honi irodalmi hirdető' melléklapokkal havonként egyszer.” Az Eggenberger-féle könyvészet-kereskedelmi lap tehát akadémiai kiadványnak minősül, amelyet az Akadémia hivatalos könyvtárosai állítottak össze és jelentettek meg. Erről a tényről az eddigi bibliográfiák sehol nem tettek említést. E periodika 1834 és 1848 között jelent meg, összesen hat évfolyama ismeretes.

Sorszámmal ellátott művek (81–89)

81. A' büntetésről 's különösebben a' halálbüntetésről. Másod rangu pályamunka. Irta Sárváry Jakab. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Egy. ny. 165 p. /Törvénytudományi pályamunkák 2./

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3028/>

82. Kinizsi. Vígjáték három felvonásban. Irta Szigligeti. A' m. t. társaságtól 1842-ben második díjat nyert. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Egy. ny. 92 p. /Eredeti játékszín 12./

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1404/>

83/a. Első oktatásra szolgáló kézikönyv, vagyis a legszükségesebb tanok' összesége. Vallási különbség nélkül minden néptanítók s tanulók számára készült. A magyar tudós társaság által első rendű Marczibányi Lajos jutalommal koszorúzott pályamunka. Irta Edvi Illés Pál. Harmadik javított és bővített kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 290 p. /Első oktatásra szolgáló kézikönyv 2./

A fenti címleírás a Honi irodalmi hirdető 1844-es évfolyama alapján készült, mert a műből teljes példányt nem sikerült fellelnünk. Más címleírás alcímet is közöl e kötethez: „Közhasznu népi oktatókönyv' első darabja, melly a' számvetés-, időszámlálás-, természet-, egészség- és gazdaság-tudományt foglalja magában.”

Az 'Első oktatásra szolgáló kézikönyv' harmadik javított és bővített kiadásának 1. kötetét, az olvasókönyvet lásd fentebb a 73-as sorszám alatt!

Az oktatókönyv első kötetének előző kiadása 1838-ban jelent meg, lásd 43/b szám alatt.

Erről az 1844-es kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.).

83/b. Első oktatásra szolgáló kézikönyv, vagyis a legszükségesebb tanok' összesége. Vallási különbség nélkül minden néptanítók s tanulók számára készült. A magyar tudós társaság által első rendű Marczibányi Lajos jutalommal koszorúzott pályamunka. Irta Edvi Illés Pál. Harmadik javított és bővített kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 224 p., 3 t. /Első oktatásra szolgáló kézikönyv 3./

A fenti címléírás a Honi irodalmi hirdető 1844-es évfolyama alapján készült, mert a műből teljes példányt nem sikerült fellelnünk, bár ebből a kötetből egy majdnem teljes példány is előkerült, csak a címnegyede hiányos. Más címléírás alcímet is közöl e kötethez: „Közhasznu népi oktatókönyv' második darabja, mely négy részben a' földleírást két földképpel, történet-, törvény-, magyar nyelv- és írásmód-tant foglalja magában. Két földabrosz és 1 szépírási példánnyal.”

Az oktatókönyv második kötetének előző kiadása 1838-ban jelent meg, lásd 43/c szám alatt.

Erről az 1844-es kiadásról a retrospektív tankönyv-bibliográfia nem tud (vö. Fehér Erzsébet: Magyar nyelvű tankönyvek 1777–1848. Bp., 1995. OPKM. 246 p.).

A 83/a. és 83/b. művekből készült kisebb, önálló kötetek (tankönyvek), a szerző néptanító könyve második kötetéből:

Népszerű számvetéstan és időszámlálás' tudománya. Irta Edvi Illés Pál. Harmadik javított kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 88 p.

Az oktatókönyv első kötetének (azaz a teljes mű második kötetének) felhasználásával készült önálló mű.

Népszerű természet- és egészségtan. Irta Edvi Illés Pál. A' magyar tudós társaság által koszorúzott néptanító könyv' második kötetéből. Harmadik javított kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 120 p.

Az oktatókönyv első kötetének (azaz a teljes mű második kötetének) felhasználásával készült önálló mű.

Népszerű gazdaságtan. Irta Edvi Illés Pál. A' magyar tudós társaság által koszorúzott néptanító könyv' második kötetévl. Harmadik javított kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 87 p.

Az oktatókönyv első kötetének (azaz a teljes mű második kötetének) felhasználásával készült önálló mű.

Népszerű földleírás két földképpel, történet- és törvénytan. Irta Edvi Illés Pál. A' magyar tudós társaság által koszorúzott néptanító könyv' második kötetéből. Harmadik javított kiadás. Pest, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 118 p., 2 t.

Az oktatókönyv második kötetének (azaz a teljes mű harmadik kötetének) felhasználásával készült önálló mű.

Népszerű magyar nyelvtan és írásmód, idegen szók' lajstromával, egy szépirási példánnyal és két kalauzoló beszéddel a 'bírálokhoz és iskola tanítókhöz. Irta Edvi Illés Pál A' magyar tudós társaság által koszorúzott néptanító könyv' második kötetéből. Harmadik javított kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 110 p., 1 t.

Az oktatókönyv második kötetének (azaz a teljes mű harmadik kötetének) felhasználásával készült önálló mű.

84. Főúr és pór. Szomorújáték öt felvonásban Obernyik Károlytól. „A m. t. társaságtól 1843-ban 100 aranyat nyert”. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 149 p. /Eredeti játékszín 13./

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1405/>

85. Magyarországnak közgazdaságilag nevezetes termékeiről. Irta Wagner Dániel. Első rangu pályamunka. + Magyarországnak közgazdaságilag nevezetes termékeiről. Irta D. Török József. Másod rangu pályamunka. Budán, 1844. Egy. ny. VI, 243 p. /Természettudományi pályamunkák 3./

Folyamatos lapszámozással.

Schedel Ferencz előszavával.

Megjelent 500 példányban.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1408/>

86. Verböczi István' hármaskönyve. Az MDXVII-ki eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a' magyar tudós társaság. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. IV, 465, [3] p.

Fordította: Bertha Sándor, Fogarasi János, Luczenbacher János, Szalay László, Tóth Lőrinc.

Lektorok: Jankowich Miklós, Szlemenics Pál, Sztrokay Antal, Jerney János, Vörösmarty Mihály.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3005/>

87. A lélektudománynak nevelési fontosságáról. Irta Hetényi János. Első rangu pályamunka. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. XVI, 247 p. /Philosophiai pályamunkák 2./

Schedel Ferencz előszavával.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1410/>

88. Az első és másod rendü görbék öszrendesekre átvitele 's főbb tulajdonságaik. Irta D. Taubner Károly. Első rangu pályamunka. + Az első és másod rendü förbék, azoknak öszrendesekre átvitele és főbb tulajdonságaik. Irta Fest Vilmos. Másod rangu pályamunka. Budán, 1844. Egy. ny. XII, [2], 62, [3], 104 p., 8 t. /Mathematicai pályamunkák

1./

*Schedel Ferencz előszavával.
Megjelent 500 példányban.*

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1411/>

89. Sebészség, melyet előadási kézikönyvül kiadott dr. Chelius M. J. heidelbergi professor. A negyedik öregbített és javított eredeti kiadat után a pesti m. kir. egyetemenbeli orv. kar iskolai használatára fordítá dr. Kun Tamás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.: Egy. ny.]. 329, 7 p.

Lektorok: Horváth József és Pólya József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Előzménye az 53-as sorszám alatt.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/2327/>

Sz. n. Tisztujtás. 1842-ben 100 arany pályadíjat nyert vígjáték négy felvonásban. Irta Nagy Ignác. Második javított kiadás. Pest, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 171 p.

A „Honi irodalmi hirdető címleírása alapján.

A Magyar Könyvészet e kiadást nem regisztrálta.

Első kiadásban 1843-ban jelent meg a Társaság 78. sorszámozott kiadványaként, az Eredeti játékszínek sorában a 11. kötetként.

1845-ben újra megjelenik.

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Magyar helyesírás' és szóragasztás' főbb szabályai. A' magyar t. társaság' külön használatára. Hetedik kiadás. Pesten, 1844. [Forg.]: Eggenberger J. és fia., [Ny.: Trattner-Károlyi]. VIII, 9–48 p.

Új kiadása 1847-ben jelenik meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1395/>

A' magyar tudós társaság' jutalomtételei 1844-ben. Pest, 1844. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: B/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névköny 1845-re. (Szerkesztette: gr. Széchenyi István és Schedel Ferencz.) Budán, [1845]. Egy. ny. [9], 10–101, [3] p.

1845 áprilisában került forgalomba.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8651/>

gr. Széchenyi István és dr. Schedel Ferencz: Igazgatósági jelentés a' m. tudós társaság' 1842/3beli munkálódásairól és pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1844. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a tizenharmadik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

URL: <http://real-j.mtak.hu/8714/>

Magyar academiái értesítő. Az academia rendeletéből kiadja Schedel Ferencz. Negyedik évfolyam. 1843. dec. – 1844. dec. [7. szám]. Budán, 1844. Egy. ny. 214 p., 2 t.

URL: <http://real-j.mtak.hu/52/>

<http://real-j.mtak.hu/63/>

Tudománytár. Értekezések. Szerkeszti Luczenbacher János.
Uj folyam tizenötödik kötet. Budán, 1844. Egy. ny. [4], 384 p.
Uj folyam tizenhatodik kötet. Budán, 1844. Egy. ny. [4], 384, [2] p.

*Egy-egy kötet hat füzetet tartalmaz.
Ez a Tudománytár utolsó évfolyama.*

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Tudománytár. Literatura. Szerkeszti Almási Balogh Pál. Nyolcadik kötet. Budán, 1844. Egy. ny. [2]. 506. [2] p.

*Az Értekezések társlapja.
Utolsó évfolyam.*

URL: <http://real-j.mtak.hu/view/journal/Tudom=E1nyt=E1r.html>

Honi Irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és Fia magy. tud. akad. könyvtárosok és kiadók Pesten. II. évf. Pest, 1844. 56, [10] p.

Lásd az 1843-as évfolyamhoz kötött megjegyzést!

1845

Sorszámmal ellátott művek (90–92)

90. Gerő. Szomorújáték négy felvonásban, egy előjátékkal. Szigligeti Edvárdtól. A³ m. t. társaságtól 1843-ban pályadíjat nyert. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Szilády ny. 184, [2] p. /Eredeti játékszín 14./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

E kötetről a kecskeméti Szilády-nyomda kiadványait összegző tudományos munka nem tud, a mű címléírása az 1959-ben közreadott kötetből kimaradt (vö. Joós Ferenc – Fenyvessiné Góhér Anna: Az első kecskeméti könyvnyomda története és

kiadványainak bibliográfiája 1841–1918. Kecskemét, 1959. Bács-Kiskun megyei Katona József Könyvtár. pp. 40–41.)

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1412/>

91. Albius Tibullus' elégiái négy könyvben. Fordítá, jegyzetekkel Egyed Antal. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. VIII, 138, [2] p. /Romai classicusok magyar fordításokban 5./

A fordító előszavával.

Lektorok: Horvát Endre és Kölcsey Ferenc.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz föitkári megjegyzéseivel.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1413/>

92. Vándor színészek. Vigjáték három felvonásban. Szigligeti Edvárdtól. A m. tudós társaságtól 1844-ben megkoszorúzott vigjáték. Első rangú pályamű. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger és fia. [Ny.]: Szilády ny. 118, [2] p. /Eredeti játékszín 15./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz föitkári megjegyzéseivel.

E kötetről a kecskeméti Szilády-nyomda kiadványait összegző tudományos munka nem tud, a mű címléírása az 1959-ben közreadott kötetből kimaradt (vö. Joós Ferenc – Fenyvessiné Góhér Anna: Az első kecskeméti könyvnyomda története és kiadványainak bibliográfiája 1841–1918. Kecskemét, 1959. Bács-Kiskun megyei Katona József Könyvtár. pp. 40–41.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1414/>

Sz. n. Tisztujtítás. 1842ben 100 arany pályadíjt nyert vigjáték négy felvonásban. Irta Nagy Ignác. Harmadik kiadás. Pesten, 1845. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 171 p.

A „Honi irodalmi hirdető” címléírása alapján.

A Magyar Könyvészet e kiadást nem regisztrálta.

Első kiadásban 1843-ban jelent meg a Társaság 78. sorszámozott kiadványaként, az Eredeti játékszínek sorában a 11. kötetként.

Második kiadásban 1844-ben jelent meg.

Az 1845-ös kiadás az 1844-es utánnnyomása.

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Javaslat a' m. tud. társaság' rendszabásai' módosítása iránt. A tagok' számára kézirat gyanánt. Budán, 1845. Egy. ny. 19 p.

Budapestnek árvíz ellen megóvásáról. G. Andrásy György jutalmaira érkezett pályairatok. Az azokra kelt véleményekkel, valamint Gáty István és Györy Sándor acad. tagok e tárgybeli külön értekezéseikkel együtt. Egy atlasszal. Pesten, 1845. Eggenberger J. és Fia. X, 365 p., 4 t.

Gr. Andrásy György és Schedel Ferencz előszavával.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1316/>

A' magyar tudós társaság' némelly kiadásai leszállított áron. (Szerk.: Schedel Ferencz). [Budán, 1845. Egy. ny.] 1 lev.

Schedel az igazgatóság rendelkezése nyomán állította össze a listát 1845. dec. 20-án.

A műveket az Eggenberger-cég forgalmazta.

A' magyar tudós társaság' jutalomtételei 1845-ben. Pest, 1845. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: szűkített A/4

Évkönyvek, periodikák

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Hatodik kötet. 1840–1842. Egy aczél- és öt kőmetszettel. Budán, 1845. Egy. ny. [2], VII, 448 p.

Az acélmetszet a Budai Ézsajást [Ézsaiást] ábrázolja.

URL: <http://real-j.mtak.hu/477/>

gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz: A' m. t. társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1843/4beli munkálkodásairól 's pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1845. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a tizennegyedik igazgatósági jelentés.

Készült a névkönyv alapján.

Magyar academiai értesítő.

E periodika ötödik évfolyama nem jelent meg.

Honi Irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és Fia magy. tud. akad. könyvtárosok és kiadók Pesten. III. évf. Pest, 1845. 50, [4] p.

Lásd az 1843-as évfolyamhoz kötött megjegyzést!

1846

Sorszámmal ellátott művek (93–97)

93. Hunyadi László. Történeti drama öt szakaszban. Tóth Lőrincztől. A m. tudós társaság által megkoszorúzott. Pesten, 1846. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.]: Szilády ny. 194, [2] p. /Eredeti játékszín 16./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel, amely még 1845 szeptemberében íródott, a mű vizsont (a címlapon olvasható adat szerint) 1846-ban jelent meg.

E kötetről a kecskeméti Szilády-nyomda kiadványait összegző tudományos munka nem tud, a mű címléírása az 1959-ben közreadott kötetből kimaradt (vö. Joós Ferenc – Fenyvessiné Góhér Anna: Az első kecskeméti könyvnyomda története és kiadványainak bibliográfiája 1841–1918. Kecskemét, 1959. Bács-Kiskun megyei Katona József Könyvtár. pp. 40–41.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1416/>

94. A' lélektudomány viszonya a neveléshez. Irta Beke Kristóf. Másod rangu pályamunka. + A' lélektudomány hatása a' nevelésre. Irta Wargha István. Harmad rangu pályamunka. Pesten, 1845. [1846]. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. 394, [6] p. /Philosophiai pályamunkák 3./

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel, amely 1846 májusában íródott. A kötet tehát csak 1846-ban jelent meg.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1417/>

95. A magyar szókötés szabályai. A magyar tudós társaság által koszorúzott pályamunka. Irta Szilágyi István. + A' magyar szókötés szabályai. A' magyar tudós társaság által díjazott pályamunka. Irta Fábíán István. Pesten, 1846. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. VIII, 276, [8] p. /Nyelvtudományi pályamunkák. 3./

Schedel Ferencz előszavával.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1418/>

96. Magyar ékes szókötés. A' magyar tudós társaság' jutalomkérdésére. Irta Szvorényi József. Első rangu pályamunka. Budán, 1846. Egy. ny. VI, 253, [5] p. /Nyelvtudományi pályamunkák 4./

Schedel Ferencz előszavával.

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ168069102

97. Homer Odysseája. Hellenből Szabó István. Pesten, 1846. [Forg.]: Ifj. Kilián György. [Ny.: Szilády ny.] 8, 336, [4] p. /Hellen classicusok magyar fordításokban 2./

A fordító előszavával.

Lektorok: Hunfalvy Pál és Székács József.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

A M. Tudós Társaság ennek kéziratát 1846. febr. 21-én engedte át kinyomtatásra –díjmentesen – ifj. Kilián Györgynek.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1419/>

Sz. n. Góry sziromirat /= codex/. Kiadta a' magyar tudós társaság. Döbrentei Gábor, mint szerkesztő felügyelése alatt. Budán, 1846. Egy. ny. XXXVIII, XXII, 100 p. /Régi magyar nyelvemlékek 4. Első osztály./

1846-ban a második részt (Második osztályt) is kinyomatta Döbrentei, de az előszót már nem írta meg hozzá, így e munka – négy évtizeddel később – a neves nyelvészre, Volf Györgyre maradt, aki azt pótolta, a teljessé vált művet 1888-ban forgalomba is hozta az Akadémia. E mű a Winkler-kódex, amelynek pontos szövegközlése időközben – 1874-ben – már megjelent a Nyelvemléktár 2. kötetében.

Az 1846-os szedett szöveg terjedelme: 126 p. volt, az 1888-as pótlás terjedelme: 13 p. Az 1846-ban kiszedett ívek 1888-ig vártak tehát a nyilvánosságra hozatalra, addig az Akadémia tárolta azokat.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/3017/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

A' magyar nyelv' rendszere. Közre bocsátá a' magyar tudós társaság.
Budán, 1846. Egy. ny. XII, 374 p.

Schedel Ferencz előszavával.

A kötet Czuczor Gergely szerkesztésében készült, s a következő évben ismét megjelent.

1846-ban kiadták: 2000 példányban.

Lásd: Szathmári István: Ki lehet a szerzője a Magyar Tudós Társaság 1846. évi nyelvтанát névtelenül ismertető korabeli recenzióának? In: Kiss Jenő – Szűts László (szerk.): Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből. Bp., 1991. Akadémiai Kiadó. pp. 643–650. (A recenzió szerzője: Erdélyi János.)

URL: <http://real-eod.mtak.hu/776/>

A' magyar tudós társaság' jutalomtételei 1846-ban. Pest, 1846. 1 lev.

Összeállította: Schedel Ferencz.

Mérete: B/5

Évkönyv, névkönyv, periodikum

A' magyar tudós társaság' Évkönyvei. Hetedik kötet. 1842–1844. Két arcképpel. Budán, 1846. Egy. ny. [2], XII, 537 p.

Az egyik metszet József nádort, a másik Kőrösi Csoma Sándort ábrázolja.

Az 1845–47-es időszak eseményeit összefoglaló 8. kötet csak 1860-ban jelenik meg.

URL: <http://real-j.mtak.hu/1898/>

M. tudós társasági névkönyv 1846-ra. (Szerkesztette: gr. Teleki József és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1846]. Egy. ny. [9], 10–100, [2] p.

1846 márciusában került forgalomba.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6910/>

gr. Széchenyi István – dr. Schedel Ferencz: A' magyar tudós társaság' igazgatóságának jelentése a' társaság' 1844/5beli munkálkodásairól 's pénztára' mibenlétéről. [Budán, 1846. Egy. ny.]. 8 p. (számozatlan)

Ez a tizenötödik, egyben utolsó igazgatósági jelentés az 1831–1848 közötti korszakban.

Készült a névkönyv alapján.

Magyar academiái értesítő.

E periodika hatodik évfolyama nem jelent meg.

Honi Irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és Fia magy. tud. akad. könyvtárosok és kiadók Pesten. IV. évf. Pest, 1846. 48, [4] p.

Lásd az 1843-as évfolyamhoz kötött megjegyzést!

1847

Sorszámmal ellátott művek (98-103)

98. Fenyítő törvényszéki magyar törvény. Fejtegette Szlemenics Pál. Második, ujonan átdolgozott kiadás. Kiadta a' m. t. társaság. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. [8], 189, [5] p.

Lektorok: Fogarasi János és Sztrokay Antal.

A számozatlan oldalakon Schedel Ferencz főtitkári megjegyzéseivel.

Első kiadása 1836-ban jelent meg.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1846. okt. 12-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1355/>

99. Törvénytudományi műszótár. Közre bocsátja a' magyar tudós társaság. Második, tetemesen bővített kiadás. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. X, 488 p.

A „Hivatalos műszótár” a „Kereskedői szótár” és Fogarasi J. jogtani műszókönyve 3. kiadása szakkifejezéseivel bőv. kiad.

Schedel Ferencz előszavával.

Első kiadása 1843-ban jelent meg.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1845. júl. 5-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/565/>

100. Párhuzamos életrajzok Plutarchból. Hellenből fordította D. Székács József. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. [Ny.: Szilády ny.] XIV, 395 p. /Hellen classicusok magyar fordításokban 3./

A fordító igen alapos jegyzeteivel.

Lektorok: Guzmics Izidor és Kis János.

Schedel Ferencz előszavával.

E kötetről a kecskeméti Szilády-nyomda kiadványait összegző tudományos munka nem tud, a mű címléírása az 1959-ben közreadott kötetből kimaradt (vö. Joós Ferenc – Fenyvessiné Góhér Anna: Az első kecskeméti könyvnyomda története és kiadványainak bibliográfiája 1841–1918. Kecskemét, 1959. Bács-Kiskun megyei Katona József Könyvtár. p. 42.).

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1422/>

101. Keresztúry József: A hazánkban létező hitbizományok átalakítása terve. Első rangu pályairat. + Benczur János: A magyarországi hitbizományok czélszerű átváltoztatásáról. Harmad rangu pályamunka. + Varga Soma: A hazai hitbizományok átalakításáról. Harmad rangu pályamunka. Pest, 1847. [Forg.]: Eggenberger J. és fia. Ny. n. XI, 264, [2] p., 3 t. [Törvénytudományi pályamunkák 3.]

A külső címlapon: A' magyarországi hitbizományok átalakításáról. Az Academia által 1846-ban báró Dercsényi János-féle jutalmakkal koszorúzott pályamunkák.

Toldy Ferenc előszavával. (1847. májusában a főtitkár Schedelről Toldyra magyarosította a nevét.)

Ez tekinthető a Törvénytudományi pályamunkák 3. kötetének.

Sorszám nem szerepel az előszóban, de valószínűsíthető, hogy ez volt a 101-es sorszámú kiadvány. A 100-as, 102-es és 103-as kiadványban van sorszám.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1420/>

102. A' képzetes mennyiségek tulajdonságai, 's mind analiticaí, mind mértani értelmök. Irta Arenstein József. Első rangu pályamunka. Pesten, 1847. [Forg.]: Kilián György. [Ny.]: Beimel ny. VI, 93, [4] p. /Mathematicai pályamunkák 2./

Toldy Ferencz előszavával.

Megjelent a szerző költségén, a sorozat megjelölésével.

103. Az ember' szelleme, viszonyaiban a' testi élethez, vagy a' gondolkodás' élettudományának alapvonatai. Orvosoknak, philosophusoknak, és a' szó magasb értelmében embereknek. Hartmann Fülep Károly orvos doctor után Soltész János. Kiadta a' m. tudós társaság. S. Patakon, 1847. [Ny.]: Nádaskay A. ny. XXIV, 364, [2] p.

Lektorok: Bugát Pál és Szilasy János.

Toldy Ferencz előszavával.

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Academiai gyász. Emlékbeszéd József főherczeg nádor academiai pártfogó felett. Az Academia' rendkívüli köz ülésében január XXV. MDCCCXLVII. Mondotta D. Schedel Ferencz. Budán, [1847]. Egy. ny. 25 p.

Megjelent 450 példányban.

URL:

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ137177602

A' magyar nyelv rendszere. Közre bocsátá a' magyar tudós társaság. Második kiadás. Budán, 1847. Egy. ny. XII, 374 p.

Változatlan utánn nyomás.

Schedel Ferencz 1846-os előszavával.

Az első kiadás 1846-ban jelent meg.

Magyar helyesírás' és szóragozás főbb szabályai. Nyolczadik javított kiadás. Pesten, 1847. [Forg.]: Eggenberger. [Ny.]: Beimel ny. 46, [1] p.

A korábbi kiadásokban a „szóragozás” helyett „szóragasztás” szerepel. A bibliográfiák e változásra nem hívják fel a figyelmet.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1846. okt. 12-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

A' magyar tudós társaság' jutalomtételei 1847-ben. Pest, 1847. 1 lev.

Összeállította: Toldy Ferencz.

Mérete: szűkített A/4

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv 1847-re. (Szerkesztette: gr. Széchenyi István és dr. Schedel Ferencz). Budán, [1847]. Egy. ny. [9], 10–132 p.
1847 áprilisában került forgalomba.

URL: <http://real-j.mtak.hu/6759/>

Igazgatósági jelentés.

Az 1845/46-os (tizenhatodik) igazgatósági jelentés nem jelent meg.

Magyar academiái értesítő. Az academia rendeletéből kiadja Schedel (Toldy) Ferencz. Hetedik évfolyam. 1847. jan. – 1847. dec. [12. szám.] Pesten, 1847. [Ny.]: Beimel ny. + 1847. nov.-tól: Kozma ny. VIII, 406 p., 18 t.

Év közbeni nyomdahely változások: pp. 1–290. Beimel ny.; pp. 291–406. Kozma ny.

URL: <http://real-j.mtak.hu/74/>

Honi Irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és Fia magy. tud. akad. könyvtárosok és kiadók Pesten. V. évf. Pest, 1847. 52, [6] p.

Lásd az 1843-as évfolyamhoz kötött megjegyzést!

1848

Sorszámmal ellátott művek (104)

104. Felsőbb egyenletek, egy ismeretlennel. Irta D. Vállas Antal. [Második füzet.] Kiadja a' magy. tud. társaság. Eggenberger és fia költségén. Budán, 1848. Egy. ny. VI, [2], 273–574 p.

Az első füzet 1842-ben jelent meg 77-es sorszám alatt. A szerző a kötetben azt kéri a könyvkötőtől, hogy ha a két füzetet egybekötik, az első kötet végén levő 18. nyomdai ív anyagát vegyék ki, s így kössék be a munkát. Könyvtárainkban mind a kötött, mind a fűzött változat megtalálható.

A M. Tudós Társaság e mű kéziratát 1846. okt. 12-én engedte át – díjmentesen – kinyomtatásra az 'Eggenberger József és Fia' cégnek.

URL: <http://real-eod.mtak.hu/1424/>

Hivatalos, nem sorszámozott kiadványok

Utasítás a ' m. academiái könyvtár' tisztségviselői számára. Budán, 1848.
Egy. ny. 31 p.

Toldy Ferencz előszavával.

Évkönyv, névkönyv, periodikum

M. tudós társasági névkönyv 1848-ra. (Szerkesztette: Toldy Ferencz.)
Budán, [1848]. Egy. ny. 108 p.

1848 áprilisában került forgalomba.

Megjelent 250 példányban.

URL: <http://real-j.mtak.hu/7902/>

Igazgatósági jelentés.

Az 1846/47-es (tizenhetedik) igazgatósági jelentés nem jelent meg.

Tagajánlások.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteményének katalógusa szerint az Akadémia már 1847-ben adott ki nyomtatott formában tagajánlásokat. Az 1847-es viszont még az említett könyvtárban sem található meg, tehát lehetséges, hogy meg sem jelent, hanem elírásról van szó.

Magyar academiái értesítő. Az academia rendeletéből kiadja Toldy Ferencz. Nyolczadik évfolyam. 1848. jan. – 1848. ápr. [3. szám.] Pesten, 1848. Trattner–Károlyi ny. 79 p.

Ez a három szám a Társalkodóban megjelent academiái hírek áttördelt változata, tehát retrospektív közlés.

URL: <http://real-j.mtak.hu/85/>

Honi Irodalmi Hirdető. Kiadják Eggenberger J. és Fia magy. tud. akad. könyvtárusok és kiadók Pesten. VI. évf. Pest, 1848. 47 p.

Lásd az 1843-as évfolyamhoz kötött megjegyzést!

**A Magyar Tudós Társasághoz kapcsolódó,
de nem a Társaság gondozásában megjelent művek**

Szerzői kiadásban megjelent akadémiai székfoglalók

Bloch Móric: Nyelvészeti nyomozások. Buda, 1841. Egy. ny. 35 p.
Bloch (Ballagi) Móric 1840-ben lett az Akadémia lev. tagja, székfoglalóját 1840. dec. 28-án tartotta.

Magyar Bank. Irta 's a' m. tud. társaságnak 1841. július 19. tartott közgyűlésében olvasta Fogarasi János. Pest, 1841. Eggenberger és Fia. 46 p.
Ez lényegében Fogarasi lev. tagsági székfoglalója. 1838. szept. 7-én lett lev. taggá, de 1841 előtt székfoglalót nem tartott.

Korponay János: Hadi földírás. 1. köt. Pest, 1845. Beimel ny. 339 p.
Korponay J. 1844-ben lett az Akadémia lev. tagja. Székfoglalóját – a fenti mű összegzéseként – 1845. márc. 17-én tartotta.

Frank Ignác: Ősiség és elévülés. Buda, 1848. Egy. ny. 61 p.
Frank Ignác 1847-ben lett az Akadémia lev. tagja, székfoglalóját 1848. szept. 18-án tartotta.

Nagyjuttalomban részesült művek szerzői kiadásban

Nagyjuttalmat⁷⁵ általában más kiadók által már megjelentetett műveknek adományozott a Tudós Társaság. Közülük az egyik mű első kötete re-

⁷⁵ Az Akadémiai Nagy- és Mellékjuttalom. = Akadémiai Értesítő, 1890. pp. 70–77. (Összefoglaló.); Viszota Gyula: Az Akadémia emlékerlegei. = Akadémiai Értesítő, 1909. pp. 97–100. (A nagyjuttalomhoz 1837 és 1847 között emlékerleg is járt.); Fráter Jánosné (szerk.): Az Akadémia jutalmazási rendszere 1831–1949. = Magyar Tudomány, 1974. pp. 667–673.; Fekete Gézőné: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtetelei és előzményei. Bp., 1988. MTAK. 229 p. (A Magyar Tudományos

szesült e kitüntetésben, míg egy másik munka a nagyjutalom odaítélése után ismét megjelent, s odaítélt jutalom tényét az új kiadás címlapján fel is tüntették.

Elemi arithmologia. Arithmographia. Írta: Nagy Károly. 1. köt.: Arithmetika. Számírás különféle jegyekkel. Bécs, 1835. Rohrmann és Schweigerd. XVII, 382 p.; 2. köt.: Elemi algebra. Számírás közönséges jegyekkel. Bécs, 1837. Rohrmann és Schweigerd. XIV, 373 p.

E mű első kötete 1836-ban akadémiai nagyjutalomban részesült, s ezt aényt a második – a szerző által közreadott – kötetten már fel is tüntették. Akadémiai nagyjutalomban mindig a már megjelent műveket, ill. szerzőiket tüntették ki.

Zsoldos Ignác: A szolgabírói hivatal. Törvénykezési rész. Második kiadás. A magyar t. társaság által 1843-ban az évi „nagy jutalom”-mal koszorúzott munka. Pápán, 1843. Ref. főisk. ny. XII, 2, 15–427 p.

A Tudós Társaság e mű 1842-ben, ugyancsak Pápán megjelent első kiadását jutalmazta.

Bíráúi voltak: Szlemenics Pál, Sztrokay Antal, Fogarasi János, Fábíán Gábor, Vörösmarty Mihály.

A szerző 1843-ban a jutalmazott művet újra megjelentette, s a jutalmazás tényét a címlapon is feltüntette.

A második kiadást 1844-től Eggenbergerék is forgalmazták.

Más jutalmak

A Társaság jutalomkérdéseire beküldött és díjat nyert dolgozatók többségét a Magyar Tudós Társaság jelentette meg. Néhány mű azonban a díjazottak saját kiadásában látott napvilágot, s mi-

Akadémia Könyvtárának közleményei. Új sorozat 21/96.) – *Online:* <http://real-eod.mtak.hu/331/>

vel az eddigi könyvészetek e két csoportot nemigen tudták különválasztani, a fenti bibliográfia kiegészítésekképpen közöljük annak a néhány, akadémikusok által elbírált s díjazott munkának a címét, amely nem a Magyar Tudós Társaság gondozásában jelent meg.

Bánya. Az ifjúság képzésére kiadja Peregriny Elek.

1. köt. 1–6. füz. Buda, 1841. Egy. ny. 309 p., 2t.

2. köt. 1–2. r. Pest, 1845. [Kiad.]: Hartleben. 154, 155 p.

E pályamű 1843-ban a Gorove-jutalmat nyerte el.

E munkával kapcsolatosan az Akadémia jutalomtételeit összegző munkában pontatlan adat található. A díjnyertes munka így szerepel a kiadványban: „Peregriny Elek: Bánya. Az ifjúság képzésére. Budán, 1840. M. Kir. Egy. bet. 96 p.” (V. ö. Fekete Gézáné: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtételei és előzményei. Bp., 1988. MTA Könyvtára. p. 105.). A mű viszont ennél jóval terjedelmesebb.

Párhuzam az Európába költözködő magyar nemzet s az akkori Európa polgári s erkölcsi műveltsége között. Irta Horváth Mihály. A Magyar Academia által 1846-ban Martzibányi-intézetbeli jutalommal koszorúzott munka. Pesten, 1847. Emich G. áruja. Ny.: Ueberreuter Károly Bécsben. VI, 132 p.

Toldy Ferencz előszavával.

Az Akadémia 1846-ban még azt tervezte, hogy e művet saját gondozásában fogja megjelentetni.

E jutalmazott műről az Akadémia jutalomtételeit összegző monográfia nem tud, a többi, 1846-ban jutalmazott munkát viszont ismerteti (v. ö.: Fekete Gézáné: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtételei és előzményei. Bp., 1988. MTA Könyvtára. p. 41.). Ennek az lehet az oka, hogy a többi mű már kinyomtatott formában került a bizottság elé, s mint megjelent művet jutalmazták, míg Horváth munkája kézirat volt, s csak egy évre rá

jelent meg, e tényre pedig az Akadémia történészei eddig nem figyelték fel.

Benczur János: A szabadság és társadalmi rend elméletei. Pesten, 1848. Emich ny. 298 p.

E mű kézírata 1845-ben a Philosophiai Osztály jutalmát nyerte el.

A népnevelés hatása Magyarhon népeinek erkölcsiségére. A M. Tudós Társ. által 1847-ben koszorúzott pályamű. Irta Ney Ferencz. Kiadta a M. Irodalomterjesztő Társulat. Pesten, 1848. Beimel J. ny. 16, 17–144, 4 p.

Toldy Ferencz előszavával.

E mű kézírata 1847-ben a Gorove-jutalmat nyerte el.

E munkával kapcsolatosan az Akadémia jutalomtétéleit összegző munkában pontatlan adat található. A díjnyertes munka így szerepel a kiadványban: „A népnevelés hatása Magyarhon népeinek erkölcsiségére. Pest, 1848. Emich. 40 p. (V. ö. Fekete Gézáné: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtétélei és előzményei. Bp., 1988. MTA Könyvtára. p. 105.). A mű a közölt-nél terjedelmesebb, s nem Emichnél jelent meg.

Megjegyezzük, hogy a kiadó, a Magyar Irodalomterjesztő Társulat 1847-től kezdődően adott közre tudományos műveket, köztük Török József akadémikus „A' két magyar haza első rangu gyógyvizei és fürdő-intézetei természet-, vegy- és gyógytani sajátásaikban előterjesztve” c. munkája első kiadását is (V. ö. Szállási Árpád: Debrecen első orvos-akadémikusa: Török József (1813–1894). Debrecen, 1998. 131 p.). Töröknek egyébként 1844-ben már jelent meg pályaműve a Tudós Társaság gondozásában.

Zaránd-vármegye' földirati, statistikai és történeti leírása. Szerző Kozma Pál. Kolozsvárott, 1848. Ref. koll. bet. 109 p.

E mű kézírata 1847-ben a Történetírási Osztály jutalmát nyerte el.

Az Akadémia elvi támogatásával megjelent mű

Új magyar-szláv és szláv-magyar szótár. Irta Jancsovcics István a' magyar tudós társaság meghagyásából. (A' szerző sajátja). Szarvason, 1848. Réthy L. ny. I. rész. Magyar–szláv szótár. Bevezetésül a szláv nyelvtan [magyarul]. XLVIII, 448 p., II. rész: Szláv–magyar szótár. Bevezetésül a magyar nyelvtan [szlovákul]. XLVIII, 417 p.

Toldy Ferencz 1848. ápr. 15-én kelt lektori jelentésével.

Abban – egyebek között – ez áll: „...ha Kegyed azt a' Társaság költségén kívánja közrebocsátani 's ha az egész munka is szokott módon bírálat alá adatván, az illető bírálók javallását nyerendi, annak kiadását is elvállalni kész.”

Jancsovcics István nem nyújtotta be bírálatra a munkát, ennek ellenére több akadémiai bibliográfia – tévesen – a Tudós Társaság által kiadott műnek tekinti.

A szerző a mű eladásából származó bevételt a Tudós Társaságnak ajánlotta

A Föld- és Éggömb a Magyar Tudós Társaság szakmai támogatásával

Klinghammer István összefoglalója: Nagy Károly, ez a külföldön tanult és a világot bejárt matematikus és gazdasági szakértő, egy 12 coll átmérőjű (kb. 32 cm) minta-földgömböt készített. Jüttner osztrák ezredes két lábnyi átmérőjű tekéje után, angol és francia térképek segítségével. Majd még ugyanebben az évben egy hasonló nagyságú éggömböt szerkesztett, amelyen 1600 csillagot tüntetett fel. A Magyar Tudományos Akadémia javaslatára a föld- és éggömböket magyar felirattal látta el. A földgömböket Bécsben sokszorosították a magyar

iskolák számára. – A „Hírnök” 1840. évi 77. száma örömmel adta hírül a magyar közönségnek, hogy az első magyar földtekék elkészültek, és hogy Batthyány Kázmér gróf bőkezűségéből minden olyan iskola ajándékkal kapja azt, amelyben „a földiratot nagyobb terjedelemben tanítják”. Fel is sorolta a 83. számában ezeket az iskolákat, ez nem volt több 44-nél. Sajnos Nagy Károly földgömbjéből nem ismerünk fennmaradt példányt. Az éggömböket Batthyány rendelkezése a párizsi Charles Dien készítette, aki magát magyarosan Dien Károlynak nevezte. A gömbök felhasználásához Vállas gyakorlati utasításokat írt. „Az égi és földtekék használata” című munka később matematikai és csillagászati földrajzi alapanyaggá vált.

**Az Akadémia támogatásával megjelent iskolai nyelvtanok
Mindhárom művet Czuczor Gergely és Vörösmarty Mihály állította össze⁷⁶**

Elemi magyar nyelvtan a' közép iskolák' I. osztálya' számára. Budán, A' magyar kir. Egyetemi könyvnyomdában 1848. VI, 84 p.

Magyar nyelvtan a' középtanodák' második osztálya' számára. Budán. Nyomatott a magy. kir. Egyetem' betüivel. 1848. 163 p.

Szókötés a' középtanodák' III. osztálya' számára. Budán, A' magyar kir. Egyetemi könyvnyomdában 1848. 110 p.

⁷⁶ A művekről a historikusok többsége úgy vélte, hogy azokat a Társaság ugyan 1848-ban nyomdába adta, de a háborús események miatt csak 1850-ben jelentek meg. Sikerült azonban megtalálnunk a kinyomott kötetekből néhány példányt, s így bizonyítani tudtuk, hogy azok 1848-ban megjelentek. Lásd bővebben: Gazda István: A Magyar Tudós Társaság elveszettnek hitt 1848-as magyar nyelvtankönyvei. In: Alexander multifrons. Tanulmányok a 90 éves Dörnyei Sándor tiszteletére. Argumentum, 2016. pp. 161–167.

HARMADIK RÉSZ

Kitekintés

Az akadémiai könyvkiadás első 175 éve

Az Akadémia alapító okiratban meghatározott célja a nyelv- és széptudományok művelése volt, s e célt kezdetben a külföldi szépirodalmi alkotások magyarra fordításával, a magyar helyesírási szabályzatok kidolgozásával, kétnyelvű szótárak összeállításával, köztük szakszótárak kiadásával, valamint a magyar nyelv szótárának összeállításával kívánták szolgálni.⁷⁷

Sorra születtek a szakszótárak, azután a zsebszótárak, s folyamatosan szerkesztették a magyar nyelv szótárát. Az Akadémia kiadásában az első német szótár Vörösmarty, Schedel, Bajza, Bugát és mások közreműködésével az Egyetemi Nyomdában készült. 1835-ben a német–magyar, 1838-ban a magyar–német rész jelent meg. A korai szótárak között kell még megemlítenünk az 1838-as *Magyar Tájszótárt*, amelynek modern változata napjainkban folyamatosan megjelenik a Kiadónál *Új magyar tájszótár* néven.

A Czuczor Gergely és Fogarasi János nevével fémjelzett szótársorozat 1862-ben bocsátott végre útjára.

A szótárak és lexikonok, a pályamunkákat tömörítő könyvsorozatok és a száz esztendősnél idősebb múltra visszatekintő periodikák révén az

⁷⁷ Lásd bővebben: Szily Kálmán: Adalékok a magyar nyelv és irodalom történetéhez. Bp., 1898. Hornyánszky. 472 p.; Viszota Gyula: A Magyar Tudós Társaság nagyszótárának története. = Magyar Nyelv, 1909. pp. 1–7, 49–63.; Sági István: A magyar szótárak és nyelvtanok könyvészete. = Magyar Könyvszemle 1920/21. pp. 96–116; 1922. pp. 72–156 és klny.; Szemere Gyula: Az akadémiai helyesírás története (1832–1954). Bp., 1974. Akadémiai Kiadó. 300 p. (Nyelvészeti tanulmányok 17.)

akadémiai könyvkiadást a magyar kultúra története valóban kiemelt helyén említi.

*

Az Akadémia könyvkiadójának gondozásában 1833 és 1950 között 3103 kötet jelent meg, többségük a humaniorák körébe sorolható, 363 a matematikai és fizikai tudományok, 264 az élettudományok körébe. A megjelent művek közül 61 volt idegen nyelvű.

Az Akadémia önálló kiadója csak 1950-ben jött létre, addig a főtítkári hivatal volt kénytelen gondoskodni a kéziratok előkészítéséről, a nyomdai, könyvkötészeti és terjesztői szerződések megkötéséről, a nyomda által kiszedett szöveg korrektúrájának elkészítéséről, a kiadvány mellékletét képező ábrák, rajzok elkészítéséről, a köteles példányok beszolgáltatásáról, a tiszteletpéldányok megküldéséről, a honoráriumok elszámolásáról, a kiadványok reklámozásáról és a kiadványjegyzékek összeállításáról. És természetesen ennek a történetnek része az is, hogy mindezt csak akkor tudták megvalósítani, ha a felajánlott adományok időben beérkeztek, ha egy-egy nagy infláció nem tette tönkre a megőrzött vagyont.⁷⁸

Az Akadémia kiadványainak egy része – a nemzetközi csere céljából – a Könyvtárhoz került, amely azt jól fel tudta használni arra, hogy a külhoni tudós társaságokkal csereviszonyba lépjen, s nem kis részben

⁷⁸ Lásd mindezekről is: Széchenyi István: A magyar academia körül. Pest, 1842. Trattner–Károlyi ny. 56 p. (Hozzászólás: Világ, 1843. I. pp. 25–26, 33–34.); Vállas Antal: Tudós társaságok körül, különös tekintettel a magyar t. társaság reformkérdéseire. Pest, 1844. Hartleben. 88 p.; Balogh Pál: Egy pár szó a magyar tudós társaság ügyében. Pesten, 1848. Trattner–Károlyi ny. 22 p.; Tóth Lőrinc: Esmék a magyar tudományosság, academia, s iskola-ügy körül. Pozsony, 1848. Schmid–Busch. 79 p.; Vázlatok a Magyar Tudományos Akadémia félszázados történetéből 1831–1881. Bp., 1881. Athenaeum. 4, 165 p., 1 t.; A Magyar Tudományos Akadémia első évszázada. 1–2 köt. Bp., 1926–1928. Franklin. 495, 343 p.; Szentgyörgyi Mária: Célkitűzések és reformtörekvések a Magyar Tudományos Akadémián 1831–1945. Bp., 1973. Akadémiai Könyvtár. 170 p. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai 69.)

az Akadémia kiadójának köszönhető, hogy mára az MTA könyvtára a világ egyik legnagyobb akadémiai gyűjteményével büszkélkedhet.

*

Az Akadémiai Kiadó Lexikonszerkesztősége számos, a maga korában a legkorszerűbb adatokat tartalmazó lexikont szerkesztett és jelentetett meg. A teljesség igénye nélkül a leginkább említésre méltóak:

Akadémiai kislexikon, Természettudományi lexikon, Műszaki lexikon, Orvosi Lexikon, Repülési lexikon, Környezet- és természetvédelmi lexikon, Magyar színházművészeti lexikon, Budapest lexikon, Művészeti lexikon, Biológiai lexikon, Magyar életrajzi lexikon, Új filmlexikon, Űrhajózási lexikon, Világirodalmi Lexikon.

*

A testület maradandó értékű alkotásainak egyik csoportját a *Régi magyar nyelvmélekek*, majd *Nyelvmélektár* sorozat jelentette, s mellette kell szólnunk a *nyelvtörténeszek* alapvető munkáiról, Czuczor Gergely, Fogarasi János, Szarvas Gábor, Simonyi Zsigmond, Budenz József, Szamota István, Zolnai Gyula, Bartal Antal, Munkácsi Bernát, Melich János, Gombocz Zoltán, Zsirai Miklós, Fokos-Fuchs Dávid, Kálmán Béla, Pais Dezső, Benkő Loránd, Országh László, Balázs János, Bárcki Géza, Fabricius-Kovács Ferenc, Fónagy Iván, Gáldi László, Hadrovics László, Halász Előd, Imre Samu, Lőrincze Lajos, Ladó János, O. Nagy Gábor, Zsilka János, Lakó György, Kniezsa István és mások értékes kézikönyveiről. Az Akadémia régi nyelvészeti sorozatai között a legismertebb az *Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből* elnevezésű, sok-sok füzetből álló kiadványsorozat, amelyet 1867-ben indítottak útjára.

Az akadémikusok által összeállított kiadványok sorában készült el a középkori magyarországi latinság szótára, a háromkötetes *Nyelvtörténeti szótár* és annak oklevél-szótár melléklete, az 1945 előtt félbemaradt *Etimológiai szótár*, amelyet később sikerült teljessé varázsolni, a finnugor rokonyelvek szótárai s a nagy nyelvtani kézikönyvek. Érté-

kes vállalkozás volt a *Magyar nyelvtudomány kézikönyve*. A magyarországi német és magyarországi szláv nyelvjárások, valamint az ugor füzetek ugyanúgy érdeklődésre tarthattak számot, mint a Nyelvművelő Füzetek. A nyelvészek-nyelvtörténészek szorgalma azóta is töretlen, gondoljunk a magyar nyelv hétköztetes értelmező szótárára, s az abban foglaltaknál több kifejezést is tömören feltáró újabb értelmező szótárakra, a történeti-etimológiai szótárra, amelyhez értékes mutató is járul, a magyar nyelv történeti nyelvtanára, az *Új magyar tájszótárra*, a *Strukturális magyar nyelvtanra*, a *Magyar nyelvjárások atlaszára*, a *Nyelvművelő kézikönyvre*, a *Magyar nyelv kézikönyvére*, a helyesírási tanácsadó szótárakra és a magyar helyesírás szabályait bemutató kézikönyvekre. A Kriterionnal közös kiadásban jelenik meg Szabó T. Attila és munkatársai alapműve, az *Erdélyi magyar szótörténeti tár*.

Az 1998-as volt a „nagy ugrás” éve, ekkor indult útjára a *Kiadó Klasszikus Nagyszótárak* sorozata.

A nyelvészeti-nyelvtörténeti kiadványok többsége sorozatokba rendeztetett, ilyenek: *A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai*, a *Nyelvészeti tanulmányok*, a *Nyelvőr füzetek*, a *Nyelvtudományi értekezések* és az *Általános nyelvészeti tanulmányok*, de ne feledkezzünk el a periodikákról sem, az 1862-ben alapított *Nyelvtudományi Közleményekről*, az 1872-ben megindult *Magyar Nyelvőr*ről, az 1905 óta folyamatosan megjelenő *Magyar Nyelvről*, az 1907-ben alapított *Nyelvtudományról* s a nagy sikerű, 1932-től megjelenő *Magyarosan*ról, amely elsősorban Zsirai Miklós nevéhez kötődött. A modern periodikák közül kiemelkedő az *Acta Linguistica*, az *Analecta Linguistica*, az *Across Languages and Cultures*, s ide sorolható a *Studia Slavica* is.

*

Az *irodalomtörténet* és az irodalomtudomány az Akadémia életében az alapítástól kezdődően kiemelt helyet foglal el, s hogy milyen sok értékes kutatásra adott lehetőséget a tudós testület, ez kiténik az Akadémia kiadója által közreadott nyolckötetes *A magyar irodalomtörténet bibliográfiája* elnevezésű mintaszerű könyvsorozatból s az irodalomtudo-

mány nagy kézikönyveiből, ilyen a *Régi magyar költők tára*, az *Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből*, vagy a *Régi magyar könyvtár* sorozat.

A régi akadémiai irodalomtudományi kiadványok között kiemelkedők Horváth János munkái. Az egyik legrégebbi akadémiai irodalomtörténeti könyvsorozat a *Régi magyar költők tára*, amely még Szilády Áron szerkesztői munkájának köszönhetően indult meg 1877-ben, s közreadása napjainkban is tart. Hasonló mondható a Kazinczy Ferenc levelezéssorozatról, amelyet Váczy János indított útjára 1890-ben, s a sorozat 23. kötete csak 1960-ban került ki a sajtó alól.

Az akadémiai könyvkiadás második nagy korszakában, tehát az 1950 utáni időszakban rendeztek sajtó alá azok az irodalomtörténeti monográfiák, amelyekre máig büszke lehet a szakma. Ezek között említhetjük Varjas Béla sorozatát, a *Bibliotheca Hungarica antiquat*, amelyben megcsodálhattuk Sylvester János Új Testamentumának facsimile kiadását éppúgy, mint Tinódi *Cronicáját*, Heltai Gáspár *Énekes könyvét* és *Krónikáját*, az orvos, térképész, irodalmár és könyvgyűjtő, Sambucus *Emblematáját*, Lackner Kristóf és Szenci Molnár Albert művét, valamint egy természettudományi kötetet, Lippay János munkáját, az első magyar nyelvű kertészetet. Az irodalomtudósok több nagy, modern sorozatba sűrítették köteteiket, az egyik az *Irodalomtörténeti füzetek*, amely 1955-ben indult, a másik az *Irodalomtörténeti könyvtár*, amely 1957-ben vette kezdetét, s ebben jelent meg Bán Imre alapműve *Apáczairól*, amelyet a Kiadó 2003-ban újra közreadott. A harmadik a *Humanizmus és reformáció* sorozat, amely 1973 óta folyamatosan megjelenik. Ide sorolható még a *Magyar irodalomtörténet forrásai* vállalkozás is, valamint az *Új magyar múzeum*, amely irodalomtörténeti dokumentumok gyűjteménye.

Értékes szövegközléseket vehettek kézbe a kutatók a *Régi magyar drámai emlékek* és a *Régi magyar prózai emlékek* sorozatban, az utóbbiban adattak közre Szepsi Csombor Márton művei, a Kardos Tibor és Dömötör Tekla által elindított drámai emlékek pedig az iskoladrámákkal folytatódhatnak napjainkban is. Az irodalomtörténeti kiadványok egyik legismertebbje az elsősorban egyetemi hallgatók számára kiadott *A ma-*

gyar irodalom története sorozat, amelynek kötetei ugyan modernizálásra szorulnak, mégis alapvető vállalkozásról van szó; létrejöttét Klaniczay Tibornak és sok-sok kiváló irodalomtörténészünknek köszönhetjük.

Irodalomtörténészeink érdeme, hogy a klasszikus magyar írók életműsorozatai folyamatosan közreadatnak kritikai kiadásban. Gondoljunk csak a napjainkban is folytatódó Ady-sorozatra, az eddig 16 kötetnyit kitevő Arany-összesre, a most befejeződött Csokonai kritikai kiadásra, a Jókai száznál jóval több kötetét és írását összegző sorozatra, a nagy Mikszáth-vállalkozásra, a remélhetőleg hamarosan folytatódó Petőfi-sorozatra vagy Balassi Bálint és Batsányi János műveire, a Fazekas-életmű kiadására, a Mikes Kelemen-sorozatra, Rimay János költői műveire, a Tóth Árpád-, Vajda János- s Vörösmarty-sorozatra, no meg József Attila verseinek új kritikai kiadására.

Bizony tanulhatnának ezekből a természettudósok is, hiszen Akadémiaink gondozásában még egyetlen nemzetközi hírű természettudósról sem jelent meg olyan szintű szövegkritikai kiadás, mint amilyenekkel a humaniorák képviselői esetében büszkélkedhet.

Ehhez a körhöz illeszkedik néhány szép reprint is, gondoljunk *Az ember tragédiájának* Arany János által javított kézírata 1973-as kiadására vagy a két különböző kísérőtanulmánnyal is megjelent s ugyancsak Aranyhoz kötődő *Kapcsos könyvre*. E nagy kiadói program mintegy summázataként készült el az *Új magyar irodalmi lexikon*, igazolván, hogy az évtizedek során valóban sok irodalomtörténeti adat került felszínre.

Az irodalomtudomány két klasszikus periodikája az 1891-ben megindult *Irodalomtörténeti Közlemények* és az 1912 óta megjelenő *Irodalomtörténet*, de ide tartozik az 1974-ben megindult *Literatura* és az 1957-ben alapított *Acta Litteraria*, továbbá a határtudományok lapja, az 1876 óta megjelenő *Magyar Könyvszemle*. A *Verbum (Analecta Neolatina)* a közép- és újkori latin, valamint az újlatin irodalmak, nyelvek és kultúrák területén végzett kutatások lapja, s ismert periodikájuk a *Hungarian Studies* is.

*

A **filológusok** 1955-ben megindították a *Filológiai Közlönyt*, ugyanabban az évben világirodalmi figyelőként a *Helikont*, s 1973-tól kezdődően jelent meg a *Neohelicon*. E szakma művelőinek egyik jelentős könyvsorozata a *Modern filológiai füzetek*, ennek nagyszerű kiadványa volt Tarnai Andor munkája, az *Extra Hungariam non est vita*, amely az ismert szállóige történetéhez kapcsolódott. Változatos sorozatról van szó, amelyhez még számos sorozaton kívüli kötet kapcsolódott a filológiai kiadványok között Marót Károlytól, Radó Györgytől, Süpek Ottótól, Kulcsár Pétertől, Szávai Jánostól és másoktól.

*

Tisztelettel kell fejet hajtánunk a régi **bibliográfusok** előtt is, gondoljunk csak Szabó Károly és Hellebrant Árpád *RMK*-jára, valamint az Akadémia támogatásával a Hornyánszky-féle könyvkiadónál megjelent, id. Szinnyei József összeállította *Magyar írók élete és munkái* című sorozatra. Ezek a művek a megjelenésüket követő száz esztendőre folyamatosan munkát és programot adtak a kutatóknak, a Szabó–Hellebrant-mű pótlása öt kötetben készült el a Nemzeti Könyvtár jóvoltából 1996-ra, s ezzel párhuzamosan folyik a *Régi magyarországi nyomtatványok* közreadása.

E témakörhöz kötődnek a könyvtörténeti, könyvtartudományi kiadványok, a Szemző Piroska, Mezey László szerkesztésében készült *Armarium*, Fitz József nyomdászattörténete, Csapodi Csabának a korvínákról szóló munkája, Soltész Zoltánné könyvdíszítés-története, Bogdán István papíripár-története, a régi nyomdákról készült történeti visszaemlékezések, Borsa Gedeonnak az 1465–1600 közötti itáliai nyomdászatról készült munkája, Haiman György Kner-nyomda története, valamint Misztótfalusi Kis Miklósról készült munkája és Szántó Tibor tipográfiai kézikönyvei. 1994-ben jelent meg Németh István és Vizeleity András *Ex libris et manuscriptis* című értékes művelődéstörténeti összeállítása.

*

Már az Akadémia reformkori vállalkozásai között is szerepelnek a **görög és római klasszikusok** műveiből készült fordítások, s ezek közreadását a későbbi évtizedekben is folytatták. Számos kötet jelent meg a *Görög és latin remekírók* sorozatban, egyebek mellett Platón-fordítások, az utóbbi évtizedekben pedig a *Görög és latin írók*, valamint az *Apollo könyvtár* kapcsolódik a klasszika-filológiai kiadói programhoz. Emellett külön értéket képviselnek a klasszika-filológia irodalmát összegző nagy bibliográfiák, valamint az *Antik Tanulmányok* és az *Acta Antiqua* elnevezésű periodikák. A fenti sorozatoknak majd minden kötete egyetemi segédkönyv, gondoljunk csak Arisztotelész *Az athéni állam* és *Organon* című művei akadémiai kiadására, Héziódosz *Munkák és napok* című híres művére, Catónak *A földművelésről* és Varónak *A mezőgazdaságról* című munkájára. Ide sorolható az ókori kínai filozófiáról megjelent háromkötetes fordításgyűjtemény is. Az Apollo-sorozat nagysikerű kötetévé vált Kákosy László munkája az egyiptomi és antik csillaghitről, és Dobrovits Aladárnak az *Egyiptom és az antik világ* című munkája, de e sorozat majd minden darabja kitűnő történeti forrásmunka.

Ehhez a témakörhöz illeszkednek még Szabó Árpád tudománytörténeti kötetei is, elsősorban a görög matematika történetéről kiadott munkái. Ezek később külföldön különböző fordításokban láttak napvilágot, az Akadémia németül és angolul adta ki Szabó Árpád matematikatörténeti alapművét, míg a Homéroszról szóló munkája magyar nyelven jelent meg. A klasszika-filológusok munkáját dicséri az 1990-ben megjelent *Ógörög–magyar nagyszótár*, amely e témakör egyetlen Magyarországon megjelent nagyszótára. Több latin–magyar szótár is készült az Akadémia gondozásában.

*

Orientalisztikában is nagyhatalomnak mondhattuk és mondhatjuk magunkat. Kőrösi Csoma Sándorhoz kötődően nagyszámú tudományos kötet készült, sőt 1900-ban megindult az *Előadások Kőrösi Csoma Sándor emlékezetére* sorozat is, 1935-ben pedig a *Kőrösi Csoma Sándor Archivum*. Az 1986-os Kőrösi Csoma évfordulóra műveiből négy kötetnyi jelent meg, az utóbbi évek sikerkönyvét pedig Le Calloc'h új kutatásai jelentették.

1950 óta az *Acta Orientalia* a szakma ismert periodikája, külföldön is jól ismert könyvsorozata a *Bibliotheca Orientalis Hungarica*, amelyben Németh Gyulától, Kara Györgytől, Hazai Györgytől és másoktól olvashatók publikációk, a sorozaton kívül megjelent kiadványok szerzői között pedig Goldziher Ignác, Fekete Lajos, Káldy Nagy Gyula, Czeglédy Károly, Kákósy László s – természetesen – Ligeti Lajos nevével találkozhatunk. Közülük többen a *Kőrösi Csoma kiskönyvtár* sorozatban is publikáltak, s itt jelent meg Diószegi Vilmos tollából egy nagy sikerű kötet a pogány magyarok hitvilágáról, valamint több munka Tardy Lajostól, egyebek mellett a grúzokról és a cserkeszekről. Scheiber Sándornak a magyarországi héber kódexmaradványokról összeállított kötete angol nyelven látott napvilágot az orientalisztikai kiadványok sorában.

*

A **néprajztudósok** évkönyve, a *Népi kultúra – népi társadalom* majd 20 kötettel büszkélkedhet, készült egy ötkötetes *Néprajzi lexikon*, szinte teljes a nyolckötetes *Magyar néprajz*, közreadatott a *Magyar néprajzi atlasz*, s sorra jönnek a *Néprajzi tanulmányok* érdekes kötetei és a *Magyar Néprajzi Társaság Könyvtára* sorozat. Az *Ethnographia* és az *Acta Ethnographica* a szakma patinás lapjai, a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* évtizedek óta kedvelt sorozat, amelynek volt régi sorozata s van új folytatása. Megcsodálhattuk Györffy István, Solymossy Sándor, Dömötör Tekla, Fél Edit, Gunda Béla, Honti János, Kresz Mária, Kriza Ildikó, Vajkai Aurél, Vargyas Lajos, Domanovszky György, Morvay Judit, Balassa Iván, Penavin Olga, Nagybakay Péter, Domonkos Ottó és

mások élvezetes néprajzi köteteit, s mellettük a fiatalabb generáció remek munkáit. Sándor István mint a szakma bibliográfusa sokaknak nyújtott segítséget hatalmas könyvészeti összeállításával.

*

Az Akadémia *művészettörténeti* kiadói tevékenysége rendkívül gazdag, igazolja ezt Ipolyi Arnoldnak az 1862-ben a középkori magyarországi építészetről, a következő évben pedig a középkori szobrászatról megjelent munkája, az egyes megyék műemlékeit bemutató sorozat, a *Művészettörténeti füzetek*, a *Magyar művészet* elnevezésű kézikönyvsorozat, amely remélhetőleg folytatódni fog, s az önálló kötetek: Aggházy Mária összeállítása a magyarországi barokk szobrászatról és a régi faszobrok-ról, Balogh Jolánnak a Mátyás-korról készített kiváló monográfiája, Berkovits Ilona, Pogány Frigyes, Entz Géza, Garas Klára és mások kötetei, Genthon István Magyarország műemlékeiről készült kézikönyve, Radocsay Dénes a középkori Magyarország falképeit, faszobrait és táblaképeit bemutató munkája, Rózsa György történeti képgyűjteményei és grafikatörténeti tanulmányai, Szilágyi János Györgynek az antik világba visszanyúló művészettörténeti munkái, Vervári Lajos Munkácsy-monográfiája, továbbá az egyes kiemelkedő építményeket bemutató munkák, Marosi Ernő új kézikönyvei, s még jó néhány nemzetközileg is jegyzett múzeumtörténeti, illetve a múzeumok egyes gyűjteményeit bemutató monográfia.

A szakma ismert folyóiratai az 1952 óta akadémiai gondozásban képzülő *Művészettörténeti Értesítő*, valamint az *Acta Historiae Artium* (Közép-Európa egyetlen idegen nyelvű művészettörténeti folyóirata) 1953, és az *Ars Hungarica* 1973 óta.

*

Bartalus István akadémikus már 1869-ben jelentetett meg *zenetörténeti* kiadványokat, köztük a magyar egyházak szertartási énekeiről, 1882-ben pedig Bakfark Bálintról publikált. 1935-ben a 18. század magyar dallamait Bartha Dénes foglalta monográfiába. A kitűnően szerkesztett

A magyar népzene tára az Akadémia egyik legnívósabb zenetörténeti sorozata, szerkesztői között Bartók Béla, Kodály Zoltán, Kerényi György, Kiss Lajos, Járdányi Pál és Rajeczky Benjamin nevével találkozhatunk. A *Zenetudományi tanulmányok* Szabolcsi Bence és Bartha Dénes szerkesztésében jelent meg tíz kötetben 1953 és 1962 között, emléket állítván Haydnnak, Mozartnak, Erkelnek, Lisztnek, Bartóknak és Kodálynak. A *Documenta Bartokiana* 1964-ben indított útjára.

Morvay Péter táncstudományi tanulmányokat szerkesztett, Bárdos Kornél, Csomasz Tóth Kálmán, Maróthy János, Szabolcsi Bence és mások jóvoltából számos zenetörténeti kézikönyv látott napvilágot az Akadémia gondozásában. Domokos Pál Péter a 18. századi magyar tánczenéről értekezett, s kötetben mutatták be, hogy 16–17. századi dalmaink hogyan maradtak fenn a népi emlékezetben. Megcsodálhattuk Lajtha László kötetét, s megindult a *Magyarország zenetörténete* sorozat, amely a 17. század végéig tekintette át zenei emlékeinket, s várjuk a folytatást.

A külföldi kutatók elsősorban a *Musicologia Hungarica* sorozatból, valamint a szakma jeles folyóiratából, az 1961-ben alapított *Studia Musicologica*-ból ismerték meg az akadémiai kutatásokat.

*

Az egyik legkorábbi akadémiai sorozat a *történészeké*, az *Értekezések a történeti tudományok köréből*, amelyből 1866 és 1947 között 26 kötetnyi jelent meg, kötetenként 10-12 önálló könyvecskével, tehát valóban hatalmas vállalkozásról van szó. Ennek folytatásaként az új sorozat Hajnal István tanulmányával 1957-ben indult útjára, amelyben Mályusz Elemér, Berlász Jenő, Heckenast Gusztáv, Révész Imre, Paulinyi Oszkár, Szakály Ferenc, Szűcs Jenő, Trócsányi Zsolt, Fügedi Erik, Engel Pál és mások kötetei adattak közre. Az új sorozat köteteinek száma is meghaladta már a százat.

Az Akadémia első elnöke, Teleki József gróf maga is történész volt, így támogatta a *Történettudományi pályamunkák* sorozat elindítását (1841), az Akadémia főtitkára, Schedel (Toldy) Ferenc pedig útjára indította a *Magyar történelmi tár* elnevezésű periodikát (1855). Hosszú-

hosszú évtizedeken keresztül jelentek meg a *Magyar történelmi emlékek* sorozat kötetei: okmánytárak, magyarországi és erdélyi országgyűlési emlékek, diplomáciai emlékek és hasonló kézikönyvek. Az indulás éve: 1857. Három évre rá Wenzel Gusztáv jóvoltából megkezdődött az *Árpád-kori új okmánytár* közreadása, napjainkban ez a munka folytatódik az *Anjou-kori oklevéltár* közreadásával. A *Magyar történelmi tár* második sorozata 1867-ben indult újtára, s ebben az évben alapítottat a Magyar Történelmi Társulat közlönye, a *Századok*, amely azóta is az Akadémia jól ismert periodikája, évente hat száma jelenik meg, s ennek anyagát teszi teljesebbé az 1888-ban újtára indított *Hadtörténelmi Közlemények*.

1873-ban elindult az *Archivum Rákócianum*. A régi akadémiai sorozatok, köztük a *Magyar történelmi tár* anyagát a levéltári kutatások, a történészek által kidolgozott egységes forrásközlési szabályzatok egészítették ki. Ehhez kapcsolódott az 1923-ban újtára bocsátott *Levéltári Közlemények*, azután a római és bécsi magyar történelmi intézetek elsőrendű évkönyvei, továbbá az 1945 utáni időszakban elindított levéltári közlések, amelyek a *Magyar Országos Levéltár kiadványai* sorozati főcímmel jelentek meg. A *Magyarország újabbkori történetének forrásai* olyan történelmi vállalkozás, amelyben számos alapmű jelent meg, köztük Széchenyi naplói, Kossuth Lajos munkái (ezek az Arcanum Adatbázis jóvoltából CD-ROM-on is olvashatók), s Benda Kálmán összeállításában a magyar jakobinusok iratai. Ugyanez mondható Csánki Dezsőnek a Hunyadiak kora történelmi földrajzát bemutató munkájáról, amelyhez az Akadémia kiadója nemrégiben helynévmutatót adott közre, s a teljes mű elkészült CD-ROM-on is.

Úgy véljük: szerencsés lenne, ha a nagy akadémiai történelmi monográfiák sorra rákerülnének digitalizált formában a netre, köztük a tízkötetesre tervezett *Magyarország története*, a Köpeczi Béla szerkesztésében megjelent háromkötetes *Erdély története*, a *Korai magyar történelmi lexikon*, a *Magyarország történelmi kronológiája*, az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke (Szentpétery Imre és Borsa Iván kiadványai), Györffy György történelmi földrajza, Kumorowitz L. Bernát munkái, Kosáry Domokos művelődéstörténete, Bálint Sándor Szeged

reneszánsz kori műveltségéről készített munkája és más kötetei is, Hajnal István nagy kézikönyvei, Bogdán István mértéktörténetei, Mályusz Elemér monográfiái, a *Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum* sorozat, Bónis György és Eckhart Ferenc történeti munkái, a magyarországi boszorkányperek Schram Ferenc és mások által összegyűjtött okmánytárai, Ráday Pál iratai, a *Századok* és a *Történelmi Szemle* repertóriuma, a levéltárakat bemutató kiadványok, a régi okmánytárak, a már megjelent és a még kéziratban lévő helytörténeti lexikonok (Gömör megye, Veszprém megye, Zala megye), várostörténeti kiadványok (köztük a *Tanulmányok Budapest múltjából* sorozat), a történeti bibliográfiák és mások.

A történések ismert periodikái – a már említettekén túl – a *Történelmi Szemle* (1958 óta); a külföldi kutatók elsősorban az 1951 óta megjelenő *Acta Historica*ból értesülnek a magyar kutatási eredményekről, a külföldieknek szóló önálló művek pedig a *Studia Historica* részeként jelennek meg.

*

A **régészet** kiadványanyaga szintén gazdag, hatalmas, súlyos monográfiák jelzik a kitartó kutatómunka eredményeit. Gondoljunk csak Érdy Jánosnak a régészethez és numizmatikához kötődő írásaira, s hasonlóan értékes Henszlmann Imrének a székesfehérvári ásatásokat bemutató 1864-es kötete, Pécs középkori régiségeit bemutató 1870-es és 1873-as monográfiája, Rómer Flóris 1866-os műrégészeti kalauza. Ugyanez mondható Torma Károly az Aquincummal foglalkozó 1881-es kötetére, a dáciai régiségeket bemutató munkáira, Hampel Józsefnek *A régibb középkor (IV–X. század) emlékei Magyarhonban* kézikönyvére s Réthy László magyar éremtárára. Gedai István ezekre a forrásokra is építve adta közre 1986-ban az Akadémiánál *A magyar pénzverés története* című munkáját, azt megelőzően pedig Huszár Lajos 1958-ban elkészítette a középkori budai pénzverés történetéről szóló alapművét, s a *Magyar egyetemes éremtár* részeként – Réthy munkája folytatásaként – mutatta be a Habsburg-házi királyok pénzeit. Az általa összeállított numizmati-

kai bibliográfia is segíti a kutatók munkáját, s ehhez a szakmához kapcsolódik leginkább az 1902 óta a régészetet, muzeológiát is szolgáló *Numizmatikai Közlöny*.

A régészet klasszikus akadémiai sorozata volt a *Monumenta Hungariae Archeologica* 1870-től, s ezek a kézikönyvek gyarapodtak évről évre a későbbi akadémiai vállalkozásokkal.

Ilyen a *Magyar műemlékvédelem, a Budapest régiségei, a Magyarország régészeti topográfiája*, továbbá a régészeti atlaszok s a régészek és a művészettörténészek, valamint történészek közös sorozata, a *Magyarország műemléki topográfiája*. A szakma művelőinek fontos könyvsorozata a *Régészeti tanulmányok*, ismert folyóiratai között említendő 1869 óta az *Archaeológiai Értesítő*, 1951 óta pedig az *Acta Archaeologica*. A külföldieknek is szóló kézikönyvek sorozati címei: *Archaeologica Hungarica* és *Fontes Archeologici Hungariae*.

Banner János és Jakabffy Imre jóvoltából a szakma bibliográfiai összefoglalójának egy része is megjelent, a nagy monográfiák szerzői között találkozunk Vértés László, László Gyula, Gerevich László, Feticsh Nándor, Kralovánszky Alán, Éri István, Bóna István, Kalicz Nándor, Bakay Kornél, Fitz Jenő, Fülep Ferenc, Mócsy András és más jeles kutatók nevével.

*

A **bölcséleti** művek közreadását mindig is célul tűzte ki a tudós társaság, a legértékesebbek talán a fordítások lettek, a *Filozófiai írók tára* kötetei, amelyben Szemere Samu fordításában Hegel és Spinoza valamennyi alapművét megismerhettük, de jelentek meg értékes Kant-, Descartes-, Locke-, Holbach-, Diderot-, Lamettrie-, Montesquieu-, Wittgenstein- és Vico-, Arisztotelész-fordítások is e sorozatban. A *Hermész Könyvek* sorozatban Karl Popper és Nietzsche egyik munkája olvasható.

Sorozaton kívül adatott ki kritikai kiadásban Apáczai Enciklopédiájának logika és matematika fejezete, egy válogatás Alexander Bernát művészeti-művészetfilozófiai írásaiból, Ruzsa Imre logikai szintaxisa,

fordítás készült N. Hartmann *Teleológiai gondolkodás* című művéből, valamint A. Schaff szemantikájából, készült egy háromkötetes válogatás kínai filozófusok írásaiból, s természetesen nagyszámú Lukács György-munka jelent meg a filozófiai kiadványok sorában, magyarul és németül. A szakma periodikája, a *Magyar Filozófiai Szemle* 1957-ben indult.

A vallástörténeti kiadványok között említhetjük Diószegi Vilmosnak *A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben* című munkáját, Pirnát Antalnak és Dán Róbertnek az antitrinitarizmusról szóló kötetét, Zoványi Jenőnek a magyarországi protestantizmus története egyik korszakát bemutató munkáját, Botta István értékes kutatási eredményeket ért el Melius Péter ifjúságának bemutatása során, Dán Róbert és Németh S. Katalin pedig vállalkozott Válaszuti György klasszikus *Pécsi Disputája* modern kiadása elkészítésére.

A **pedagógia** kutatóinak tanulmányait a *Tanulmányok a neveléstudomány köréből* évkönyvsorozatból ismerhetjük meg 1958 óta, emellett számos tanulmány jelenik meg a *Neveléstudomány és társadalmi gyakorlat* elnevezésű akadémiai könyvsorozatban. Alapműként tartjuk számon a Geréb György jóvoltából 1953-ban elkészült Comenius-féle *Nagy oktatótant*, s kísérőtanulmánnyal adták közre 1970-ben az *Orbis Pictus*. Három évre rá önálló Comenius-tanulmánykötet is megjelent az Akadémia gondozásában. Emellett több neveléstörténeti munkának is örülhettek a szakemberek, egyebek között a magyar nevelésügy 17–20. századi történetéről megjelent tanulmánykötetnek, továbbá Mészáros István nagy, összefoglaló monográfiáinak. Ezek sorában említjük *Az iskolaiügy története Magyarországon 996–1777 között* című, első kiadásban 1981-ben megjelent monográfiáját, valamint az 1777-es és 1806-os *Ratio Educationis*ből készült fordítását és az ahhoz kapcsolódó magyarázatokat. 1988-ban készítette el a *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája* című munkáját, amely számos kutatás alapjául szolgál. A szakma központi folyóirata 1892 óta a *Magyar Pedagógia*.

A társtudomány, a **pszichológia** három legismertebb könyvsorozata a *Pszichológia a gyakorlatban* és a *Pszichológiai műhely*, valamint az 1958-ban elindult *Pszichológiai tanulmányok*, utóbbi évkönyvszerűen

adja közre anyagát. A nagyszámú pszichológiai akadémiai kiadványból kiemeljük P. Fraisse *A kísérleti pszichológia gyakorlati kézikönyve* című munkáját, amely 1965-ben, tíz évre rá és 1983-ban is megjelent, az Illyés Gyuláné szerkesztésében első kiadásban 1968-ban közreadott *Gyógypedagógiai pszichológiát*, Piaget és tudós kollégái két kézikönyvét, mindkettő 1967-ben jelent meg első kiadásban, az egyik *A gyermek logikájától az ifjú logikájáig*, a másik *A kísérleti pszichológia módszerei* címen jelent meg (az utóbbi 1985-ben már harmadik kiadásban). 1988-ban látott napvilágot Piaget *A viselkedés mint a fejlődés hajtóereje* című munkája, életművének bemutatására pedig az Akadémia emlékkötetet szentelt.

A *Hermész Könyvek* elnevezésű akadémiai sorozat a pszichológiához is kötődik, ebben jelent meg Jung *Aionja* és másik munkája: *Válasz Jób könyvére*, valamint Bálint Mihály *Az őstörés* című munkája, és a sorozaton kívül Ferenczi Sándor 1932-es *Klinikai naplója*.

Sikeres kézikönyv volt az 1966-ban megjelent *Kísérleti pszichológia*, valamint Justné Kéry Hedvig *Ősi és népi játékok élménylefolyása és jelentőségük* című munkája. Hét kiadást is megért G. Clauss gyermekpszichológiája, G. Eisen az *Árnyak játéka*i című kötete szomorúan értékes munka, témája: gyerekek a Holocaustban. A pszichológiai kiadványok között számos orvosi vonatkozású is volt, ilyen például Bálint Mihály *Az orvos, a betege és a betegség* című klasszikus munkája, Gegei Kiss Pál kísérő jegyzeteivel.

1989-ben jelent meg Mérei Ferenc *Társ és csoport* című kötete, amely a szerzőnek a genetikus szociálpszichológia körében készített tanulmányait foglalja össze. Selye János több munkáját szintén az Akadémia adta közre. A nagyszámú összefoglaló munka közül kiemeljük a Pléh Csaba fordításában elkészült Reuchlin-féle pszichológiatörténetet, a pszichodráma kérdéskörét és a kreativitás problémakörét összegző munkákat, valamint az 1994-ben megjelent *A pszichoanalízis szótárát*. A szakma központi folyóirata, a *Magyar Pszichológiai Szemle* 1928 óta jelenik meg. Nemzetközi lapja a *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology*.

Az **állam és jogtudományok** úttörőit akadémiai könyvsorozat mutatja be, amelyben Grotius, Montesquieu és Beccaria egy-egy alapműve láttott napvilágot. A szakma kiváló jogtörténeti kézikönyvei egy részét Bónis György és Csizmadia Andor írta – ezek is akadémiai kiadványok. Mádl Ferenc klasszikus jogi munkái – a nemzetközi szerződések jogi alapjait bemutató kézikönyvek – szintén akadémiai munkák, akárcsak az 1997-ben megjelent *Állam és gazdaság*. Nagy Lajos jóvoltából a szakma értékes bibliográfiai összefoglalói is elkészültek. Horváth Pál az állam és jog fejlődéstörténetéről értekezett, s közreadott az *Összehasonlító jogtörténet* is. Értékes nemzetközi jogi kézikönyv a *Questions of International Law* elnevezésű könyvsorozat. Az újabb akadémiai kiadványok a sokakat érdeklő nemzetközi jogi kérdéseket kiemelten tárgyalják.

E szakma jelentős folyóiratai az *Állam és Jogtudomány* 1957, az *Acta Juridica Hungarica* 1959, valamint a *Gazdaság és Jogtudomány* 1966 óta.

A társadalomtudományok sorát hadd zárjuk a **közgazdaságtudománnyal**, amelynek folyóirata, a *Közgazdasági Szemle* komoly múltra tekint vissza, 1895 óta jelenik meg. A közgazdaságtudomány kézikönyveinek egy részét nyilván újra és újra közzé kell adni, ám ezeknél talán maradandóbb értéket képviselnek a történeti munkák, gondolunk itt az ipartörténeti, agrártörténeti összeállításokra is. Endrei Walter ipartörténeti munkái ugyanúgy ezek sorában jelentek meg, mint Ránki György és tudós társai gazdaságtörténetei, Heckenast Gusztáv és tudós kollégáinak a magyarországi vaskohászat történetét összefoglaló munkái, Mak-say Ferencnek a paraszti gazdálkodás történetéről szóló munkái, Pach Zsigmond Pál gazdaságtörténetei, Paulinyi Oszkár bányászattörténetei, Makkai László I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratait összefoglaló munkái, Süle Sándor a keszthelyi Georgikonról szóló kötetei, Szabó Istvánnak a falurendszer kialakulásáról és más agrártörténeti kérdésekről szóló közleményei, Penyigey Dénes az erdőgazdálkodás múltjával foglalkozó dolgozatai, Wellmann Imrének a mezőgazdaság

18. századi történetéről szóló munkái és más közgazdasági és gazdaságtörténeti kézikönyvek. 1995-ben *Műszaki innovációk sorsa Magyarországon* címmel a malomipar, vaskohászat és textilipar múltjáról jelent meg értékes monográfia.

A szakma főbb folyóiratai a *Társadalomkutatás*, valamint a *Társadalom és Gazdaság*, a külföldi kutatókat az *Acta Oeconomica*, a *Society and Economy* és a *Riview of Sociology* tájékoztatja a hazai kutatásokról, de Kornai János és mások művei már több nyelven is megjelentek az elmúlt években.

*

A 19. században a tudós testületek többsége még nehezen döntött **matematikai** kéziratok kiadása ügyében, s ez a fajta óvatosság volt jellemző a Magyar Tudós Társaságra is. Reformkori matematikánk kiemelkedő teljesítménye Bolyai Farkas és Bolyai János nevéhez fűződik, az ő írásaik azonban messze meghaladták a magyar matematika akkori szintjét, sőt külhonban is kevesen értették őket, így az Akadémia inkább egy Euklidész-kiadás mellett tette le a voksot. A már világhírűvé lett Bolyai néven ejtett csorbát úgy próbálta kiköszörölni, hogy a századfordulón két díszes kötetben közreadta Bolyai Farkas *Tentamenjét*, s kinyomatta János geometriáját is, majd 1914-ben kiadta Paul Stäckelnek a Bolyai-akról szóló értékes monográfiáját. 1952-re elkészült a *Scientiam Spatii* modern fordítása is, majd kiadatott több önálló kötet Farkasról is, Jánosról is, sőt, a tudománytörténetben riválissá kikiáltott Lobacsevszkij műve is megjelent az Akadémia kiadójánál 1951-ben. Szóval egy évvel az első modern Bolyai-fordítás előtt.

Komoly értéket képviselnek a neves matematikusaink életművét összegző akadémiai kiadványok Riesz Frigyes-től (1960), Haar Alfréd-től (1959), Rényi Alfréd-től (1976) és Fejér Lipóttól (1970). Nemzetközileg is jegyzett monográfia Riesz Frigyes és Szőkefalvi-Nagy Béla *Leçons d'analyse fonctionnelle* című munkájának 1955-ös kiadása. Hasonló mondható Erdős Pál és Joel Spencer 1974-ben közreadott *Probabilistic Methods in Combinatorics* c. monográfiájáról is. Az

Akadémiánál számos jeles matematikus publikált, köztük említjük Császár Ákos, Freud Géza, Fejes Tóth László, Fuchs László, Hajós György, Jordán Károly, Kárteszi Ferenc, Kerékjártó Béla, Kertész Andor, Medgyessy Pál, Frey Tamás, Péter Rózsa, Rédei László, Surányi János, Szász Gábor, Szőkefalvi-Nagy Gyula, Turán Pál, Lovász László, Matolcsi Tamás, Vincze István, Varga László, Ruzsa Imre nevét. A magyarországi matematika történetét összegző monográfiák magyarul és angolul is megjelentek az Akadémiai Kiadó jóvoltából. Szénássy Barna összefoglaló monográfiája a 20. század elejéig követi nyomon a történetet, König Gyuláról külön munkája is megjelent, s az elmúlt években adatott közre kötet a Nobel-díjassá lett matematikus-közgazdászról, Harsányi Jánosról.

A matematika több folyóirattal is büszkélkedhetett az Akadémián, az *Értekezések a Matematikai Osztály Köréből* elnevezésű periodika már 1867-ben elindult, s a kutatók publikációikat az 1882-ben folytatódott *Mathematikai és Természettudományi Értesítő* című periodikában adhatták ezután közre, amely 1944-ig folyamatosan megjelent, s ez lett az egyik legnagyobb magyarországi reáltudományi periodika. Ezzel párhuzamosan a tudós testület lehetővé tette, hogy a legnagyobb tanulmányok 1884-től kezdődően a *Mathematikai és Természettudományi Közlemények* című folyóiratban jelenhessenek meg. Még egy periodikáról kell megemlékeznünk, ennek főcíme: *Értekezések a Természettudományok Köréből*, 1867-ben indult afféle füzetes kiadványként, majd többnyire 10-15 füzetből összeállt egy-egy komplett kötet. Ami a későbbi matematikai periodikákat illeti: 1950-ben indult az *Acta Mathematica*, 1951-ben az *Alkalmazott Matematikai Lapok*, 1966-ban a *Studia Scientiarum Mathematicarum Hungarica*, 1975-ben az *Analysis Mathematica*. Újabb folyóiratok: *Periodica Mathematica Hungarica*, *Analysis Mathematica*.

Kezdetben a tudósokról készült megemlékezéseket is az értekezések sorában adták közre, később azonban megindult az *Emlékbeszéd*ek sorozat, s az Akadémia belső és külső tagjairól, köztük a reáltudományok képviselőiről is ebben a sorozatban jelent meg egy-egy visszaemlékezés, 15–30 nyomtatott oldalon. Az *Emlékbeszéd*ekből (1884 és 1944

között) 24 kötetnyi állt össze, e kötetek átlagosan 15 tudósról emlékeztek meg.

*

A múlt legnevesebb magyar *fizikusának*, Eötvös Lorándnak több kötetben is emléket állított a tudós testület és kiadója, a róla készült emlékkönyv 1930-ban adatott közre, Eötvös legjelentősebb publikációiból pedig 1953-ban készült jeles monográfia, amelynek fő értékét az adja, hogy megjelentek benne német nyelvű összegyűjtött dolgozatai három és félszáz oldalon. Itthon a *Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn* volt hivatott arra, hogy a jelentős akadémiai publikációk a külföldnek szóló változatait közreadja. Ebben a periodikában is több Eötvös-dolgozat látott napvilágot.

A matematikához hasonlóan jeles fizikusok monográfiái is közreadtak a Kiadó gondozásában, köztük említendő a Selényi Pál írásaiból 1969-ben megjelent munka, amely minden értékes cikkét a közlés eredeti nyelvén tárja elénk. A neves akadémikus fizikusok jóvoltából nemzetközi hírű monográfiák sora jelent meg az akadémiai könyvkiadási program keretében, köztük említjük Gombás Pál, Kisdi Dávid, Kovács István, Marx György, Nagy Kázmér, Pócsik György, Simonyi Károly, Tarján Imre, Bozóky László, Szép Iván, Tarnóczy Tamás és mások monográfiáit.

A 20. század nagy fizikusai közül Neumann Jánosnak a kvantummechanika matematikai alapjairól szóló monográfiája ugyancsak az Akadémia jóvoltából jelent meg (1980), Wigner Jenőtől *Csoportelméleti módszer a kvantummechanikában* címmel jelent meg monográfia 1979-ben, s már 1969-ben értekezése (tudós társaival együtt) az atommag szerkezetéről.

Bay Zoltánról 1985-ben életrajzi monográfia jelent meg, s megjelent a Kármán Tódor életművét bemutató *Örvények és repülők* kötet is (1994). A múlt magyar tudósai sorozatban is több jeles fizikusnak állítottak emléket (Békésy György, Wigner Jenő stb.).

Az Akadémia fizikai témájú kiadványai egy részét sorozatokba tömörítette, ezek egyike az atomenergia és magkutató eredményeit mu-

tatja be, egy másik a molekulaszpektroszkópiáról szól, egyik nagy sorozat pedig a szilárdtestkutatás eredményeit követi nyomon.

A fizikai kiadványokon belül külön egységet képviselnek a fizika-történeti összeállítások, gondoljunk M. Zemplén Jolánnak a magyarországi fizika történetét összefoglaló monográfiáira vagy Simonyi Károly nemzetközileg is elismert művére, *A fizika kultúrtörténetére*.

A szakma klasszikus periodikája volt a *Magyar Fizikai Folyóirat*, új lapja az *Acta Physica Hungarica, New Series, Heavy Ion Physics*.

*

A fizikához kapcsolódóan több fontos **csillagászati** kiadvány is az Akadémiához kötődött. A jelenleg Konkoly Thege Miklós nevet viselő Csillagászati Kutatóintézet alapítója nem ritkán évente több kiadványt is közreadott az Akadémia gondozásában, de sokat publikált a herényi obszervatórium vezetője, Gothard Jenő is, az ógyallai csillagdáról, a herényiről, s az ugyancsak sok publikációval jelentkező Kövesligethy Radó által bemutatott kiskertali csillagvizsgálóról is jelent meg kötet az Akadémia gondozásában.

A tudománytörténeti munkák között is van csillagásztörténet, az első csillagász akadémikusról, Tittel Pálról készült akadémiai monográfia. Marik Miklós csillagászati kézikönyvet adott közre, az Akadémia kutatói pedig a változócsillagokhoz kapcsolódó akadémiai vizsgálatokról, a nemzetközileg is elismert magyarországi kutatássorozatról számoltak be több monográfiában.

*

Than Károlynak köszönhetően az 1860-as évektől kezdődően számos, nemzetközileg is jegyzett **kémiai** publikáció jelent meg az Akadémia gondozásában. Than sokat segített az artézi források feltáróinak analitikai-kémiai elemzéseivel, s hogy milyenek voltak a tapasztalatai az artézi kutak fúrásaival, azt Zsigmondy Vilmos, a külföldön is oly csodálatlaltal jegyzett margitszigeti forrás és a Széchenyi-fürdő forrásának megtalálója, a világ akkori legmélyebb artézi kútjának elkészítője írta meg

1871-es munkájában. Az 1870-es években már a kolozsvári egyetem kémia-professzorai és a műegyetemi, valamint az állatorvosi tanintézet vegyészei is jelentkeztek publikációikkal az Akadémiánál. Kolozsvárról Fabinyi Rudolf, a Műegyetemről az eozinmáz kidolgozója, Wartha Vince jelentkezett több publikációval is.

Az elmúlt évtizedek legsikeresebb könyvsorozatainak egyike *A kémia újabb eredményei*, s mellette is számos szakmonográfia jelent meg a kémiai kiadványok sorában, az általános kémia, a szervetlen kémia, az analitikai, a fizikai kémia, a kolloidika, a kémiai technológia és a szerves kémia területén. E kétszáznál is több kötet jelzi, hogy a magyarországi kémiai iskolák kitűnően megszerveztettek, s hogy a felsőoktatási intézmények kémiai kurzusai iránt egy és egynegyed évszázada komoly érdeklődés mutatkozik. Mindez kitűnik a Szökefalvi-Nagy Zoltán, a Szabadváry Ferenc és mások által összeállított kémiatörténeti monográfiákból is. A kémiai kiadványok szerzői között olyan kiváló szakemberekkel találkozunk, mint Erdey Grúz Tibor, Kapuy Ede, Ladik János, Bidló Gábor, Náray-Szabó István, Lengyel Béla, Csákvári Béla, Beck Mihály, Liptay György, Braun Tibor, Erdey László, Pungor Ernő, Proszk János, Schay Géza, Schulek Elemér, Sohár Pál, Buzágh Aladár, Láng László és mások.

Az Akadémia segítségével a legtöbb tudományos kongresszus anyaga kötetben talán éppen a vegyészek gondozásában jelent meg, bár a társtudományok is jó néhány kongresszusi kiadvánnyal büszkélkedhetnek.

A kémia nagyszámú periodikája közül kiemeljük az 1951 óta megjelenő *Acta Chimicát*, a következő évben útjára bocsátott *Kémiai Közleményeket*, valamint a *Journal of Thermal Analysis*, *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry*, *ACH-Models in Chemistry*, *Journal of Thermal Analysis and Calorimetry*, *Reaction Kinetics and Catalysis Letters* elnevezésű folyóiratokat.

*

A *földtudományok* területén számos munka jelent meg már a 19. században is, amelyek bemutatták a magyarországi földtudományi vizsgálatokat, az egyetemek ásványtárait, a Földtani Intézet kutatásait, sőt Hunfalvy János az 1871-es nemzetközi geográfiai kongresszusról is beszámolt. Lóczy Lajos német nyelvű geológiai tanulmányai szintén akadémiai gondozásban adtak közre.

Történeti értékű monográfia lett az ország ásvány- és gyógyvizeit bemutató 1957-es kiadvány, Koch Sándor könyve Magyarország ásványairól, valamint az ásványtan történetéről, Réthly Antalnak a Kárpát-medencében feljegyzett földrengésekről, valamint az ország éghajlatának változásairól készített monográfiái, Bendefy László geodéziatörténetei, Tasnádi-Kubacska András paleopathológiája, valamint az ország meteorityűjteményeit bemutató munka és más monográfiák.

Az Akadémia gondozásában számos földtudományi kézikönyv készült a karsztbauxitokról, agyagásványokról, a szénközettről, az ország egyes tájegységei természeti földrajzáról, a Duna-völgy kialakulásáról, a pannon kori képződményekről, a hidrogeológiáról, a geomorfológiáról, a geomechanikáról, a felsőgeodéziáról, a bauxit- és kőszénföldtanról, a földi vetületekről, a földmágnességről, a Föld fizikájáról, a geokémiáról, a mezőgazdasági meteorológiáról, a mikroklimatológiáról, a repülési meteorológiáról, a geofizika és a kőolajkutatások kapcsolatáról, s elkészült Magyarország éghajlati atlasza is.

Hogy a földtudományok kutatása milyen komoly múltra tekint vissza hazánkban, azt a Kitaibel–Tomcsányi-féle 1814-es monográfia új kiadásával is igazolta az Akadémia, amelyben az egykori móri földrengés tudományosan újszerű elemzése olvasható.

A szakma klasszikus lapjai közül a *Földtani Közlöny* 1871, a *Földrajzi Közlemények* 1873, a *Földrajzi Értesítő* 1952 óta jelenik meg. Számos kutatási eredmény 1952 óta az *Acta Geologica*-ban, 1966 óta az *Acta Geodaetica*-ban lát napvilágot. A kiadványok egy részét sorozatokba foglalták, ilyenek a *Földrajzi monográfiák*, a *Földrajzi tanulmányok*, a *Geologica Hungarica*, a *Geography* és az *Acta Geodaetica et Geophysica Hungarica*.

*

A *műszaki tudományok* területén a régi akadémiai könyvkiadáshoz aránylag kevés monográfia kapcsolódott, s a szakma központi folyóirata is a Magyar Mérnök és Építész-Egylet gondozásában jelent meg 1944-ig. Az azt követő években is volt a műszaki tudományoknak önálló kiadója, számos kötetet az automatika, elektrotechnika, építéstudomány, építőipar, gépészet, anyagvizsgálat, vízgazdálkodás, híradástechnika, kohászat, közlekedéstudomány, szabályozástechnika, urbanisztika területén mégis az Akadémia adott ki.

Emellett gondot fordítottak a technikatörténeti munkákra, ezek között említendőek Andai Pál egyetemes technikatörténetei, a nagyszámú építészettörténeti (köztük városépítészettörténeti) kiadvány, amely az *Architektúra* sorozatban jelent meg, a műemlékvédelmi kiadványok, amelyek a művészettörténethez is kapcsolódnak, akárcsak Major Máté és Rados Jenő építészettörténetei, Faller Jenőnek a bányászat történetéről szóló munkái, a Csonka János, Menyhárd István, Bánki Donát és más mérnökök életét és munkásságát bemutató monográfiák, s jó néhány határtudományi műről más szakterületek kapcsán már szövegtünk (Endrei Walter, Heckenast Gusztáv, Makkai László, Paulinyi Oszkár kötetei). Sikeres kiadvány volt Simonyi Károly elektronfizikája mellett villamosságana (számos kiadásban), amelyet a külföldi egyetemek is szívesen fogadtak.

Alapvető műszaki kézikönyvek készültek az energetikáról, az energiagazdálkodásról, a héjszerkezetekről, a mérnöki szerkezetek anyagánáról, a digitális képfeldolgozásról, a mérnöki stabilitásemletről, a hidrológiai számításokról, az építészeti tér analitikus elméletéről, a városi föld alatti műtárgyakról, az akusztika alapjairól, a színdinamikáról, a kockázat és biztonságról, a betonról és a vasbetonról, a műszaki geometriáról, a szilárd és folyékony ásványi anyagok feltárását, kiemelését, tárolását, szállítását megalapozó technológiák hatékonyságának növeléséről, a mérnöki alkotások esztétikájáról és más mérnöki alapproblémákról.

A szakma számos könyvsorozatot hozott létre, ilyen pl. *Az elektronika újabb eredményei* vagy *Az energetika újabb eredményei*.

A szakma ismert folyóiratai között említendő az 1951-ben indított *Műszaki Tudomány*, az 1950 óta megjelenő *Acta Technica*, az 1957 óta kiadott *Építés-Építéstudomány*, valamint a Budapesti Műszaki Egyetemmel közös gondozásban készülő nagyszámú műszaki folyóirat.

*

A **biológia** ugyancsak mindig komoly szeptet követelt magának az akadémiai könyvkiadásban. Hunfalvy János az 1860-as években az ország természeti viszonyait háromkötetes monográfiában mutatta be, Soltész János a fűvészet alapvonalairól 1873-ban publikált nagy monográfiát, s jöttek sorra a kisebb-nagyobb egyetemi kutatásokat bemutató publikációk. 1872 után az Akadémia és a Természettudományi Társulat közötti megállapodás értelmében az utóbbi vállalta magára a nagy biológiai monográfiák, kézikönyvek közreadását, az Akadémiánál maradtak a kisebb kutatási eredményeket összegző füzetsorozatok.

Az azóta is ismert akadémiai könyvsorozatok, a *Magyarország állatvilága* és a *Magyarország kultúrflórája* kezdete erre a korszakra vezethető vissza, ezt később *A magyar tájak növénytakarója* elnevezésű sorozat tette teljessé. A kultúrflóra modern sorozata 1956-ban indult, a *Fauna Hungariae* 1971-ben. A sorozat köteteihez majd másfél évszázada gyűjtik az adatokat, s ugyanez mondható Soó Rezső nagy munkáiról, *A magyar növényvilág kézikönyvéről* és *A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyvéről*; a hétkötetes munkát Prizster Szaniszló fejezte be.

Külföldön is nagy sikert aratott a Jávorka Sándor és Csapody Vera által összeállított *Iconographia*, az Európa állatvilágát bemutató, Gozmány László-féle hétnyelvű névszótár, a Kaszab Zoltán szerkesztésében készült, a magyarországi nemzeti parkokat bemutató angol nyelvű sorozat, a nagyszámú nemzetközi kongresszus tiszteletére készült kiadványok, köztük a kromatográfiai, biokémiai és biofizikai konferenciák anyagai, a Magyarország mikroszkopikus gombáiról készült háromköt-

teses határozókönyv, az ország mohafldrájának kézikönyve, Juhász-Nagy Pál ökológiai munkái, Bökönyi Sándor zoológiai (történeti) kézikönyvei, a növényvédelmi állattan kézikönyve, a Magyarország halairól készült monográfia, a bioszféra mikrobiológiáját bemutató kézikönyvek és még jó néhány nemzetközileg is elismert kézikönyv, amelyeket az akadémiai kutatóintézetek, az egyetemek, a nemzeti parkok, az állat- és növénykertek, a múzeumok – köztük a Magyar Természettudományi Múzeum – munkatársai állítottak össze. A történészek is felfigyeltek Zoffmann Zsuzsanna 1982-es munkájára, amelyben az 1526-os mohácsi csata tömegsírjainak új embertani vizsgálatáról számolt be. A szakma fontos könyvsorozata a Tihanyi Biológiai Kutató Intézet eredményeit nyomon követő évkönyvsorozat.

Priszter Szaniszló és Kádár Zoltán nevéhez fűződik a biológiai kutatások történeti összegzése is, amelyben Gombocz Endre, Allodiatoris Irma, Jávorka Sándor és mások akadémiai monográfiáira is támaszkodhattak. Komoly történeti értéket képviselnek az 1955 és 1959 között megjelent Darwin-fordítások. Bár Herman Ottó főbb műveit a már említett Természettudományi Társulat jelentette meg, róla azonban készült több akadémiai monográfia is.

A szakma több patinás folyóirattal is büszkélkedhet, ezek közül az *Állattani Közlemények* és a *Botanikai Közlemények* (1902-től) még a Társulattal közös gondozásban készült, 1950 óta ismert akadémiai periodika az *Acta Biologica*, 1954 óta az *Acta Zoologica* és az *Acta Botanica*, 1957-ben alapították az *Anthropológiai Közleményeket*. Jelenlegi jelentős lapjai: *Selection; Molecules, Genes, Memes; Neurobiology; Community Ecology; Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica*.

*

Az *orvostudomány* 19. századi akadémiai szintű kiadványai többnyire az Akadémiával kapcsolatban álló Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat gondozásában jelentek meg, s csak kisebb egyetemi publikációk adtak közre a Magyar Tudós Társaság periodikaiban. Sajnos Semmelweis

összefoglaló munkája sem akadémiai kiadványként látott napvilágot, tőle mindössze egy 1860-as levelet jelentettek meg facsimile kiadványként 1894-ben. Kivételt képeznek Högyes Endre dolgozatai, amelyekkel a Nobel-díj közelébe jutott, s ezek akadémiai kiadásúak, akárcsak Fodor Józsefnek a vér baktériumölő hatásáról szóló, azóta világszerte elfogadott felismerései.

1950 után megváltozott a helyzet, s bár volt (maradt) önálló orvosi kiadó is, számos munka megjelentetését az Akadémia kiadója vállalta magára, elindultak a nagy könyvsorozatok a kísérleti orvostudomány vizsgálómódszereiről, sorra megjelentek a Korányi Sándor Társaság Nagygyűlésének a munkálatai, Kiss Ferenc és Szentágotthai János anatómiai atlaszát indította útjára a kiadó, amely 70-nél több kiadást ért meg, s hasonlóan sikeres kiadvány volt a Vajda János-féle anatómiai atlasz is. Nyugodtan mondhatjuk tehát, hogy a világ nem kevés felsőoktatási intézményében Magyarországon összeállított anatómiai atlaszokból tanulnak a diákok.

Sorra jöttek az egyes orvostudományi ágak szakkönyvei, a nemzetközi kongresszusok anyagai, s mellette jó néhány orvostörténeti kézikönyv is megjelent: ezek között említhetjük Issekutz Béla gyógyszerésztörténetét és a két Jancsóról szóló monográfiáját, Gortvay György általános magyar orvostörténetét, valamint a Zoltán Imrével együtt írt Semmelweis-kötetét, a Fodor József, Högyes Endre és ifj. Imre József munkásságát bemutató monográfiákat, Bartók Imrének a magyar szemészet történetéről szóló munkáját; több neves magyar orvosról készült visszaemlékezés *A múlt magyar tudósai* sorozatban (nemrégiben a teljes sorozat CD-ROM formájában is elkészült), Benedek István a sorozaton kívül írt munkát Semmelweisről, és önálló monográfia jelent meg Szent-Györgyi Albertről.

Az angol, német, francia és orosz nyelvű orvostudományi munkák a világ számos tanszékére és gyűjteményébe jutottak el, nem kevés recenzió készült róluk, növelve az akadémiai kiadás nemzetközi híretét.

E szakmának is számos fontos, nemzetközileg elismert szakfolyóirata akadémiai gondozásban jelenik meg, mint pl. az *Acta Physiologica Hungarica* és az *Acta Microbiologica et Immunologica Hungarica*.

*

Agrártudományi kötetek közreadásával speciális szakkiadó is foglalkozik, ennek ellenére nagyszámú akadémiai monográfia is megjelent e szakterületről, az agrártörténeti publikációkról pedig a gazdaságtudománynál és a történelemtudománynál már szólunk, e terület fontos periodikája az *Agrártörténeti Közlemények*. A már említettekben túlmenően kézikönyvet adott közre az Akadémia az erdőgazdálkodás történetéről, az állattenyésztés és növénytermesztés múltjáról, megjelentették Bálint Sándor klasszikus monográfiáját a szegedi paprikáról, a cukorrépa-termesztés 19–20. századi történetéről, jelentek meg kötetek a szőlészet és borászat történetéről, valamint az állatorvoslás egyetemes történetéről.

Az agrokémia, agrotechnika, talajtan, talajbiológia, talajerőgazdálkodás, erdőszet és erdőgazdálkodás, állattenyésztés és állatorvos-tudomány, növénytermesztés, növénynevelés és kertészet, növénykórtan és rovartan, az élelmiszeripar, a mezőgazdasági gépesítés területén megjelent monográfiák igazolják, hogy egy olyan szakterületről van szó, amelynek művelői több száz éves tapasztalatsorral rendelkeznek. Ezt igazolják az akácról, a bükkéről, a gyertyánról, a kocsánytalan tölgyről vagy épp a fenyvesekről, valamint az erdőtársulásokról megjelent klasszikus monográfiák is.

Az Akadémia egyik legnagyobb könyvsorozata *A mezőgazdaság műszaki fejlesztésének tudományos kérdései* címet viseli, s ebben majd 90 kötet jelent meg. Az Akadémiát dicsérik azok a kézikönyvek, amelyek a talajkémiairól, az agrohidrologiáról, a szikes talajok javításáról, a nemesített erdőszeti szaporítóanyag-ellátásról, az energiatakarékosan szárítható kukoricahibridekről, a kertészeti kártevőkről, a gyakori rovarlárvákról, a növényvédelmi gépesítésről, az agrofotogrammetriáról, a vadállomány fenntartásának lehetőségeiről, termesztett gombáinkról, a

magbiológiáról s más praktikus témakörökről megjelentek. Itt is elmondható, hogy számos nemzetközi kongresszus anyaga az akadémiai kiadványok sorában látott napvilágot.

A szakma klasszikus lapja az 1952 óta megjelenő *Agrokémia és Talajtan*, s több idegen nyelvű agrártudományi periodikával is büszkélkedhet az akadémiai folyóiratkiadás, ilyen pl. az *Acta Agronomica Hungarica*, az *Acta Alimentaria* és az *Acta Veterinaria Hungarica*.

